

politički
ZATVORENIK

GODINA XII. - RUJAN 2002. CIJENA 15 KN

BROJ

126

**Razgovor s
msgr. dr.
Stjepanom
Lackovićem,
tajnikom
nadbiskupa
Stepinca**

**O rimskome
pozdravu
(nažalost)
opet!**

**Partizanski
zločini u
općini Brinje**

**Umro je
Dane Šarac**

politički

ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVA
Jure Knežović

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knežović

OVAJ BROJ UREDITO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM I TISAK
TIVA Tiskara Varaždin, Trg bana Jelačića 21

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***
Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: 416446-7101 S.W.I.F.T.
Code VBCRHR22 kod Volksbank d.d. Zagreb
***
Rukopisi se ne vraćaju,
list ureduje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***
Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***
Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplate tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.
***
ISSN 1331-4688
***
Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***
WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

KOMUNISTI UBIJAJU ISTINU

Na Macelju su hrvatski komunisti počinili zločine koje hrvatska politika prešuće, a on je inspiracijom jednog od najnadahnutijih prikaza stapanja duha koji skladne duše bračnih drugova mogu ikada doseći. Sjećamo se filma o prstenu koji je nađen na stratištu u Macelju, po kojem je otkrivena sudska muža naše pokojne članice Zore Heger. Nikada, ni kod stranih snimatelja, nisam video tako dojmljivo prikazana prividanja po kojima se supruga upravljala u potrazi za svojim mužem, a koja su se kasnije pokazala ispravnima, kao u tom filmu koji je snimio sada nogirani urednik Dokumentarno-povijesnog programa HTV-a, Miroslav Mikuljan. Za to snimiti, morao je imati dara i osjećaja za žrtvu. Bivši politički uzničari sjećaju ga se iz prikaza mnoštva Sudbina, serije koju je baš on uređivao.

Mnoge zločine koje su počinili komunisti nije se do danas rasvjetlilo, jer ih prošla, a sada i ova vlast štiti. Udbina i Boričevac mogu se lako podmesti pod četnički tepih, ali Jazovka i Španovica čisto su komunistički zločini. O Španovici snimiti dokumentarac i usuditi se iznijeti drugačiju istinu, od one koju je isfabricirao komunistički partizan Slavko Goldstein, pa ga još u ovo vrijeme prikazati, mora biti dovoljno bar za smjenu Miroslava Mikuljana.

Osjetili su tatek i sinek da se tresu staklene nožice njihove komunističke istine, pa je po receptu Ivecu, u nedostatku dokaza trebalo nešto smisliti. Bez muke i gržnje savjesti, vrteći se oko srebrnjaka, lažnu kesu podvalili su urednici HTV-a Jasni Ulagi-Valić. Nije važno što argument nije dokaziv: revanšistički cilj je postignut.

Oko smjenjivanja jednog urednika podigla se prašina, a smjena je u ovoj državi bilo i većih, pa se čovjek pita, kako je nejasna ta Jasna da je danas za - sutra protiv, i ustanovi da je u rušenju Mikuljana i nagrizanju korektnosti Jasne Ulage-Valić, uz sineka Goldsteina, u preštimavanju sudjelovalo njezin ujak Rade Bulat, koji isto ili još više od komunističkog partizana Slavka Goldsteina ima interesa da istina o komunističkom genocidu nad Hrvatima u Španovici ne bude prihvaćena. Španovica nije ni Macelj ni Jazovka, Španovica je zločin nad zločinima počinjen nad nedužnim hrvatskim seljacima, koje su partizanske jedinice Rade Bulata lovile preplašene i skrivene po šljivicima i strijeljali kao zečeve, čije su kuće palili isto kao i njihovi duhovni nasljednici u Domovinskom ratu, kojima nije bilo dosta toga počinjenog zločina, nego su nakon uspostave jugoslavenske komunističke diktature zabranili spominjanje samoga imena Španovica i mještanc rastjerali, čime su potvrdili da stoje hladne glave iza toga genocida.

Šovinistički određeni prema Hrvatima naselili su u to selo Srbe iz Bosne i drugih krajeva i dali mu novo ime. A ime Španovice živi u dušama žrtava i koliko god se upinjali i Goldsteini i Bulati istinu ne će uspijeti ubiti. Njima nije mjesto, da preko sinova i nećakinja određuju što će gledati predplatnici Hrvatske televizije, nego: s ratnim zločincima - iza rešetaka! Šteta što Jasna nije imala snage ostati korektna, jer revanšisti nemaju budućnost.

Jure KNEZOVIĆ
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika

STEPINAC

Samo će maloumni podcijeniti kako crkvenu, tako i nacionalnu ulogu i značenje niza hrvatskih mučenika, blaženika i svetaca Katoličke crkve. No, samo će uskogrudni previdjeti da među njima posebno mjesto ima zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac. Po čemu je to blaženi Alojzije izuzetan, po čemu je desetljećima na njegov grob u zagrebačkoj prvostolnici hodočastilo mlađe i stare, dok su u isto vrijeme neusporedivo slabije čašćene uspomene na neke druge, čak i one koji su u to vrijeme bili uzdignuti na čast oltara? Što je to Stepinca činilo posebnim?

Bit će da to nije samo njegovo mučeništvo, jer su muke, i gore, pretrpjeli i neki drugi hrvatski blaženici ili sveci, poput Sv. Nikole Tavelića. Bit će da to nije ni samo njegovo pravovjerje i odanost Svetoj Stolici, jer da i drugi blaženi i sveti nisu bili pravovjerni, ne bi ih papa takvima proglašio, uzdižući ih na čast oltara. No, ono što Stepinca izdvaja, i što njegovu pravovjerju i mučeništvu daje posebnu boju, jest spontana identifikacija njegova otpora jugoslavenskom komunizmu i njegova mučeništva, s mučeničkim otporom hrvatskog naroda komunizmu i Jugoslaviji. U trenutku sloma hrvatske države, dok je pobjedički ubilački stroj redom kosio sve hrvatsko, Stepinac je postao stožer vjere ne samo u pobjedu nad bezbožnim komunizmom, nego i stožer vjere u pobjedu Hrvatske. Radi toga su ga kao simbol doživljavali i hrvatski nekatolici, ateisti ili inovjerци.

No, ta narodna vjera nije bila slijepa ni slučajna. Uzdanje u hrvatskog metropolita prokušano je u dotad najkrvavijem sukobu naroda i ideologija. Hrvatski je narod upamto potporu koju je Crkva hrvatskog jezika, na čelu sa zagrebačkim nadbiskupom, dala narodnom oduševljenju u travnju 1941. Upamto je odlučan i hrabar zahtjev Biskupske konferencije iz proljeća 1945., koja je i za hrvatski narod tražila pravo koje pripada svim narodima svijeta, pravo koje je oživotvoreno u njegovoj mlađoj državi. Tomu narodnom pamćenju Stepinac se odužio onom znamenitom rečenicom na sramotnome procesu, o plebiscitarno izraženoj volji hrvatskog naroda. Nadbiskup je znao da se ne sudi samo nadbiskupu, nego i da se sudi Hrvatskoj.

Jugoslaveni raznih dlaka, kako oni s mačekovskim škrlacima, tako i oni s ritigovskim mantijama, desetljećima su kušali tvrditi da je Stepinčeva izjava nekakvo "ustaško podmetanje". Teško ju im je bilo slušati, jer je ona bila i optužba protiv njih. Zapravo i više od optužbe, bila je osuda njihova jugoslavenstva. Jer su oni bili protiv Hrvatske, htjeli su da i Stepinac bude protiv nje. Pod takvim bi im kišobranom bilo lakše pred novim naraštajima.

I kad smo pomisili da je stvaranjem nove, demokratske Hrvatske tim *furtimaškim* smicalicama došao kraj, istu su ulogu sličnim naklapanjima preuzele druge slične, sitne dušice. Od sloma komunizma i raspada Jugoslavije, neki nas crkveni i nekim crkvenim krugovima bliski necrkveni krugovi hoće uvjeriti da je nadbiskup zagrebački bio načelno za hrvatsku državu, ali da je bio rezolutno protiv njezinu konkretnog ostvarenja u Drugome svjetskom ratu. O logičkoj besmislenosti takve teze ti *furtimaši* uopće ne raspravljaju. Njima ljubav prema domovini može biti isključivo apstraktna, jer bi, valjda, konkretnizacijom postala grješnom. Njima nije nemoguće načelno i apstraktno zalagati se za pravo narodnog samoodređenja, jer bi bilo grješno podupirati pokušaj ostvarenja tog prava, budući da su se u tom nastojanju zbili – između ostaloga – i zločini.

No, koji je ljudski pothvat oslobođen grijeha? I zašto bi pohvala nastojanju da se ostvari užvišeni i pravedan cilj ujedno bila pohvala zločinu koji se pritom možda dogodi? Zar Stepinčeva potpora Nezavisnoj Državi Hrvatskoj znači potporu zločinu počinjenom u ime te države? Znači li, istom logikom, potporu koju je kardinal Kuharic davao uspostavi današnje Republike Hrvatske, ujedno potporu ponekom ispadu počinjenom u ime današnje Hrvatske? Zar Hrvatsku uvijek treba smatrati zločinačkim djelom? Zar nije moguće braniti pravo hrvatskog naroda na državu i istodobno suditi zločine počinjene u ime ostvarenja tog prava? Ili se ipak ne treba previše obazirati na drugove i *braću*, koji bi htjeli drugačije? Baš kao što se ne treba obazirati na naše *furtimaše*, tu šaku jada, nevrĳednu čak ni podsmijeha...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

KAKO JE TO BITI HRVAT – DEKROATIZACIJA U NEKOLIKO SLIKA	3
<i>Egon Kraljević</i>	
ZA NADBISKUPA JE RODOLJUBJE BILO JEDNO OD NAJVJEĆIH KRJEPOSTI!	5
<i>Ivan Gabelica & Tomislav Jonjić</i>	
NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFÉ DEN HAAG (12.)	9
<i>Mato Marčinko</i>	
HRVATI U BiH NISU RAVNOPRAVNI!	13
<i>M. N.</i>	
ECK SPAHICH, TEKSAŠKI HRVAT I BORAC ZA ISTINU	15
<i>Zdenko Sabljić</i>	
HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (II.)	17
<i>Ivan Gabelica</i>	
S ONU STRANU KAZNIONIČKOG ZIDA (II.)	23
<i>Dr. Augustin Franjić</i>	
PRVI ZATOČENICI NA GOLOME OTOKU	31
<i>Dr. Petar Strčić</i>	
KNJIŽEVNIK ZVONIMIR REMETA, HRVATSKI SUŽANJ I MUČENIK	34
<i>Ivan Alilović</i>	
ROBIJAŠ – SVEĆENIK IZ LIČKOGLA TRNOVCA	36
<i>Kaja Pereković</i>	
JUGOKOMUNISTIČKA "PRAVDA"	38
<i>Bruno Zorić</i>	
PARTIZANSKO-KOMUNISTIČKI ZLOCIN U OPĆINI BRINJE 1941.-1945.	40
<i>Ivan Vukić</i>	
POKRŠTENJE HRVATA I GLAGOLJICA	42
<i>Mato Marčinko</i>	
NAPUSTIO NAS JE RODOLJUBNI DRAGULJ	43
<i>Jure Knezović</i>	

DOK TRAJE OPSADA VUKOVARA...

Ukazom Predsjedništva SFRJ na osnovu člana 315. tačka 8. Ustava SFRJ, odlučuje se da se odlikuju za naročite zasluge i postignute uspjehe u radu od značaja za socijalističku izgradnju zemlje (...) Ordenom rada sa zlatnim vijencem (...) pukovnici (...) **AGOTIĆ Bože IMRA...**

(Službeni list SFRJ, br. 77/1991, 25. oktobra 1991.)

DAROVATELJI POLITIČKOG ZATVORENIKA

Od zaključenja posljednjeg broja, naš su list dragovoljnim prilozima pomogli:

Ante Kozina, Zagreb	500,00 kn
Vid Vuković, Edmonton, Canada	55,00 kn
Josip Rukljač, Poznanovec	500,00 kn
Ante Fabris, Omiš	200,00 kn
Branko Rakarić, Zagreb	300,00 kn
Branko Čingel, Velika Gorica	200,00 kn
Josip Marjanović, Zagreb	200,00 kn
Ivana i Velimir Seiwerth, Zagreb	500,00 kn
Terezija Lukšić, Sisak	100,00 kn
Luka Filipović, Sunja	100,00 kn
UKUPNO:	2.655,00 kn

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti.

O RIMSKOME POZDRAVU (NAŽALOST) OPET

O tzv. rimskome pozdravu na ovim smo stranicama već pisali. Naslov teksta je bio "Rimski pozdrav – ures provokatora i budala". Stvar je tako bjeleđana da se čini kako nikakvi posebni dokazi, da rimski pozdrav nije hrvatski pozdrav, nego je – baš naprotiv – pozdrav ogorčenih protivnika svega hrvatskoga, nisu ni potrebnii. No ipak se svako malo dogodi da brižne kamere Hrvatske televizije i dežurna pera zabilježe pojedince koji, u prigodama kad se tobože slavi Hrvatska i njezine žrtve, podižu ruke u pozdrav kojega su u XX. stoljeću oživjeli, a onda pokušali i drugima nametnuti talijanski fašisti.

Kad te brižne kamere u takvome kvazifaističkom zanosu zabilježe golobrade balavce, dobrohotniji promatrač može pomisliti kako je riječ o mladenačkom buntu protiv proglašavanja određenog ponašanja neprihvatljivim ili bar o nepoznavanju povijesnih činjenica. Jer, mladci ne će znati da su nositelji i promicatelji toga zlokobnog (rimskog) pozdrava najlučim neprijateljima na istočnoj obali Jadrana u pravilu smatrali – hrvatske nacionaliste (tada: ustaše). Ali, kad se dogodi da uvijek budne kamere HTV-a pred kraj kolovoza u Visočanima kod Zadra zabilježe komemoraciju na kojoj odrasli (što bi trebalo znaciti, zreli i dovoljno razboriti) nastupaju u ustaškim odorama i podižu ruke u rimski pozdrav, to znači da se ne radi o mladenačkom buntu i neznanju, nego o očiglednoj budalaštini ishlapjelih provokatora, koji kao da se trude dati dokaza da je hrvatski osloboditeljski pokret u prvoj polovici XX. stoljeća doista bio fašistički (što je teza koju više ne prihvaća ni jedan povjesničar koji se bavi ne parolama i politikom, nego znanošću).

No, takve su pojave moguće samo u jednome nezrelu društvu, u kojem se manjak izobrazbe nadomješta političkim krilaticama i jeftinim plakatima. Hrvat, pak, koji prema vlastitoj nacionalnoj povijesti ima trunak poštovanja, znaće da rimski pozdrav nema ništa ni s hrvatskom borbom, ni s ustaškim pokretom, i da se u tu borbu uvukao iz oportunističkih i oponašateljskih razloga, ali nikad nije prestao biti neprijateljskim uljezom. Taj će Hrvat znati da državnopravno postignuće ustaškog pokreta predstavlja etapu borbe za narodno i državno osamostaljenje, i da ono i njegovi idealistični pobornici zaslužuju pozitivnu ocjenu kao dokaz ustrajnosti, kontinuiteta i odlučnosti te borbe, ali ne ispričava grijehi i zablude tog naraštaja, još manje zastranjenja pojedinaca i skupina.

I napokon, Hrvat koji prema vlastitoj nacionalnoj povijesti ima trunak poštovanja uglavnom ne će smatrati da je previše pretjerana ocjena talijanske fašističke politike prema Hrvatima i Hrvatskoj, koju je u pismu ministru vanjskih poslova **Mladenu Lorkoviću** 26. studenoga 1941. izrekao tadašnji poslanik NDH u Bukureštu, **dr. Edo Bulat**: "...Što bi se **Trumbić** tek danas razočarao u pogledu te talijanske perfidnosti da ih vidi sada kako kao gladni vuci razdiru iznutra i izvana naše narodno tijelo. U štetu koju nam nanose teško da ih je itko ikada premašio, a u pogledu perfidije sigurno nitko."

No, unatoč tomu, ne treba dvojiti da će i ubuduće biti povremenih *rimskih* provokacija, sve dotle dok postoje protuhrvatski interesi i snage koje će budno ukazivati na "buđenje hrvatskog fašizma". I sve dotle će na Hrvatima biti da budale nazovu budalamu, a provokatore provokatorima.

(T. JONJIĆ)

KAKO JE TO BITI HRVAT – DEKROATIZACIJA U NEKOLIKO SLIKA

Za vrijeme ne tako davnog rata, Hrvatska je svuda u svijetu, većim dijelom bezuspješno, tražila barem malo razumijevanja za sebe. Bili su to očajnički pokušaji, pravi vapaji u pustinji nerazumijevanja za hrvatsku stvar. Stoga je svaki prijatelj kojeg je Hrvatska stekla u inozemstvu bio neprocjenjivo dragocjen. Svi se sjećamo koliko je tada Hrvatskoj značila potpora jednog **Alana Finkelkrauta**, francuskog filozofa koji je svoja zagovaranja Hrvatske objavio u knjizi istog naslova kao i pitanje s početka ovog teksta.

Desetljeće poslije hrvatskog osamostaljenja hrvatska situacija je mučno apsurdna: kao što je prije teško bilo naći zagovaratelja Hrvatske izvan naših granica, danas ga je teško naći u Hrvatskoj. Stvar nije u tome da takvih ljudi kod nas više nema, nego u tome da se njihov glas, u današnjoj antihrvatski dirigiranoj javnosti, naprsto ne može čuti. Sljedeći primjeri su žalosni pokazatelji današnjeg stanja duha u Hrvatskoj.

Prva slika: "olujna" manipulacija Božidara Kneževića

Iako nije zgodno komentirati postupke ljudi koji više nisu među živima, na film "Oluja nad Krajinom" nužno se osvrnuti zbog prešućenih činjenica koje silno potkopavaju kredibilitet auktora tog uradka. Naravno, i vjerodostojnost samog filma postaje upitna ako je čovjek koji ga je napravio netko komu se ne može vjerovati.

Svi znamo da je Hrvatska u tom dokumentaru prikazana kao zemљa koja je etnički čistila svoja područja, ubijala civilno stanovništvo... Može se reći da je film tipičan primjer zlonamernih interpretacija koje (nedvojbeno počinjene) pojedinačne zločine s hrvatske strane, bez ikakva dokaza podižu na razinu smišljene politike. U polemikama koje su vođene još za života redatelja, **Kneževiću** je često postavljano pitanje zašto nije napravio film o znatno brojnijim srpskim zločinima, jer bi time njegov rad dobio na vjerodostojnosti. Opravdavajući se, redatelj je ustvrdio da je jedini razlog taj da nije imao pristup teritoriju kojeg su držali Srbi.

Nedugo nakon njegova filma, u zarebačkom KIC-u je prikazan potpuno prešućeni dokumentarac **Pavla Vranjicanina** "Amarkord 1991-2001". Djelo koje u stvari i nije film, nego skup Vranjicaninovih komentarima popraćenih, Kneževićevih uglavnom radnih materijala iz vremena dok je radio za Yutel, jasno je pokazalo dvije

Piše:

Egon KRALJEVIĆ

stvari. Prvo da je Knežević lagao kada je rekao da nije imao pristup okupiranim hrvatskim teritorijima, jer se u "Amarkordu", tj. Kneževićevim snimkama koje je Vranjican otkupio iz Yutelova arhiva, zorno vidi da je "HHO-ov redatelj" šteta po "Krajini" kako mu se htjelo! Rukovanja s pijanim srpskim hajducima na barikadama, lagano prolazeњe kraj prepreka koje je postavila JNA, srdačni razgovori s oficirima te vojske itd. svjedoče da je pokojni redatelj imao potpun pristup uama baš svaki kut stravične srpske paradrzave.

Za kredibilitet dotičnog još su katastrofalne scene u kojima se vidi "metodologija" njegova novinarskog rada. Tako se u školskom primjeru novinarske manipulacije i nepoštenja prvo vide nemontirane snimke Kneževićeva razgovora s pobunjenim banjanskim Srbima. U tim kadrovima srpski balvanaši, odgovarajući na Kneževićevu pitanje jesu li za mir, kažu da do mira može doći samo ako se oni (tj Hrvati) odsele iz "srpskih krajeva"! Videći da od takvog odgovora ne će moći napraviti zadovoljavajući prilog za Yutelove vijesti, cijenjeni redatelj im ponovno postavlja tendenciozno pitanje: "Dakle, vi ste za mir?"! Na tu su, više sugestivnu konstataciju negoli pitanje, hajdući otprilike rekli: da, svakako, pa zašto bismo ratovali kad se sve može razriješiti mirno, i dalje podrazumijevajući, ali ne ponavljajući prethodno izrečenu tvrdnju, da je progon Hrvata jedini uvjet tog mira.

Sljedeća scena nam prikazuje prilog koji je iz toga radnog materijala napravio Knežević, a svojedobno emitirao Yutel. Pogadate, u tom izvješću su srpski pobunjenici prikazani kao mirotvorci i to na način da su izrezani kadrovi u kojima oni zagovaraju etničko čišćenje Hrvata kao sredstvo "ostvarenja mira"! Jedino što se u izvješću može vidjeti i čuti jest Kneževićevim sugestivnim pitanjem iznuđeno četničko zagovaranje mira. Da stvar bude bolja, ove scene, kao i veći dio filma "Amarkord", prolaze u amaterskom redanju Kneževićevih materijala gotovo bez ikakve Vranjicanove intervencije. Tako je

manjak Vranjicanovih zahvata u izvorne Kneževićeve snimke (zbog čega se film doma nepovezanim), tj. ono što je u auktorskom smislu u "Amarkordu" zaista loše, potpuno neplanirano postalo najvećem vrijednošću tog filma. Naime, Vranjicanu se (za razliku od Kneževića) ne može predbaciti da je išta manipulirao!

S druge strane, bučno najavljinava "Oluja nad Krajinom" nam je, umjesto prave istine, "detabuiziranja i demitoligiziranja" Domovinskog rata, ponudila čistu (KOSOVSKU) laž - istu onaku kakvu je svojedobno nudio Yutel. Žalosno je samo što je zahvaljujući yutelovskom mentalnom sklopu na HTV-u, navedeni film prikazan bez svoga kontrapunkta - "Amarkorda", zbog čega je stradala istina. A ona je, zajedno s novinarskom profesionalnošću, osim uredničkom politikom HTV-a, brutalno iskasapljena i na montažnom stolu Bože Kneževića. Time je vjerodostojnost

Drug do druga: S.Šuvar, S. Degen i S. Mesić

"javne", nominalno još uvijek hrvatske televizije postala uvjerljiva koliko i "Give peace a chance" u izvedbi Kneževićevih banjanskih četnika.

Druga slika: CHICO

Iza ovog naslova se krijeigrani film o Domovinskom ratu madarske redateljice **Ibolye Fekete**. Film je inač nagrađen na nekoliko inozemnih festivala, između ostalog i na uglednome filmskom festivalu u češkim Karlovim Varyma. To je stilizirana biografska priča o Bolivijsku čiji su roditelji madarski Židovi i koji za vrijeme rata kao novinar dolazi u Hrvatsku. Pod dojmovima srpske surovosti on se priključuje Hrvatskoj vojsci

u obrambenom ratu... To je sadržaj ove, u osnovnim crtama, istinite filmske priče koja nije mogla promaknuti komesarima iz "Feral". Oni su odmah srezali "zlomisao" navede-

nog filma - onu koja je dragovoljca Domovinskog rata htjela prikazati kao ~asna i moralnom vrednovanju sklona ~ovjeka, te su Chica (ime glavnog junaka) ugurali u stereotip "psa rata".

Po starome uhodanom obrascu glavni junak je u nekoliko tekstova tog lista proglašen običnim avanturistom i ratnim zločincem, a sirota Mađarica je ipak imala sreću: budući da nije Hrvatica, nije mogla biti proglašena ustašicom, nego samo glupačom, te je završila u Feralovoju "fekal-

Vukovarski vodotoranj

noj" rubrici "Greatest shits". Na sve to mađarska je redateljica rekla da je zapanjena razinom pisanja "Ferala" koji je medijski linčovao **Chica** i nju. Gospodi Fekete očito nije poznata činjenica da je između Feralovih "feralija" i istinskih fekalija samo jedno slovo razlike. Rezultat: Chico je poznatiji inozemnoj javnosti nego nama, a nema ni govora da bismo ga uskoro mogli vidjeti na HTV-u.

Treća slika: hrvatski ljevičari i srpska desnica na istom zadatku

Neposredno nakon objave rezultata popisa pučanstva u Hrvatskoj, komentirajući smanjen broj Srba, srbijanski je ministar vanjskih poslova **Svilanović** rekao da se to ima pripisati velikosrpskoj politici **Slobodana Miloševića**. Nedugo nakon njega popis su u Hrvatskoj komentirali mnogi, između ostalih i cijenjeni prof. **Žarko Puhovski** koji je lakonski, za cijeli stvar optužio hrvatsku državu i bivšu politiku, označivši ih odgovornima za "etničko čišćenje". Ubrzo su mu se u osudama Hrvatske priključili svi ostali pravovjerni hrvatski novinari, ne žečeći propustiti priliku za isticanje

podudaranja vlastitog mišljenja s prethodno izrečenim stavovima "Filozofa".

Na rezultat ovakvih umnih izričaja pravdoljubivih hrvatskih medijsko-političkih muževa, nije dugo trebalo dugo čekati. Ubrzo se opet oglasio Svilanović: nakon što su mu hrvatski ljevičari otvorili dovoljno prostora, on je revidirao svoju prvu izjavu o krivici Miloševića za odlazak Srba iz Hrvatske, te je i on optužio hrvatsku državu za etničko čišćenje. A zašto i ne bi, kada mu je to posao i kada su mu ga hrvatski ljevičari iznimno olakšali? Puhovski je nabacio, a Svilanović, praćen bučnim navijanjem s lijevo-istočne hrvatske tribine zabio iz drugog pokušaja. Ipak, ostao će zapamćeno da je u prvom komentarju Svilanović okolišao i bio oprezan. Svoju razornu srpsku desnicu upotrijebio je tek nakon dobrog ubačaja s hrvatske ljevice. Goooool!

Slika četvrta: usud generala Gotovine

Optužnica protiv **Gotovine** nije upitna, optužnicu se može osporiti samo u haaškom sudskom procesu, Haag optužnicu ne može povući bez Gotovinina pojavljivanja pred sudcima..., samo su neki od argumenata kojima su "hrvatski" mediji uspješno zagađivali psihu prosječnih Hrvata. No, ako je moguće zagušiti domaću medijsku slobodu, to nije moguće učiniti s izvanhrvatskim medijskim prostorom. Prvo je francuski filozof židovskog podrijetla Finkelkraut u nekoliko navrata rekao da razumije hrvatske frustracije haaškim sudom, te da sud koji nastoji biti "neutralan" u sukobu koji je bio tako jasno uzrokovani velikosrpstvom, naprosti promašuje svoju bit i postaje sredstvo izjednačavanja krvnika i žrtve.

Kao i u nekoliko prethodnih sličnih situacija i taj je nastup francuskog filozofa nezabilježeno prošao kroz selektivno šuplje medijske mreže. Ali ne lezi vraže: nedugo nakon toga američki je Kongres raspravljaо Gotovini. Amerikanci su se pobojali, da po crti široke zapovjedne odgovornosti, za zločine počinjene u "Oluji" ne budu prozvani i istaknuti ljudi **Clintonove** administracije (koja je nadgledala "Oluju"), te su stali na Gotovininu stranu. Istodobno su se prepali i mogućnosti da novi Medunarodni kazneni sud u nastajanju prihvati haaške presedane, te time u opasnost dovede američke generale u budućim vojnim operacijama...

Isto su učinili i komentatori izraelskog "Jeruzalem Posta" uvidajući u načelima zapovjedne odgovornosti primjenjene u slučaju Gotovine, opasne zamke za Izraelce. Kada se učinilo da je "vanjski neprijatelj" konačno prestao s erodiranjem

domaće politike spram Haaga, došla je nova i najbolnja šamarčina vlasti i njezinim "proeuropskim društveno-političkim radnicima" (tj. novinarima većine medija u Hrvatskoj). Ovaj put pljusku im je opalio sam Haaški sud odnosno Tužiteljstvo povlačenjem optužnice protiv srpskoga generala **Zeca** (inače optuženog za razaranje Dubrovnika), a bez njegova pojavljivanja na суду! Domaća sredstva priopćavanja su i u ovom slučaju, kao i u svim prilikama kada neka zbivanja izazivaju nelagodu vladajućih, samo šturo prenijela vijest, ne komentirajući činjenice koje im ne idu u prilog. U zraku je tek ostala poseti nelagoda izazvana potezom Haaga koji je samo jednim svojim činom dezavira godine promidžbene kampanje "slobodnoga hrvatskog" novinarstva, uništivši istodobno jedan od najčešće korištenih argumenata u korist željene pokornosti Haagu - onaj da se "nevinost može dokazati" samo pojavljivanjem na tom sudu.

Navedene pojave kojih bi se moglo navesti još dosta, ukazuju nam na nekoliko osobina po kojima je današnja Hrvatska unikatna u svijetu. Prvo: lakše je pozitivno o Hrvatskoj govoriti izvan naše zemlje nego u njoj. Drugo: taj si luksuz bez opasnosti po svoj moralni i intelektualni image mogu dopustiti samo stranci, jer ukoliko ste Hrvat, nakon takvih nastupa nestajete iz javnog života. Treće: domaća ljevica je u svojim antihrvatskim ocjenama radikalnija i od političara zemlje s kojom smo donedavno bili u ratu!

Razvidno je, dakle, da je neokomunistički duh proganjanja političkih protivnika (nacionalista) opet prisutan u Hrvatskoj, s tom razlikom što se ljudi danas (hvala Bogu) ne ubija i ne zatvara, nego "samo" medijski linčeje. Zbog toga se i poimanje istine u današnjoj Hrvatskoj opasno približilo obrascima iz promidžbenih filmova KOS-ove filmske produkcije. Jedina razlika i "napredak" je u tome što danas takve uradke više ne moramo uvoziti iz jugoarmijskog filmskog zavoda "Crvene zastave" iz Kragujevca, nego smo ih u stanju sami proizvesti i prodati svijetu. Eto zašto Finkelkrautovo pitanje iz naslova ovog teksta ni desetljeće nakon hrvatskog osamostaljenja nije izgubilo ništa na svojoj aktualnosti. Njegovu današnju aktualnost pak ne dugujemo više činjenici međunarodne izolacije Hrvatske, nego činjenici da vladajuća domaća jugo-ljevica nije u stanju prevladati povijesno baštinjenu mržnju spram vlastite zemlje.

Msgr dr. STJEPAN LACKOVIĆ, TAJNIK NADBISKUPA STEPINCA:

ZA NADBISKUPA JE RODOLJUBLJE BILO JEDNO OD NAJVJEĆIH KRJEPOSTI!

Prečasni dr. Stjepan Lacković bio je tajnik nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca od rujna 1941. do srpnja 1945., kad je pošao u Rim u prutnji papinskog legata opata Ramira Marconeia. U Rimu su mu jugoslavenske komunističke vlasti na prijevaru oduzеле putovnicu, kad ju je htio produljiti. Time mu je onemogućen povratak u domovinu, pa je do sloma

Razgovarali:

Ivan GABELICA &
Tomislav JONJIĆ

novije hrvatske povijesti, njegova su sjećanja važna za hrvatsku i nacionalnu i crkvenu povijest. Radi toga ih u autoriziranom obliku objavljujemo u **Političkom zatvoreniku**, mjesecačniku Hrvatskoga društva političkih zatvorenika.

PZ: Prečasni, Vi ste bili tajnikom zagrebačkog nadbiskupa, blaženoga Alojzija Stepinca u doba Drugoga svjetskog rata...

LACKOVIĆ: Da, bio sam tajnik nadbiskupa Stepinca u dotad najteže i najslavnije dobi hrvatske povijesti, u doba kad je hrvatski narod pokušao ostvariti svoje prirodno pravo, pravo na vlastitu državu, koje mu pripada po Božjim i po ljudskim zakonima.

PZ: Možete li reći, kako je nadbiskup Stepinac gledao na uspostavu Nezavisne Države Hrvat-

Msgr. dr. Stjepan Lacković prigodom obilježavanja 60-godišnjice misništva

Jugoslavije i komunizma boravio u inozemstvu, uglavnom u Rimu i Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je kasnije bio župnikom hrvatske župe u Lackawanni. Hrvatski je prvi put posjetio 1991., a u Domovini živi već dvije godine. S njim smo nešto više od dva sata razgovarali u utorak, 23. srpnja 2002., u njegovoj skromnoj sobi u Domu umirovljenih svećenika na zagrebačkom Kaptolu. Na kraju razgovora, preč. Lacković je pokazao živo zanimanje za sudbinu Hrvata u BiH i sudbinu same BiH. Nju on drži hrvatskom zemljom, pa smatra da bi hrvatska politika trebala težiti tomu, da Republika Hrvatska i BiH sutra opet budu jedna država...

S obzirom na to da je preč. Lacković autentični svjedok događaja neposredno povezanih s jednim od najvećih muževa

1941. Međutim, čitavo vrijeme što sam mu bio tajnikom, u tom pogledu nije bilo nikakvih promjena. Nadbiskup Stepinac je bio bezuvjetni hrvatski rodoljub, a svoj stav prema hrvatskoj državnosti, ostvarenog u vrlo teškim međunarodnim prilikama 1941., sam je najasnije izrazio onom znamenitom rečenicom, "Ja bih bio ništarija da nisam osjetio bilo svog naroda, koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji!" Tako je mislio i tako je govorio. Stepinac nije kalkulirao, niti se koga bojao, jer je njegova savjest doista bila Čista.

PZ: Vi, rekoste, niste bili tajnik u vrijeme sklapanja Rimskih ugovora, ali je teško vjerovati da nadbiskup nije komentirao Pavelićevu držanje i uprće postupak hrvatske vlade u travnju i svibnju 1941., prigodom razgraničenja s Italijom.

LACKOVIĆ: Općenito, nadbiskup Stepinac se nije bavio politikom. Stoga nemam sumnje, da se on ni na koji način nije mješao u hrvatsko-talijanske povevore. Međutim, bio je dobro svjestan, da hrvatska strana u tim povevorima nije nastupala na ravnoj nozi. Hrvatska ni politički, ni diplomatski, ni vojnički, ni gospodarski nije mogla sprječiti talijansku okupaciju, a kasnije i aneksiju dijela Dalmacije. No, Stepinac je znao daje Pravda spora, ali dostozna i znao je da će doći vrijeme da se oteti krajevi vrate Hrvatskoj. To je jednostavno povijesna nužda. Sve što se u to vrijeme moglo postići, bilo je olakšanje položaja Hrvata u području kojim su gospodovali Talijani. Nadbiskup je u više navrata izvješćivao Svetu

ske?

LACKOVIĆ: Ja sam postao njegovim tajnikom tek nekoliko mjeseci kasnije, pa ne mogu autentično svjedočiti o onome što je nadbiskup mislio i govorio utravnu

*"I sto u svemu Hrvati i Srbi dolazim
svojim gospodarjem i životom našu odnos
nije nikako bolji nego oni su doma BiH.
BiH je u nekoje posebne poslobote Evrope, sre-
ća se u njoj slobodnost. Tu nema
močila, nema usretla, nema istinu
nema pravo, nema postignja."*

*"Hrvati i Srbi dva su svijeta. "Zapis iz dnevnika nadbiskupa Stepinca
za 28. ožujka 1941.*

Msgr. dr. Stjepan Lacković (treći slijeva) u crkvi Majke Božje Bistričke u Lackawanni (USA)

Stolicu, i izravno i posredovanjem opata Marconeja, o nasiljima koja Talijani vrše u Hrvatskoj. Upozoravao je da je to protivno Božjim i ljudskim zakonima, i da dodatnu težinu tim nasiljima daje činjenica da ih vrše vojnici u ime jedne države koja je nastanjena pretežno katolicima. To ima negativne posljedice i za samu Katoličku crkvu, iako, dakako, Crkva nije ništa imala s tim nasiljima, niti je simpatizirala s Mussolinijevim režimom. Baš naprotiv.

PZ: No, nadbiskup je osudio i zločine koje su počinili Hrvati...

LACKOVIĆ: Doktrinamo, dogmatski, nadbiskup Stepinac je u svakome trenutku bio bezuvjetno odan nauku Katoličke crkve. Za Katoličku crkvu nije bilo i nema razlike među ljudima ni po rasi, ni po ideologiji. Svi su ljudi isti, jer su svi djeca Božja, i svi imaju jednaka prava. Isto-dobno, nadbiskup je rođoljublje držao jednom od najvećih krepnosti, pa za nj ni-kad nije bilo nikakve dvojbe, da se može istodobno služiti Katoličkoj crkvi i vlastito-m narodu. Kao katolika i hrvatskog metropolita, upravo zbog ljubavi prema svom narodu, još više su ga bolje različita nasilja počinjena u ime hrvat-skog naroda i njegove napokon izvo-vane države. On nije ni mogao ni htio ostati nijem na te pojave i uvijek ih je

PZ: U jednom obraćanju ministru unutarnjih poslova, dr. Andriji Ar-

tukoviću, nadbiskup Stepinac spominje kako mu je svoje-dobno kazano, da se tzv. rasno zakono-davstvo donosi pod pritiskom njemačkih nacionalsocijalista. Je ti nadbiskup doista bio uvjeren, da je taj pritisak ključni razlog za donošenje tih propisa, ili je in-timno smatrao kako je to samo zgodna izlika za režim?

LACKOVIĆ: To je bolna tema, jer su stra-dali mnogi nedužni ljudi. Interveniralo se na sve strane, ali se mnoge nije moglo spa-siti. Trebalo je pri tim intervjencijama i pro-vjedima imati takta, jer

je postojala opasnost da se napravi više zla nego dobra. Što se samih protužidovskih propisa tiče, nadbiskup je bio svjestan da antijudaizam odnosno antisemitizam u hrvatskom narodu nije imao dubok korijen ni previše pristaša. Mnogi su hrvatski rođoljubi bili židovskoga podrijetla. No, u to vrijeme su nacionalso-cijalizam i fašizam prevladali u velikom dijelu Europe. Hrvatska je kao država uspostavljena upravo u takvom okružju. S obzirom na prijetnju i pritiske koji su do-lazili sa strane nejzinih nominalnih saveznika, režim se pokušao snaci u tom okružju i spasiti državu. Nadbiskup je

itak motivaciju. Međutim, nije je odobravao, niti je mogao prihvati ra-sizam kao ideolo-giju, jer se to protivi nauku Katoličke crkve. Zbog toga se oštvo-robio na te propise i pokušavao maksimalno ublažiti njihovu primjenu. Interve-nirah smo iz dana

PZ: Kakve su bile reakcije državnih dužnos-nika na te inter-vencije? Je li, recimo, bilo

moguće da nadbiskup na svom imanju u Brezovici spasi štićenike židovskoga staraćkog doma bez stanovite, prešutne suglasnosti državnih vlasti?

LACKOVIĆ: Može se reći, da to ne bi bilo moguće. Što se odnosa državnih dužnosnika liče, mogu reći da mi je u najboljoj uspomeni ostao ministar Ar-tuković. On je bio čvrsti katolik, uvijek STdačan i susretljiv prema Crkvi. Sjećam se, uvijek je govorio da samo popišemo ljudi koji su nepravedno zahvaćeni repre-sivnim mjerama režima, i da će on sve učiniti, da se ti ljudi puste na slobodu. Doduše, uvijek je stavljao ograda, s obzi-rom na snažnu njemačku nazočnost. Vlasti tada sebi nisu mogle dopustiti kon-frontaciju s nacističkom Njemačkom, pa su već akcije protiv mjera donesenih pod nacističkim pritiskom poduzimane disk-retno...

PZ: Možete li reći, kakva je bila poli-tička poruka Stepinčevih izvješća Svetoj Stolici? Je li se on u njima zala-gao za opstanak države? Je li nad-biskup tijekom rata poduzimao neke korake da se preko Vatikana osigura opstanak NDU?

LACKOVIĆ: O točnom sadržaju Stepinčevih izvješća ne mogu govoriti. Znam, međutim, daje u svim kontaktima s predstavnicima Svetе Stolice, kao i sa svim stranim diplomatima u Zagrebu (a poslanici katoličkih zemalja nastojali su s nadbiskupom održavati što bolje veze), brano pravo hrvatskog naroda na vlastitu državu i da se do posljednjeg trenutka nadao da će NDH opstati. Ponavljam, time što je brano NDH i zala-gao se za njezin nadbiskup nipošto nije odobra-i zločine. Naprotiv, uvijek je isticao da

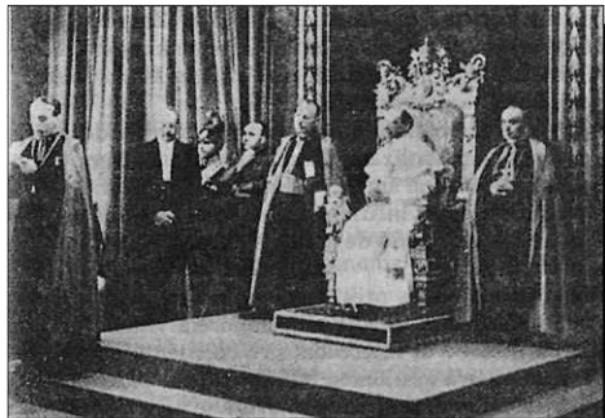
Nadbiskup Stepinac u Mariji Bistrići

šuti zločini najači argument protiv hrvatskog naroda i njegove države.

PZ: U jednom članku Stjepan Ramljak tvrdi da je, po ovlaštenju posjednika dr. Lovre Sušića i uzuglasnost dr. Ante Pavelića, s nadbiskupom razgovarao i povodom njegove propo-

LACKOVIC: Nažalost, ne. Ne mogu čak ni potvrditi da je prije tog puta posjetio nadbiskupa.

PZ: Najednom mjestu Cecelja tvrdi, da ste još u ratu uspostavili dodir s njujorškim nadbiskupom Francisom Spellmanom...

Nadbiskup Stepinac kod Pape Pija XII.

vijedi, o koju se u onoj poznatoj polemici okrznuo ministar dr. Julije Makaneć. Prema Ramljaku, Stepinac je objasnio, da želi svima pomoći i da mora prosvjedovati protiv zla i nasilja. Poseban problem da mu zadaju optužbe neprijatelja države, koje se preko jedne osobe u Švicarskoj plasiraju u Vatikan. No, dodao je, "recite onima kojih se tiče, da Nadbiskup zagrebački nije nikada bio i da ne će nikada biti izdajica svoje domovine!" Možete li reći, tko je ta osoba u Švicarskoj?

LACKOVIĆ: Nisam bio nazočan tom razgovoru, pa ne mogu o njemu ništa reći. No, on izražava nadbiskupovo stanovište. Inače, ta osoba u Švicarskoj je msgr. Augustin Juretić, svećenik jasne jugo-

LACKOVIC: Ne. Nadbiskupa Spellmana sam upoznao nakon rata.

PZ: Rekl ste da je nadbiskup Stepinac branio pravo hrvatskog naroda na vlastitu državu i da je, osuđujući zločine, bio čvrst zagovornik opstanka tadašnje, konkretnе hrvatske države. No, to znači daje morao imati jasan odnos prema nekim drugim hrvatskim političarima, onima koji nisu bili za hrvatsku državu...

LACKOVIC: U to vrijeme takvi su bili u komunističkom pokretu ili su se uzdali u jugoslavensku izbjegličku vladu. Ni sjednica ni s drugima nadbiskup Stepinac nije htio imati nikakvu poslu, jer je smatrao da je hrvatskim rodoljubima mjesto u obrani vlastite države.

PZ: Je li Maček pokušavao kontakti s nadbiskupom?

LACKOVIC: U nekoliko je navrata tijekom rata Maček nadbiskupu slao poruke. Međutim, Stepinac je odbio komunicirati s njim, hoteći i na taj način pokazati što misli. Osim toga, nadbiskup nije bio dvoliočan. On je poštivao državog poglavara. O tome je ustašom, i u završnoj riječi na procesu govorio: do 8. svibnja 1945. za nj je postojala samo jedna država i jedan poglavar. Zadaća je metropolita komunicirati s državnim po-

PZ: Kakav je, dakle, bio Stepinčev odnos prema Paveliću? Kraščki župnik Vraneković tvrdi da se o njemu načelno povoljno izrazio povodom Pavelićeve smrti. Meštrović, pak, Stepincu u usta stavlja najpoigrđnije riječi protiv Pavelića...

LACKOVIĆ: Uvijek treba gledati tko, komu, kada i zašto govori, pa po tome suditi tko govori istinu. Stepincu su pojedinci političari općenito bili nevažni. Njega je zanimala sudbina naroda i sloboda običnog čovjeka. Međutim, nikad nije dopustio da se ustašto poistovjećuje s nacizmom i fašizmom. Iстicao je kako to treba oštro lučili. Nacizam i fašizam, jednakao kao i komunizam, nasilničke su i bezožne ideologije, u dubokoj protimbi s naukom Katoličke crkve. Ustašto je nešto dragoo. U njemu je utjelovljen

Prigodom početka rada Hrvatske pravoslavne crkve: metropolit Germogen, papinski legat Marcone, nadbiskup Stepinac i evanđelički biskup Popp

pokušaj hrvatskog naroda da sam odlučuje o svojoj sudbini. Bilo je puno slučajeva i puno pojava da je ta plementacija nakana okaljana, ali time nije nepovratno uništena ona uvišena ideja za čijim se ostvarenjem izvorno težilo. U tom svjetlu treba gledati i Stepinčevi mišljenje o **Paveliću**. On mu je priznavao hrvatsko rodoljublje i spremnost da se žrtvuje za Hrvatsku. Njihov je odnos bio korektan.

PZ: Mnogima to neće biti dragče...

LACKOVIĆ: Kad sam, prigodom proglašenja kardinala Stepinca blaženim, posudio uredništu *Glasa Koncila* da će napisati jedan članak o njemu, odbili su me. Dodali su da sam jednim svojim interviewom iz 1991., u kojem sam kazao da je odnos Pavelića i Stepinca bio korektan, "puno askodio" Crkvi i Stepincu. Ja govorim istinu, i ne želim podilaziti nikakvim kalkulacijama. To ne bi uradio ni blaženi Alojzije. On je velik upravo po svojoj uspravnosti, čvrstoj i borbi za Istinu. Onoga koji je umro braneji Istинu, ne može se braniti lažima.

PZ: Kad smo kod toga, kako komentirate neke tvrdnje u memoarskoj literaturi, da se u vrhu vlasti NDH planiralo ubiće ili čak atentat na nadbiskupa Stepinca. Ti se tobožniji planovi smještaju u razdoblje kad je režim poduzimao niz mjeru za povećanje pravne sigurnosti i smanjenje zloupotreba. Stoga bi bilo nelogično da je baš u tom trenutku planirao posegnuti za represiju protiv hrvatskog metropolita. No, unatoč toj nelogičnosti, neki ozbiljni auktori prihvataju tu tezu, a na nju se i iz krugova bliskih Crkvi, čini se, gleda sa simpatijama...

LACKOVIĆ: Ne mogu komentirati ničije memoare. Ali, ja, kao Stepinčev tajnik, mogu bez ikakve dvojbe izjaviti da za takvo šteće ne znam, i da se nadbiskup nikad nije bojao hrvatskih vlasti. Nije za to imao razloga. Svakomu dobromjernom bilo je jasno, da njegove kritike nisu nikad bile kritike osoba, nego kritike postupaka. Te su kritike izrečene u duhu crkvenog nauka, a bile su upravljene na boljatelj naroda i države.

PZ: Prof. Ivan Oršanić tvrdi da je Pavelić organizirao Ustašku mladež kako bi mladež izuzeo ispod njemačkog utjecaja, kojemu su se bili voljni prepustiti i neki hrvatski pronjemacki

krugovi. Kako je nadbiskup gledao na djelovanje Ustaške mladeži?

LACKOVIĆ: Oršanić je bio moj profesor. Riječ je o izgrađenom i naobraženom katoličkom intelektualcu, izrazitom potomniku hrvatske državne nezavisnosti. Kao takvoga, cijenio ga je i nadbiskup Stepinac. Njega je radovalo svaki napredak Mlađeži, jer je znao da su na njezinu čelu vjerni katolici i добри Hrvati.

PZ: Ponekad se tvrdi, da se Stepinac protivio gradnji džamije u Zagrebu. Kakav je bio njegov odnos prema muslimanicima? Je li se Kaptol ikada, na bilo koji način, miješao u unutarmuslimans-

Nadbiskup izlazi iz lepoglavske tammice na "uvjetni otpust"

ske odnose? Kako je nadbiskup doživio formiranje Hrvatske pravoslavne crkve?

LACKOVIĆ: Nadbiskup Stepinac je bio katolički nadbiskup, odan sin Crkve. Stoga je za nj postojala samo Katolička crkva kao pravi put prema Bogu. No, kao čovjek i katolik, znao je da svatko ima pravo na svoje ime, narodnost, vjeroispovijed. I to mu pravo nitko ne smije zamjekati. Također je, kao Hrvat, znao da su bosanskohercegovački muslimani i podrijetlom i osjećajem Hrvati. U njihov odnos prema hrvatskim držarima on se nije htio miješati, ali je potpuno shvaćam potrebu vlasti da naglasi kako je NDH država ne samo katolika, nego i inovjerača, u konkretnom slučaju muslimana. Isto se, *mutatis mutandis*, može reći i za stvaranje HPC.

PZ: Vi ste, kao nadbiskupov izaslanik, obilazili Hrvate talijanskim logorima. Kakvo je bilo njihovo političko raspoloženje? Jesu li, s obzirom na nasilja talijanski fašisti, učočista tražili u novim jugoslavenskim concepcijama, ili su bili privrženi ideji hrvatske države?

LACKOVIĆ: Nije se ponovilo ono što smo doživjeli u Prvome svjetskom ratu. Dakle, ti ljudi nisu budućnost vidjeli u jugoslavenskom okviru, nego su se nadali da će postati slobodnim građanima nezavisne Hrvatske. Fašistička tiranija samo je učvrstila njihovo hrvatstvo.

PZ: Je li doista pred kraj rata bilo po-nuda Stepincu, da preuzme vlast kao neki *locum tenens*?

LACKOVIĆ: Bilo je takvih gvorjanica, neke su ideje dolazile i do samog nadbiskupa. Međutim, koliko znam, nije postojao nikakav izrađen plan i dalje od pukih glasina se nije islo.

PZ: Vi ste bili nazočni na Stepinčevu susretu s Titom. Tada je nadbiskup za tražio da se prestane s ubijanjem Hrvata, dok su neki hrvatski političari jugoslavenske orijentacije takav zahtjev propustili postaviti. Je li Tito doista tražio odvajanje Crkve od Rima, kao cijenu "slobode"?

LACKOVIĆ: Jest. To je poznata stvar.

PZ: Nadbiskupu se na sudjelu spominjala suradnja s novim pokretom naroda, tzv. križarima. Posebno se spominjao Lisakov dolazak? Politeo tvrdi, da ste vi bili posrednik, i da su neke poruke dolazile Vama, s pseudonimom "Stephano"? Možete li reći, kakva je njegova uloga u tome? Je li doista pokusavao pomoći križarski pokret? Znate li, kako je komentirao Lisakovo držanje na sudu?

LACKOVIĆ: Ja sam u to doba zapravo već napustio Hrvatsku, pa ne mogu o tome ništa pouzdanoj svjedočiti. No vrijedno je zaključiti s podsjećanjem na to, da je nadbiskup Stepinac, otpravljajući me u Rim u pratinji opata Marcone, izrazio sumnju u ponovni susret, ali je pobudu Бога i hrvatskog naroda držao - neumitnom.

PZ: Hvala Vam, prečasni, na ovome vrijednom razgovoru.

NOVI HRVATSKI BLEIBURG ZAČET U CAFE DEN HAAG (12.)

U Račanovu životnom i političkomu

Mrtvaca", kako su nazivali Vladimira Bakarića. Da bi do smrti ostao na vlasti, Bakarić je prihvatio drugorazrednu ulogu Hrvatske u tadašnjoj komunističkoj Jugoslaviji. Nепосредна posljedica Bakarićeve vladavine, veli Gojko Borić, bila je zloglasna "hrvatska šutnja" upravo u vrijeme, kada se trebalo suprotstaviti srbskom širenju.

"Bakarićevsko okljevanje duboko je utkano u kolektivnu svijest gotovo svih hrvatskih komunista, pa i sadašnjih post-komunista koji su se tek djelomice pretvorili u socijal-demokrate. Tu Bakarićevštinu možemo naći i u djelovanju 'kancelara' Račana. Njemu se ne žuri, ali ciljeve nikada ne gubi iz vida. On polako govori kako bi se akustički (zvučno) 'vidjelo' da razmišlja. Po pričanju nekih Račanu bliskih poznanika (hrv. znacana), on je 'specijalist' za prihvaćanje tudižih ideja" (Gojko Borić u: "Fokus" od 4. listopada 2001., str. 11.).

Da bi obmanuo javnost, Račan se služi tipičnom komunističkom metodologijom. U dvije godine vladavine nije izpunio niti jedno jedino megalomansko predizborao obećanje o zaposlitbi i procvatu hrvatskoga gospodarstva. Kako bi umirio nezadovoljstvo naroda i zaglušio kritike oporbe, iznenade - s nebu pa u rebra - gromoglasno najavio izgradnju autoceste Zagreb - Split. Autocesta će, jamči on svojom bradom (ali ne glamov) biti izgrađena u tri godine i cijena će joj biti samo tri milijarde kuna i vožnja do Splita trajat će tek tri sata. Prodaja nam maglu i nova obećanja, sve po tri.

Podignuvši se na nožne prste da bi izgledao veći i spomenički, diktatorski je naredio: cirkus neka odmah počne. Uz muhaše se ministri, jer je na brzinu trebalo donesti odluku kuda će buduća autocesta prolaziti. Jednoglasno ovlaštio svoga premjera, da on sam o tome doneše odluku na temelju "svoge stručnosti, kompetentnosti i političkoga uvjerenja". Načrt kuda bi autocesta trebala prolaziti Račan je već imao u svomu ţepu. No izpriječilo se nešto nepredviđeno. Zapelo ju u Gackoj dolini. Stanovnici su se pobunili

protiv predviđene takozvane inačice B narančice, koja je predviđela prolazak autoceste sredinom Gackoga polja.

Za stanovništvo Gacke doline najprihvatljivije rješenje je izgradnja autoceste po takozvanoj inačici E, koja ni u kojem pogledu ne ugrožava ekološku vrijednost Gackoga polja, a niti podzemne pitke vode koje krije podzemlje Gacke doline. "PremjeT kao premjer - sve zna, sve Zamujime, sa svime je upoznat — stoga ne

čudi što je njegova izjava o nekoj novoj varijanti iznenadila i ostavila zatećenim brojne kako politički tako i gospodarski usmjerene dužnosnike: 'Podvarijanta B (koju sada nudi Račan) ne ugrožava ekološke potencijale u Gackom polju i ne ugrožava rijeku Gacku!', iznio je Račan svoje stručno objašnjenje odluke na konferenciju za novinare - koju je po svemu sudeći donio na temelju jednog jedinog razloga - finansijske isplativosti. Račanova bi podvarijanta B obuhvatila radove na izgradnji dionice autoceste koja bi bila izgrađena rubom Gacke doline, čime bi se, tvrdi Račan, izbjeglo ekološko narušavanje prirode ravnoteže Gackoga polja te ne bi trebalo obavljati radove i u velebitskom masivu" (Dražen Prsa, "Fokus" od 22. studenoga 2001., str. 8.).

Stanovnici Gacke doline nezadovoljni su Račanovim krivorijkom. Nu ličko-senjski političari i vladajući dužnostnici u Otočcu, koji su zastupali inačicu E kao ekološki najpovoljniji, mukom umukoše. Neki od njih sada čak iztiču, kako je Račanova podvarijanta povoljna. Najak-

tivniji zagovaratelji E inačice priklonili su se stranačkoj stagi koja im više znači od budućnosti stanovnika Ličko-senjske županije i njihovih potomaka te od ekoložkih, gospodarskih i demografskih hrvatskih interesa.

Donoseći odluku o gradnji autoceste u području Gacke doline po svojoj "modificiranoj B varijanti", Račan je na konferenciji za novine izjavio: "Nakon obilaska terena i sastanka s vladinim povjerenstvom i ekološkim udruženjima, od ponudenih varijanti odlučili smo se (iztaknuo M.M.) za modificiranu B varijantu koja opravdava ekonomsko finansijske pokazatelje, a koja je rezultat javne rasprave. Ona je optimalno rješenje i time će biti uvaženi i ekološki preduvjeti. **Odstupili smo** (iztaknuo M.M.) od ekonomski najprihvatljivije varijante u interesu stanovništva Gacke doline" ("Fokus" od 22. studenoga 2001., str. 9.).

Metodologiju donošenja odluke o ubrzanoj gradnji autoceste Zagreb-Split Dražen Budija je u razgovoru za "Večernji list" naveo kao primjer diktatorskoga Račanova modela vladanja Hrvatskom: "Ne samo da predsjednici stranaka nisu znali za taj projekt, nego za to nisu znali ni članovi vlade" - rekao je Budija ("Fokus" od 27. prosinca 2001., str. 5.).

Račanova odluka o gradnji Autoceste Zagreb-Split izključivo je politička odluka, koja će skupu stajati hrvatske gradi. Svi stručnjaci jedinstveni su u procjenama, da je Račanovo obećanje o završetku radova do ljeta 2005. neostvarivo. Za pripremu izpitivanja zemljišta po kojemu će se graditi autocesta stručnjacima (geologima, arheologima, ekologima) poduzeće **Hrvatske autocene** dato je smješno maleni rok da dovršetak izpitivanja. Stručnjaci su rekli, da u tomu roku ne mogu kakvočno obaviti posao. Odgovoreno im je, da će radovi gradnje autoceste početi u zadanom roku, bez obzira hoće li izpitivanje biti gotova ili ne. Tako to radi Račan.

Studiju utjecaja na okoliš odabранe modificirane B inačice buduće autoceste uz Gacku dolinu izradila je

skupina stručnjaka u neprimjerenu kratkom roku i to u klimatski nepovoljnim uvjetima, bez mogućnosti provedbe dodatnih izplivanja neobuhodnih u takvim slučajevima. Neprihvaćena inačica E duža je za 6,8 km od prihvaćene, ali ona ne zadije u kulturnopovijesne predjele i prirodno osjetljive vrijednosti Gackoga polja. Podzemljem Gacke doline proteču biljni litara pitke vode, koja je ugrožena izgraditi li se autocesta po Račanovoj inačici. U podzemlje će se buduće autoceste slijevati velike količine onečišćene vode i onečistiti pitku. Onečistit će se ne samo vodotok Gacke doline, nego i čitav prostor planirane gradnje — sve od izlaza iz budućeg tunela kroz masiv Kapele do već obstojećega tunela Sv. Rok. O toj kataklizmičkoj opasnosti dr. Srećko Božićević piše:

"Na predviđenoj modificiranoj varijanti 'B' od Rapajin Klanca do iznad izvora Pećina uz dolinu Gacke pod napadnim sjenogom nalaze se brojni povijesni lokaliteti, biljne zajednice, šumske i životinjske vrste i ostali zanimljivi 'sadržaji', o kojima bi drugi narodi u Evropi vodili vjerojatno više brige nego Hrvati! (...) (Ne)predviđena nesreća neke cisterne na mostu iznad vodotoka Gacke i kanala Like zagaduje istoga trena vodu uključenu u vodovod koji opskrbljuje stanovnike Hrvatskoga primorja (zemljopisna oznaka Hrvatsko primorje zastarjeli je naziv za primorje današnje Ličko-senjske županije - nap. MM.) i obližnje otoke... U ljeteće će dane s te vozne trake zrakom letjeti brojne kancerogene Čestice pare i ispušni plinovi, a vjetar će ih odnositi na sada zelenu površinu Gackoga polja. To će se sve taložiti i spuštaći u vodotok ponornice Gacke kao 'prihrana' pastrvama koje, kao jedinstvena zoološka rijekost, žive u toj vodi. One danas privlače strastvene ribolovce, čak od Amerike do Japana... Kako liko će vremena proći dok tako zagadene vode ne prodru u okrušeno tlo, čitavoga spomenutog ličkog prostora i zatrjući mili-june litara Čiste i dragocjene vode. Jesmo li svjesni u što se upuštamo ostavljajući naraštajima svoje djerce i unučadi sve kredite za odplatu planiranih radova — koji će im za njihova života visjeti kao kamen oko vrata?

Time samu dokazujemo svoju brzoplest, kratkovidnost, neargumentiranost, površnost i neprihvatanje napomena neovisnih stručnjaka - u ime velikih političko-ekonomskih ideja (čitaj bodova

potrebnih za zadržavanje vlastil). Mi sada pretvaramo čisti prostor u kolonijalni poligon svjetske industrijske moći kojoj smo samo prolazna postaja na kojoj se ne zaustavlja... Za desetak će godina i ličke šume biti osušene i uništene kao danas gorskotatarske. Za to ćemo kriviti druge, a ne sebe same i svoje današnje ponašanje!" ("Fokus" od 3. siječnja 2002., str. 12.).

Za Račana je Marinko Liović rekao: "Račan, svjestan da ne vrijedi ništa, kreće u podpunu diktatoru, ovu kakvu danas ima Hrvatska" (Magazin "Slobodne Dalmacije" *Tjedan* od 20. listopada 2001., str. 3.). Lioviće riječi potvrđuju i dogadjaji u svezi s izgradnjom Autocesta Zagreb-Split i njezine dionice kroz Gacku dolinu. Iako se neprestano zaklinje u demokraciju, Račan ne može sakriti svoju nedemokratsku komunističku čud. Ta čud se očitovala i u slučaju Gacke doline, pa ćemo o tome obširnije.

Komunistička vlast je prije trideset i pet

Josip Botteri Dini: HRVATSKIKAR

godina izgradnjom Hidroelektrane Senj uništila Švičko jezero, tridesetpet metarski slap i sjeverni krak rijeke Gacke, koji je pTočecao Krmpoljem, Dranovim klancem, Brlogom, Glavacima i Otoćem. Nestankom toga dijela Gacke brojna su sela gospodarski stala u razvoju i propala. Zbog nestanka vode nestali su i brojni ekološki rezervati pernate divljači i tako prekinuli razvoj lovnog turizma.

"Poučeni tim iskustvom, mještani Gackoga polja, uvidjevši kako im iznadenja vlast spremaju neka svoja iznadenja, prema kojima bi buduća autocesta prolazila 'srećem' Gackog polja ('A' varijanta), odlučno su stali u obranu svojih životnih resursa (= izvora priroda). Naime, postoje tri varijante izgradnje buduće autoceste - varijanta A, B i E. Varijanta (hrv. inačica) 'A' znači da bi se presjeklo Gacko polje, koje bi bilo uništeno u gospodarskom, ekološkom, socijalnom i estetskom pogledu, dok varijantu 'E', za čiju se provedbu

zalažu stanovnici Gacke doline, čini pravac od Žute Lokve preko padina Velebita, iznad davnog uništenog Švičkog jezera, uz Kuterevo te se na području Ličkog Lešća spaja s pravcem koji nastavlja dalje prema Perušiću. Izgradnjom autoceste varijantom 'E' izbjegla bi se gospodarska šteta te bi plodna polja ostala nedimuta... Stručnim je analizama i brojnim mjerjenjima utvrđeno kako je Gacko polje jedan od najvećih 'rezervoara' najkvalitetnije pitke vode u Europi (oko 29 milijardi prostornih metara), stoga nije slučajno da je Ina već izradila studije iskoristavanja te vode. Također oko 93 posto 'E' varijante prolazi državni zemljistup, pa se ne bi trošilo vrijeme, ali i novac, na otkup zemljistja. 'A' i 'B' varijante i do 90 posto prolaze privatnim zemljistima" (Dražen Prša, Račan ova cesta ipak ide dolinom Gacke, "Fokus", od 8. studenoga 2001., str. 19.).

Hrvatska uprava za ceste. Institut građevinarstva Hrvatske (kako vidite, još je u hrvatskom genitivu) i ministar Čačić zagovarali su inačicu 'A', jer da je ona jeftinija od inačice 'E'. Sve političke stranke u Ličko-senjskoj županiji bile su za 'E' inačicu. Krajem listopada 2001. udruga Eko oko Gacke iz Otočca, u suradnji sa Zeleñom akcijom iz Zagreba, priredila je miran protest stanovnika Gacke doline. Prosvjedi su pribivali i brojne nevladine udruge u Ličkom Lešću. Prosvjednici su upozorili Ivicu Račanu i njegovu vladu, da ne će dopustiti i mirno gledati komadanje zemlje koja žive stanovnici Gacke doline.

Opravданost držanja stanovništva Gacke doline potvrdila je i Stalna komisija za procjenu utjecaja na okoliš Ministarstva zaštite okoliša Republike Hrvatske, koja je smatrala, da je inačica 'E' najprihvatljivija. Nu ista je ta komisija u istom dahu zauzela motrište, da su i ostale dvije inačice ('A' i 'B') također prihvatljive. Račanovoj je vlasti ostavljeno, da po svojoj volji donešene konačni sud. Kao što znamo, vlast je svoje ovlasti prenesla na "premijera" Račana. Treba naglasiti, da su tada inačicu 'E' još uvijek čvrsto podržavali Poglavarstvo grada Otočca, Skupština Ličko-senjske županije i sve političke stranke u Županiji. Unatoč tomu Račan je odbacio mogućnost izgradnje autoceste po inačici 'E' i nametnuo svoju modificiranu inačicu 'B', koja ide po rubu Gacke doline.

(nastavu će se)

PISMA IZ ISTRE

GODINU PO GODINUUUUU...!

Ste vidili, a! Amerika, Rusija i Kina ne bendaju ni 5% niki tamo medunarodni stalni sud za ratne zločine u Haagu. Jer da ne žele da njihovi vojnici postanu... "lake mete ideoološki motiviranih optužnica"? Tako su rekli Amerikanci. Inšoma, žrtve ideoološki motiviranih optužnica! I dalje će biti... mali narodi! Baš me zanima kako će to komentirati Šjora Carla del Ponte! Jebi ga! Ki nam je kri! Ča smo mi Hrvati mali narod! Zapravo, sami smo si krivi. Pa da! Nikad nismo znali iskoristiti povijesne prilike. Više-manje udvajk su nam veliki i moćni (...vajk... sebični i bezobzirni!) stali iste poruke: "Jebite se, Hrvati!" A mi hi nismo slušali. I rezultati sutur... "godinu po god mu uuu... sve nas manje imu tuuuuu..." Pa da. Po zadnjem popisu stanovništva ima nas 346.805 manje nego 1991. A Hrvaticah da je oko 200 milijari više. Ko se takov trend nastavi će svaki domoljubni Hrvat morati držati harem! Inšoma, dok su Hrvati mirno prihvatali činjenicu da hi je manje nego 1991., naši srpski sugradani su popidili! Zato ča hi je sad samo još 4,54%. I daju to genocid i da je to etnocijd i da oni te rezultate neće priznati. I da su za sve krivi Hrvati, pak i za to ča se i jedan broj Srba ni izjasnjava da su Srb! Jer da smo stvorili...okružje! Ozračje! U kojem se Srb sramte biti Srb! Pa da! Niš čudnega i niš novega! A kada to Srbima nisu za sve bili krivi Hrvati? A kriv je zapravo nedostatak optimizma naših građana srpske nacionalnosti! Kako? Vero lipo! Pesimist, za mizol u kojen ima vina da polovice, govoriti da je to polupravna čaša. Optimist pak govoriti da je to polupuna čaša. Dukiće pesimist, jer misli da je Hrvackoj Srbu premalo. A ja sam optimist, pak mislin da hi je, .previše!

A poli nas u Istri broj stanovnika je ipak u porastu. Ima nas oko 2000 više nego 1991. Kvantitativno to ni bog zna ča, ma kvalitativno je stanje puno, puno bolje. Broj blesavih i izmanipuliranih se je smanjija za četiri puta!!! Veroj! Molin? Da ča bih ja to stija reći? Daja to zapravo aludiran na to ča je prije bilo 37.027 a sada ima samo 8.865 "Istrjana"! A, ne! Ja sam samo iz nikih brojkah izvuka zaključke. A to ča ste vi iz mojih zaključaka izvukli brojke, to je vaš problem! Uostalom ako podjelite 37.027 s 8.865 nećete dobiti broj 4, nego malo veći broj, za koju decimalu! He, he!

Piše:

Blaž PILJUH

pravo, obratite se nikemu drugemu. Koji Lipu našu prodaje, rasprodaje, poklanja! Uostalen ni baš istina da samo prodaju. Ste vidili koliko se grčevito trude da utkupe uni tamo slovenski...kako se uno zove...Krš...Krš...krš.. Jebi ga, znan da se radi o nikojo atomskoj bo...bo...ovaj, centralni, ča ja znan!

Ki su i di su... "infiltratori"?

Da van pravo rečen nišan očekiva da baš nidan neće reagirati. I da će sve to biti samojošta u nizu provokacija koje nan vještio i podmuklo servira uva naša, ajmo reći, hrvacka televizija. Da san popizdja, jesan, da iman razloga, iman!

Ste forši gledali film "Infiltrator"? Ako niste ste tribali, takove se stvari ne propuštaju. Inšoma, da van ukratko prepičan o čen se radi. Jedan novinar, američki Židov, uvuka se je, "infiltrator" mrež njemačke "skinheadse". Koji su u ten filmu prikazani kako manjakalne

Hrvatsko-slovenska granica na moru prema parafiranom sporazumu
Račan-Drnovšek

krvoločne zviri. Koje prez razloga delaju strahote, da ti se lasi na glavi dižu. Mlate, razbijaju, vade ljudima oči, siluju, kolju, razbijene boce Turkinjami u guzicu nabičaju. Policija njemačka hi tolerira, zapravo i štiti, a "tih većina" hi podržava.

E, sad dolazi uno najbolje! Šef "skinheads", naravno manjakalni sadist, upoznaje tegu novinara, američkega Židova zjenin još gorin ud sebe. I hvali ga: "Znaš, on ti je bija u Hrvackoj i borija se je s Hrvatima proti jebenih Srba! Hrvati su

drugega svjetskega rata zdušno pomagali da potamanimo Židove i Cigane!"

Niman pojma ki je producent tegu filma. Ali ki god da gaje snimija odasla je gledateljima jasnu, nedvosmislenu, neuvjerenju poruku: Domovinski rat u Hrvackoj je bija zločinački rat proti Srba, 1941.-1945. Hrvati su zajedno s nacistima ratovali proti brižnih Srba, Cigana i Židova, a tako je bilo i u ratu 1991.-1995. Kad su se na njihovoj strani borili... "skinheads"!!!

Da se takovi filmovi snimaju, uopće me ne čudi. Da nas ne vole mnogi i to mi je jasno. Da se mnogi trude i da će se grčevito truditi dokazati da su Hrvati genocidan narod, a da su žrtve Srbi i to mi je jasno. Ali da takovo provokativno, uvredljivo smeće (film je u svemu neuvjerljivo propagandističko sranje) prikazuje našu televiziju, to mi nikako ni shvatljivo. Pa se s pravom pitan kći se je i s kojim ciljen "infiltira" u našu...ajmo reći, hrvacku televiziju!

Veliki časnici, Commendatori, cavalieri i breki koji više ne laju!

Bosanski Srbi nas zajebavaju u Kostajnicu! Srbijanski Srbi nas napucavaju na Dunavu! Slovenci nan upadaju u naše more, kad god njin se prothrti! Crnogorci nan deju Prevlaku! Talijani su pokupovali po Istre. Dajmo još Ploče Bošnjacima, Rijeku Madarima, dajmo svakem koliko mu triba, pale se sigurno nećemo sa susjedima više svadati!

Ne znan zašto, ma u uvo zadnje vrime, više puti se domislins na jenega starega, ofucaneg breka koji je prid puno lit živja u našoj ulici. Bijaje zločest kako sam vrag, sví smo ga imali strah. Smo ga znali zajebavati kad je bija zaprt, unako kroz rešetke ud portuna, ma smo bižali kad bi ga pustili na ulicu, van je rečen! I tako je to

trajalo dokle me ni slučajno jednega dana hapnula za prst! Pak san vidija damini bube!! Pak san shvatija...da nima zube!!! Hahahahihhi!!! Tu smo dakle! Aj, kako smo ga potle tegu maltretirali, izazivali, šutirali, za rep vulki! Koji su to bili gusti! Ti da ćeš nas strašiti, brečina grda, skifoža, krežuba, jeba ti Šinter mater!

Ča san zapravo stija reći? A, da! Kad okolina shvatiti da si pas koji laje a ne grize...najeba si! A uno ča vridi za breka, vridi više-manje i za čovika i za narod i za državu, vero da! Ča ni bija reka Radoš da

Antunovićku su zadužili da našen breku čuvaru povadi i zadnje zube!

Uostalen, kega još more impresionirati država u kojoj vlada pada, pak jopet vlada! Oporbajopte viče da nan je narod apatičan i da tone u beznađe. I tako sad jopet imamo...hrvacku šutnju! Sada smo breki koji ne samo da ne grizu, nego nimaju volje ni lajati!

A, ma! Ko niš drugo, ma ja ču barem lajati, tuliti, zavijati, koliko buden mogu! Vero ču! Znan da me za to nidan neće ni

nagradići ni pohvaliti. Jer, danas nagrade i pohvale primaju oni breki koji grizu ruku koja hi hrani, van je rečen! Lipo piše u novinah: predsjednik talijanske Republike Ciampi dodijelio odlječa predstavnicima talijanske manjine u Hrvackoj. A i nikin hrvackin političarima. Na prijedlog ministra Berlusconija! Kojege sami Talijani nazivaju fašistom!

Inšoma Furio Radin je posta Veliki časnici! Jakovčić je sad... Commendatore! Tako i Delbianco! (Bivši župan... "Il nostro Conte" - grof!) Commendatore! Nadarbenik, po hrvacki! (Nadarbina - povlastica, beneficija!) Neki su postali jahači, konjanici (cavaliere)! Sad bi mogli poći na Alku u Sinj! Eli barem u Barben! Na prstenac! Pada!

Da van pravo rečen, ja zapravo uopće ne sumnjam da su se oni itekako trudili! Da su itekako zasluzili! Da hi Republika Italija nagradi za sve ča su za nju učinili u Istri u svojen dugogodišnjem političken radu!!! Vero su, van ja rečen!

Vaš Blaž Piljuh

POZIV DJECI BIVŠIH POLITIČKIH ZATVORENIKA

Ova Vlada i njezin Sabor donijeli su prije skoro 10 mjeseci Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, kojim je ukinula stečena prava bivšim političkim zatvorenicima i njihovoj djeci. Budući da su već i daljni rodaci i pozanici u tome jugoslavenskom sustavu bili oštećenici, mi - djeca bivših političkih zatvorenika - i sami smo žrtve jugoslavenskoga komunističkog sustava i bili nevino kažnjavani, iako možda neki zatvora nismo ni vidjeli.

Zato mi, organizirani u Hrvatskom društvu političkih zatvorenika, pozdravljamo i podupiremo nastojanja vodstva HDPZ-a da se izbori za naša prava i prava bivših političkih zatvorenika, te ujedno pozivamo i ostalu djecu bivših političkih zatvorenika da nam se pridruže u borbi za naša ljudska prava koja su nam ukinuli oni isti koji su ta naša prava desetljećima gazili, zaklinjući se u dobre namjere i boljšitak proletarijata.

Za pobliže informacije obratite se Podružnicama Hrvatskog društva političkih zatvorenika u svojem županijskom centru ili Središnjici u Zagrebu, Masarykova 22.

HRVATI U BiH NISU RAVNOPRAVNI!

(Razgovor s dipl. ing. Želimirom Crnogorcem, predsjednikom Podružnice Hercegovina)

Jedna od važnih, a počesto previdanij posljedica pobjede jugoslavenskih komunista 1945., jest odvajanje Hrvatske od Bosne i Hercegovine koja je, povrh toga, zadržala izlaz na more kod Neuma i time rascijepila Republiku Hrvatsku (ali je istodobno izgubila izlaz u bokokotorski zaljev kod Sutorine, kako bi Boku Kotorsku bilo lakše pripojiti Crnoj Gori). Tijekom četiri i pol desetljeća u BiH je bilo vrlo teško izražavati hrvatski nacionalni osjećaj. Usaporeno s tim smanjivao se broj Hrvata bi njihov utjecaj na politička, gospodarska i kulturna kretanja. O tome razgovaramo s dipl. ing. Želimirom Crnogorcem, predsjednikom hercegovačke podružnice HDPP-a.

PZ: Gospodine Crnogorac, u nedavnom ratu broj Hrvata u BiH se bitno smanjio. No, smanjio se i prostor na kome oni žive. Kako danas Hrvati u BiH gledaju na Dayton i njegove perspektive?

Istina je da se broj Hrvata u nedavnom ratu i poslije njega bitno smanjio. Također se bitno smanjio i teritorij na kome su obitavali Hrvati. Uzrok tome je krivo vodena politika. Hrvati nisu manji domoljubi, a isto tako ni naoružanja nije nedostajalo u određenim trenutcima rata. Izgubili smo Posavini, najkvalitetniji dio Bosne i Hercegovine, koja je srca i um. Što se tiče Deytonskog sporazuma ja ne mogu općito govoriti o tome što misle Hrvati u Bosni i Hercegovini, ali sve hrvatske stranke u BiH koje nešto znače, uključujući parlamentarne stranke, prihvataju Dayton kao prijelazno rješenje kojemu je primarna zadaća zaustaviti rat, te traže da se on provede u djelu. Posebno se ovo odnosi na povratak izbjeglih i raseljenih na njihova, što je regulirano Aneksom 7, koji regulira povratak izbjeglih i prognanih osoba uz jamstvo osobne i imovinske sigurnosti i drugih ljudskih prava. Ovaj dio do sada nije ni započet, a kamoli uraden - pogotovo kad se govor o Hrvatima. Za to najveći dio odgovornosti snosi međunarodna zajednica.

Hrvatski se interesi moraju braniti odlučno i hrabro!

PZ: Jesu li Hrvati u BiH, a osobito oni u Federaciji, ravноправni s Bošnjacima - Muslimanima?

Hrvati u BiH, a osobito u Federaciji BiH, nisu ni približno ravноправni s Bošnjacima - Muslimanima. Krivnja za to djelomično

snosimo i mi Hrvati. Poznato je, da van mitko ne će darovati slobodu, a ni vlast. I slobodu i vlast treba sam izboriti. Tko to ne želi i neće, i ne zasluzuje ih. Treba biti uvjerljiv, čvrst, nepokolebljiv i dovoljno mudar, kako bi zaštitio svoj interes, ali i kako bi bi partner imao povjerenje u tebe i

Želimir Crnogorac

bio spremam s tobom dijeliti vlast. To vrijedi i onda kad, kao što je u pravilu slučaj, partner u vlasti želi uzeti veći dio kolača. Ako si ti neuvjerljiv, labav, kolebljiv, a naročito ako nisi mudar, o toj voj slobodi i tom položaju odlučivat će netko drugi.

PZ: Postoje li, po Vašem sudu, različiti interesi i različiti pogledi između bosanskih i hercegovačkih Hrvata glede političkog razvoja u budućnosti?

Hrvati u BiH tijekom povijesti su živjeli u različitim okolnostima, pa je razumljivo da su različite potrebe postupno stvarale i različite navike i predodžbe. U ovome, Domovinskom ratu također su različito prošli Hrvati Posavine, Srednje Bosne, Sarajevo, Hercegovine itd. Hrvati iz Hercegovine imali su streću da su bili uz granicu Hrvatske, pa nisu bili tijekom rata odsečeni ni protjerani. Također, i stav velikosrpske politike prema Hercegovinu bio je. Oni nisu nikad računali da bi Zapadna Hercegovina bila njihova. Posavina se u domovinskom

ratu nije obranila i pripala je velikim dijelom Republici Srpskoj, pa je zbog toga Hrvatima iz Posavine i najteže. Srednja Bosna je iskrvarila i također mnogo propatiila u domovinskom ratu. Zbog svega navedenog postoje različiti pogledi na političku situaciju i njezinu rješavanje. Također, moram biti iskren pa reći da je HDPP napravio odredene pogreške prema Hrvatima u BiH, a te pogreške nisu ispravili niti političari drugih hrvatskih stranaka koje su se pojjavljivale u BiH. Danas nam je opet potrebna sloga i jedinstvo. Jedinstvo Hrvata u BiH može ozdraviti i osnažiti nova politika koja će uvažiti sve ovo što je navedeno, i ne dopustiti da se jedni Hrvati dižu iznad drugih. Svi oni koji govore da su Hrvati, a voze skupu autu, grade vile i kupeju jahte dok njihovi sunarodnjaci kopaju po kontejnerima za hransom, nisu u pravom smislu riječi ni ljudi ni Hrvati. Primjer je nebitno jesu li iz Hercegovine, Posavine ili Srednje Bosne. Treba još uvijek raditi na svijesti i socijalnoj osjetljivosti ljudi.

PZ: Kako Hrvati u Federaciji gledaju na mogućnost stvaranja trećeg entiteta? Bi li to značilo uvod u raspad BiH? Je li ona moguća bez stranog patronata i nazočnosti stranih snaga?

Hrvati u Federaciji BiH su protiv ovakvog ustroja BiH, jer je on sam po sebi absurdan. Tri državotvorna naroda podijeljena su u dva entiteta. Za sponos krivnju međunarodna zajednica koja je napravila ovakav ustroj BiH. Ako su eksperimentali s jugoslavenskom idejom u Jugoslavijom, pa onda nakon toliko desetljeća napokon shvatili da je ta ideja i ta država neprirodna i da na prisilu kojom je stvorena mora doći eksplozija, kao reakcija, začudjujuće je da to ne shvaćaju kad je poslijedstvo BiH. Dopustili su da se opet vstvari situacija u kojoj vatra stalno tinja, pa su stalno potrebni njihovi dežurni vratogasci. S obzirom na to, ovakva BiH ne može biti hrvatski interes. Naš je interes BiH koja se sastoji od tri naroda i tri entiteta, ili cijelovita BiH bez entiteta. Razumije se da u potonjem varijanti računamo na geopolitičke datosti i pouke koje nam daje povijest.

PZ: Nastave li se ovakvi trendovi, koliko je realna opasnost da glavnina Hrvata iz BiH iseli u Hrvatsku, pa čak i u treće, možda i prekomorske zemlje?

Nastavi li se ovakvi trend vodenja hrvatske politike, i nastavi li se ovakav trend

pristupa međunarodne zajednice, koje Hrvate želi getoizirati, može se očekivati samo iseljavanje Hrvata u Hrvatsku i prekomorske zemlje. Nema životinje na svijetu koja se mira sa životom u getu, a kamo čovjek kojemu je najveća svjetina sloboda. Sjećam se robijanja na Golom otoku. Nas nekoliko tisuća živilo je u "žici" (prostor ograđen bodljikavom, površine oko 2000 metara četvornih), a bilo je desetak zatvorenika koji su mogli kretati bez pratnje policije po cijelom otoku. Ti su se zvali slobodnjaci. Zamislite, slobodnjak, samo zato što se može kretati po otoku koji ima oko 10.000 m² gologa kamena... Jednom sam prilikom izjavio: Ako se ovako nastavi u BiH, za 50 godina ju hraniti sve Hrvate u BiH. To je, malo karikirano, prilično točna ocjena ovađajnih trendova.

Hrvatski izbjeglice iz BiH sramota su Republike Hrvatske

PZ: Kakvo je raspoloženje među bosansko hercegovačkim Hrvatima koji su izbjegli u Republiku Hrvatsku i danas se potujući od nemila do nedraga? Vodi li to računa o tim ljudima?

Hrvati koji su se iselili u Republiku Hrvatsku i danas se potujuju od nemila do nedraga, nisu sramota Hrvata iz BiH, nego sramota Republike Hrvatske. Ta, ona je domovina i tih Hrvata. To je najveća sramota biće i sadašnje vlasti Republike Hrvatske.

PZ: Vi ste na čelu hercegovačke podružnice Hrvatskoga društva političkih zatvorenika? Ima li u članstvu podružnice Hrvata islamske vjeroispovijedi?

Onomu tko išta znade o hrvatskoj povijesti, poznato je da su desetci tisuća Hrvata islamske vjeroispovijed u XX. stoljeću pobjijali pod hrvatskim barjakom. Mnogi su rođivali za hrvatsku slobodu ni državnost. No, u našoj podružnici političkih zatvorenika Hercegovine nema Hrvata islamske vjeroispovijesti. Razumije se da je naše društvo otvoreno, bez obzira na vjeru, boju, kože, spol i sl. Jedino što je važno je robojanje za hrvatsku slobodu. Koliko mi je poznato, kao predsjedniku društva su političkih zatvorenika, u društu su se učlanjivali samo Hrvati katolici. Međutim, poznato mi je da ima stanovit broj Hrvata muslimana u podružnici Sarajevo.

PZ: Kako objasniti da se potomci Hrvata islamske vjeroispovijedi, koji su prije pola stoljeća ratovali i ginuli rame

jacima, danas uglavnom ne osjećaju Hrvatima?

Poznato je da su Muslimani u BiH većinom hrvatskog podrijetla. U doba višestoljetne osmanlijske vladavine, položaj katolika je bio daleko teži od položaja pravoslavnih, pa su najprije bosanski krstjani, a onda i katolici većoj mjeri od pravoslavnih prelazili na Islam. U obje Jugoslavije bilo je nepopularno biti Hrvat, pa je to polako dovelo do distanciranja muslimana od hrvatskih korijena i hrvatske narodne misli. Komunistička jo Jugoslavija svjesno poticala takav razvoj, jer se smatralo - ne bez razloga - da je on u funkciji jačanja Jugoslavije. U najnovije vrijeme pojavio se još jedan čimbenik koji je, u ratnim prilikama, pojačao takav trend. To je uvezeni islamski fundamentalizam, koji je u nekim muslimanskim slojevima naišao na plodno tlo zbog velikosrpske agresije i šutnje takožvane kršćanske Europe. Razumije se da je i dio Hrvata katolika - dijelom nehotice, a dijelom zbog instrumentaliziranosti - doprinio muslimanskom napuštanju hrvatskih korijena i stvaranju vlastite, zasebne nacije. Činjenice su danas takve kakve jesu, i s njima valja računati.

Hrvatska revolucionarna mladež 1959., Hrvatska demokratska unija 2002.

PZ: Zbog takvih prilika u BiH, Vi ste se odlučili i politički angažirati, pa sudjelujete u predstojećim izborima. Možete li ukratko izložiti svoj program i svoje političke ciljeve?

Hrvatski je narod u BiH politikom dosadašnjih političara doveden u skoro katastrofalni položaj. Većina tih političara je vodila računa samo o sebi. Narod su osiromasiši, a sebe bogatili. Nije slučajno da su mnogi političari preko noći postali pravi bogataši. Iz rata i kratkog poraća su postali vlasnici tvornica, trgovачkih poduzeća, hotela, vila, stanova i jahti na moru. Dobro su se organizirali kao "politička elita", udobno se smjestili u županijske i općinske fotele s izmisljenim ministarskim titulama kojih ima više nego u SAD, a sebi su odredili i solidne plaće.

Ja nikada nisam bio član nijedne političke stranke osim Hrvatske revolucionarne mladeži, osnovane 1959., za koju sam dobio 4 godine zatvora, koje sam pošteno odradio na Golom otoku. Hrvatska revolucionarna mladež osnovana je u najtežim trenutcima presje na hrvatski narod, u doba vladavine Aleksandra Rankovića. Budući da sam se u Domovinskom ratu borio za hrvatski narod kao pripadnik vojnih postrojbi HVO, trenutno sam umirovljeni pukovnik te vojske. U miru se želim nastaviti baviti politikom jer vidim da je moj

narod u nevolji. Kao intelektualac ne mogu mirne savjeti gledati svoj narod, a naročito mlade ljude kako turmaraju ulicama od kafića do kafića, gdje im se nude alkohol, droga, nemoral i svi poroci ovog svijeta. Nitko im ne nude radno mjesto, stan i ostalo potrebito za normalan život i obitelj. Zato imamo puno mladih, već starih neoženjenih momaka i djevojaka. Moje kolege umirovljenici čeprkaju po kontejnerima i traže nešto.

Sve skupa me navelo da se aktivnije uključim u politiku. Smatram da je politička služba kao svaka druga - plemenita, ljudska i nužna.

Program moje stranke, Hrvatske demokratske unije, je i moj program. Evo izvadka iz programske deklaracije HDU: Hrvatska demokratska unija je stranka hrvatskog naroda. Hrvatska demokratska unija BiH se zalaže za vladavinu prava i demokratski načela, kao najviši dostignuća i iskustava modernih demokracija u svijetu. Jednaka prava za sve i pravna država iznad svakog pojedinca. Hrvatska demokratska unija podupire neotudivo pravo hrvatskog naroda na opstanak u Bosni i Hercegovini, pravo na povratak svih izbjeglih i prognanih, pravo na vraćaj i domovinu Bosni i Hercegovinu i pravo vlastitog izbora u odnosu prema mjestu življenja. Hrvatska demokratska unija BiH podupire rad svih hrvatskih institucija u Bosni i Hercegovini, svih udruga i pojedinaca koji djeluju na očuvanju i razvitku svih nacionalnih, kulturnih i vjerskih osobnosti hrvatskog naroda, na njegovanju tradicije u borbi za vlastitu slobodu i pravo na državu u čemu posebno mjesto ima minulo razdoblje Domovinskog rata i borbe za hrvatsku slobodu. Kao podlogu svoga političkog djelovanja Hrvatska demokratska unija BiH je spremna preuzeti sva pozitivna iskustva i projekt u okupljanju na jedinstvu i slozi političkih stranaka, znanstvenika i pojedinaca oko temeljnih pitanja prava i slobode hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini.

Hrvatskoj demokratskoj uniji BiH stran je svaki oblik političkog ekskluziviteta, uskogrudnosti i izolacionizma. Ona se protivi svim oblicima političkih pritisaka i nasilja. Zagovornik je tolerancije i uvažavanja svih stranaka i pojedinaca koji politički promišljaju i djeluju u Bosni i Hercegovini. Na predstojećim izborima u BiH, 5. listopada 2002. stranke me kandidira za ZASTUPNIČKI DOM PARLAMENTA FEDERACIJE BIH. Spreman sam sve svoje snage, sposobnosti i iskustvo uložiti za boljši Hrvat u BiH.

(Razgovarao: M. N.)

ECK SPAHICH, TEKSAŠKI HRVAT I BORAC ZA ISTINU

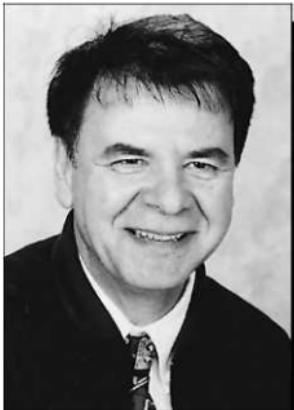
FRITCH, Texas -- Ugledni američki Hrvat Eck (Ekrem) Spahich jedan je od onih neznanih junaka koji je kroz dugo razdoblje vodio bitke i ratove za rušenje srbokomunističke vladavine u bivšoj državi, a u vrijeme domovinskog rata napisao je stotine pisma američkim senatorima, Kongresu, dvojicama američkih predsjednika, svojim utjecajnim prijateljima i svima koji su na bilo koji način mogli pripomoci širenju istine o srpskoj agresiji u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, a na poseban način lobirao je za međunarodno priznjanje tih republika nastalih na ruševinama propale komunističke tvorevine.

Eck je rođen 1945. pri samom svršetku II. svjetskog rata u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, kao sin hrvatskog redarstvenika Muhameda Spahića iz Tuzle. Još kao četveromjesečno dijete zajedno s roditeljima našao se u zbjegu prema Bleiburgu. U općem kaosu koji je vladao tih posljednjih dana kratkotrajnje države Hrvatske, njegovi roditelji su se rastali, pa se više nikada nisu vidjeli. Njegov otac koji se našao među stotinama tisuća izglađnjelih i na mjesto i nemilost ostavljenih civila i vojnika, ne imajući nikakvih mogućnosti da skrbi za dijete, predao ga je nekoj slovenskoj seljanki s preporukom na jednom papiricu da ga vrati njegovoj baki u Tuzlu. Tako je cijela njegova sudbina bila zapisana na jednom običnom komadu papira, a možda je tu prorokvana i njegova budućnost u kojoj će biti njegovom rukom ispisani nebrojeni listovi papira na kojima će se prenositi vijesti, tragične i sretne. Ukratko, sve ono što čini život i što stanjuje ili podebljava novinarsku koricu kruha.

Igram sreće njegov stric, Zejčić, koji je služio u hrvatskoj knjici i sam lutajući ne znajući kamo bi krenuo i

Zdenko SABLJIC

gdje bi našao siguran kutak, naišao je doskora kroz to selo i slučajno ga prepoznao, te ga je zbrinuo u Tuzlu. Baka Nura Spahić ga je othranila i odgajala sve dok nije navršio 15 godina

Eckrem Eck Spahich

života. Njegov otac, iako nekoliko puta zarobljavan od Titovih partizana, uspio se preko hrvatskih krugova prebaciti do Amerike i Texasa i tu životariti. Novi život nije mogao započeti, jer mu je obitelj bila udaljena tisućama milja, a svog sina jedinica nije bio skoro 15 godina, točnije sve dok mladić nije uspio dobiti vizu za Ameriku i pridružiti mu se. Eckova majka je teško oboljela i umrla od raka 15. rujna 1990. u Tuzli. On se u naredno vrijeme u novoj sredini brzo snašao i posvetio izobrazbi, te je 1965. završio gimnaziju u gradu Dumasu u Texasu, gdje je zajedno s ocem i nastavio svoj američki život.

Zatim je završio novinarstvo i povijest na West Texas State University.

Drugi prijelomni trenutak njegova života dogodio se kad se dobrovoljno prijavio za služenje u Vijetnamu kao ratni dopisnik u čuvenoj 173. padobranskoj brigadi američke vojske. Tijekom svog boravka u Vijetnamu njegove izještaje o uspjesima i neuspjesima američke vojske u borbi protiv komunista čitala je cijela Amerika, a on je više puta odlikovan visokim odlikovanjima za zasluge. Njegova profesionalna karijera novinara tada je dobila puno priznanje i vrhunsku zrelost.

Nakon vijetnamske drame, Eck se 1972. preselio u grad Borger, blizu metropole Amarillo na sjeverozapadu države Texas, gdje je doskora postao urednik najjačega lokalnog lista Borger News-Heralda. Oženio se bolničkom sestrom Helen 1973. koja se isto tako zdušno uključila u njegove akcije usmjerene prema jačanju potpore za stvaranje neovisnih država bivše Jugoslavije, a poglavito Hrvatske i Bosne i Hercegovine, koje je uvijek smatrao svojim zavičajem i koje nikada nije odvajao.

Nakon par godina njegova obitelj se brojčano pojačala za dva člana, sina Michaela i kćerku Holly Michelle. Holly je još kao djevojčica, slušajući brige i strahovanja svoga oca za domovinu, napisala dirljivo pismo tadašnjem američkom predsjedniku Georgu Bushu kako bi ga podsjetila na patnje nedužnih naroda koji "isto kao i Amerika imaju pravo na slobodu". Njezino su pismo, u kojem uz ostalo opominje Predsjednika kako ništa nije učinio za žrtve agresije i zaustavljanje rata, zbog ugleda njenog oca u međijskom i javnom životu Amerike, prenjele projne novine. Eckovi su pori za širenjem istine, te prava na slobodnu i neovisnu državu odvijali su se sustavno kroz različite članke u novi-

nama, zatim kroz organizirana i stručna predavanja u nacionalnim klubovima i crkvama. Isto tako dje- latno se uključio uz pomoć cijele obitelji i drugih Hrvata iz Texasa i Amerike prikupljanju i slanju novca, hrane i medicinskih artikala za domovinu.

Često je znao slati pisma svojim zemljacima u Bosnu i Hrvatsku kako bi im dao podršku i upozorenje da samo jedinstvenim djelovanjem mogu uspješno pobijediti našega zajedničkog neprijatelja i sačuvati jedinstveni prostor i zajedničku tradiciju. Ponajviše ga je boljelo, kako sam kaže, "to što je agresor uspio zavadić katolike i muslimane u Bosni". Ujedno je upozoravao na povijesnu činjenicu utvrđene granice između Zapada kome pripadaju, i Istoka odakle je došla najeza zla.

Godine 1972., uz pomoć hrvatskih prijatelja i raznih hrvatskih novina u egzilu, organizirao je Hrvatsko filate- lističko društvo u Texasu koje uspješno djeluje već trideset godina i okuplja preko 700 filatelistu iz 34 države sa svih pet kontinenata. U okviru društva pokrenuo je društveni časopis Trumpeter (Trubljač) koji pored novosti iz filatelije i numizmatike, uspješno promiče hrvatsku kul- turu i povijest u svijetu. HFD sada ima i svoj website:

www.croatianmall.com/cps/

a obavijesti za članstvo mogu se dobiti i preko E-mail adrese:

<ou812 arn.net>

Svjedočenje o Spahiću kao Čovjeku i domoljubu jednoglasno potvrđuju ugledni Hrvati iz Texasa kao što je Dr. Martin Hrgočić, jedan od vodećih svjetskih stručnjaka za liječenje raka, zatim ing. Ratko Subotić, predsjednik ogranka Hrvatske bratske zajednice za Texas; te mnogi drugi s kojima Eck već desetljećima suraduje. Jedan od trajnijih vidova promidžbe hrvatske kulture u Texasu ili točnije u Houstonu, gdje živi većina Hrvata te jugozapadne američke države, jest Slavenski folklorni festival koji na

kulturnom planu svake godine objedinjava pripadnike šest katoličkih slavenskih država i naroda. Na festivalu gdje se redovito okupi nekoliko tisuća uzvanika i gdje se prezentiraju prezentiraju nacionalne osobitosti pojedinih sudionika festivala, bira se redovito i festivalska princeza, a 1993. na 31. festivalu

potlačenih naroda u bivšoj Jugoslaviji i za humanitarna zalaganja u projektu pomoći izbjeglicama iz BiH i Kosova. Odlikovanje mu je, prigodom održavanja Slavenskoga kulturnog festivala u Houstonu, uručio tadašnji hrvatski veleposlanik u SAD-u dr. Miriom Žužul i hrvatski konzul iz

Eck Spahich kao ratni izvjestitelj u Vijetnamu 1971

najljepšom je izabrana tada dvanaestogodišnja Holly Spahich kao hrvatska princeza.

Eck Spahich je 1993., na prijedlog Josiah Bartlett Chapter, Borgerske podružnice nacionalnog udruženja DAR (Daughters of American Revolution), za svoje zasluge dobio najveće priznanje što ga jedan neroden Amerikanac može primiti - Medalju za Amerikanizam koju je primio od gradonačelnice Borgera Judy Flanders. Jednako takođe bilo za očekivati da mu se i njegova druga domovina Hrvatska oduži za sve ono. Što je za nju proteklih godina učinio. Tako ga je pokojni predsjednik dr. Franjo Tuđman odlikovao "Redom hrvatskoga pletera" za zasluge njegove borbe za ljudska prava

Los Angeleса dr. Mišo Munivrana.

Spahich je tom prigodom izjavio: "Kao što sam ponosan što sam Amerikanac i Teksanac, jednako sam ponosan na svoje hrvatsko porijeklo i na ovo priznanje koje nije samo moje već pripada svima koji su radili sa mnom na jačanju ideje slobode, samostalnosti i međunarodnoga priznanja Hrvatske."

Spahich redovno surađuje s hrvatskim časopisima i organizacijama u diaspori i domovini, više puta je bio gost u hrvatskim kolonijama, gdje daje predavanja i govore. On snrje da će se jednog dana vratiti u posjet svom rodom gradu Tuzli, koju nije video od 1960.

HRVATSKA SELJAČKA STRANKA I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA (II.)

HRVATI U BORBI ZA NARODNI I DRŽAVNI OPSTANAK

Hrvatski narod je s oduševljenjem dočekao slom Jugoslavije i nastanak Nezavisne Države Hrvatske. Ona je stvorena njegovom snagom i voljom. Nisu mu je donijeli ni Nijemci ni Talijani. Oni, naime, u svojim ratnim osnovama i nisu imali njezinu uspostavu. Na hrvatskome državnem području ni jednu bitku nisu vodili s jugoslovenskom vojskom. Nju je, vidjeli smo, i prije njihova dolaska u pojedina hrvatska mjesta razoružao hrvatski narod pod vodstvom Ustaškoga pokreta, nakon čega su ustaše u tim mjestima odmah proglašavale Nezavisnu Državu Hrvatsku i uspostavljale hrvatsku državnu vlast. **Dr. Teodor Košak** je u Čakovcu već 7. travnja 1941. proglašio Nezavisnu Državu Hrvatsku. Istoga dana ona je proglašena i u Đurđevcu. Toga dana su braća **Cigoja** i **Mušan Mutevelić**, muslimani, u blizini Han Pijeska, nedaleko od Sarajeva, osnovali Glavni ustaški stan, zaposjevši tamošnje kraljevsko lovište. Nezavisnu Državu Hrvatsku je u Bjelovaru 8. travnja 1941. proglašio dr. **Julije Makanec**. Sutradan, dakle 9. travnja 1941. slijedilo je proglašenje u Virovitici. Pa i u samom Zagrebu ustaše su počele preuzimati vlast 9. travnja 1941.(44). Središnji čin proglašenja Nezavisne Države Hrvatske izveo je, u ime dr. **Ante Pavelića**, Slavko Kvaternik u Zagrebu 10. travnja 1941., što se službeno uzima kao dan nastanka te države. Ubrzo iza toga ustaše su preuzimale vlast i u ostalim mjestima današnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine(45). Ovako brzo preuzimanje i organiziranje vlasti na cijelom državnom području samo po sebi dokazuje da je hrvatska država bila istinski izraz htijenja hrvatskoga naroda. Kao što ju je on stvorio, tako ju je i branio pune četiri godine. O tome govori i mnoštvo drugih dokaza.

Piše:

Od
ma
h _____
proglašenju Nezavisne Države Hrvatske zaredale su čestitke hrvatskih kulturnih i znanstvenih ustanova i društava na njezinoj uspostavi. Tu se po svomu značenju naročito ističu čestitke, što ih je uputilo Hrvatsko sveučilište u Zagrebu 15. travnja 1941., (46), Matica Hrvatska sa svoje prve sjednice održane, nakon ukidanja komesarijata, 23. travnja 1941.(47) i Društvo hrvatskih književnika 2. svibnja 1941. prilikom svoga posjeta dr. **Mili Budaku**, ministru nastave i bogoštovlja(48). Oduševljenje uspostavom vlastite, suverene države urođilo je takvim kulturnim procvatom u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, kakav nije zabilježen nikada prije toga i nikada poslije toga(49). Bez toga oduševljenja taj procvat je nerazumljiv i nezamisliv.

Znakovito je bilo držanje Katoličke crkve, koja u sličnim zbivanjima, ne želeći se zaletjeti, uvijek sporo reagira. Sada je reagirala vrlo brzo. **Dr. Alojzije Stepinac**, zagrebački nadbiskup i hrvatski metropolit, već 12. travnja 1941. primio je u uzvratni posjet Slavka Kvaternika, čestitajući mu prije toga na uspostavi Nezavisne Države Hrvatske.

Dana 16. travnja 1941. službeno je posjetio dr. Ante Pavelića, a 28. travnja iste godine uputio je svećenstvu zagrebačke nadbiskupije okružnicu, punu oduševljenja nastankom hrvatske države, u kojoj ga poziva, da se spremno odazove njegovu "pozivu na uzvišeni rad oko čuvanja i unapređenja NDH"(50). Slično je postupio i vrbosanski nadbiskup dr. Ivan Ev. Šarić. Splitski biskup **Kvirin Clement Bonefačić** uputio je brzovjarnu čestitku na uspostavi hrvatske državne nezavisnosti u svoje ime i u ime dubrovačkoga, šibenskog i hvarskog biskupa. To su isto učinili i **Antun Akšamović**, đakovačko-srijemski biskup, dr. **Viktor Buric**, modruško-senjski biskup, dr. **Josip Srebrnić**, krčki biskup, i dr. **Janko Šimrak**, grkokatolički biskup(51). Hrvatski katolički episkopat davao je neprekidno potporu opstanku Nezavisne Države Hrvatske. Posebno je to učinio u svojoj poslanici od 24. ožujka 1945., izjavivši, da se je hrvatski narod kroz cijelu svoju prošlost neprekidno plebiscitarno izjašnjavao za državnu nezavisnost, da je on to pravo u Drugom svjetskom ratu ostvario u vlastitoj državi i da zbog toga nitko nema pravo nikoga optuživati, jer hrvatski narod na to

S. Radić na plaži u Mlinima

ima pravo i po Božjim i po ljudskim zakonima(52).

U svojoj lojalnosti i odanosti prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj posebno su se, uz rjetke iznimke, isticali obični katolički svećenici. Punu privrženost miladu hrvatskoj državi u više su navrata javno iskazivali najistaknutiji islamski vjerski službenici. Učinili su to, između ostalih, reis-ul-ulema **Fehim ef. Spahović** u svom govoru prigodom vjerskoga obreda u sarajevskoj džamiji 13. svibnja 1941., izaslanstvo Islamske vjerske zajednice pred dr. Antonom Pavelićem 7. kolovoza 1941., skupština islamskoga svećenstva iz cijele hrvatske države, održana u Sarajevu 19. kolovoza 1942. i zagrebački imam **Ismet ef. Muftić**, koji je bio ujedno i član privremene vlade Nezavisne Države Hrvatske, dana 23. travnja 1941.(53). Ovakvo stajali te svećenstva, uključujući i islamske vjerske službenike, u svakomu je slučaju izraz političkog raspoloženja njihovih vjernika, ali je ono zbroj visokoga ugleda i utjecaja toga istoga svećenstva još više uvršćivalo u uverenje u narodu. Ovamo bi se moglo pribrojiti i svećenstvo Evangeličke crkve, ali je njegov utjecaj zbog malobrojnosti njegovih vjernika na ukupno političko raspoloženje bio zanemariv. Samo se je Srpska pravoslavna crkva držala drukčije. Ona je uspostavu Nezavisne Države Hrvatske doživjela kao svoj poraz.

Pokazatelj političkoga raspoloženja širokih narodnih slojeva prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj jest i razvitak njezinih oružanih snaga. Između 8. svibnja i 31. prosinca 1941. u Hrvatsko domobranstvo i oružništvo prijavilo se u ukupno 3.530 časnika i generala bivše austro-ugarske i jugoslavenske vojske i 62 vojnika svećenika(54). Sigurno je bio i velik broj prijavljenih dočasnika. Odaziv vojnih obveznika bio je izvanredno velik, pa su te snage ubrzano rasle, a rasle bi i brže da nije bilo trajno oskudice u oružju. Krajem 1941. brojile su ukupno 108.900 momaka. Koncem 1942. taj broj se popeo na 148.700 osoba. U 1944. Hrvatske oružane snage raspolağale su sa 258.100 vojnika, ne računajući u to zrakoplovstvo i mornaricu. Tako stanje zatečeno je i u vrijeme sloma Nezavisne Države Hrvatske(55). Ovaj rast Hrvatskih oružanih snaga prati se i druga politička zbivanja u državi. Mjesne organizacije Hrvatske seljačke stranke i Jugoslavenske muslimanske organizacije, među kojima je

bilo i dosta istaknutih političkih ličnosti, masovno su pristupale u Ustaški pokret(56). Hrvatski državni sabor, u kojem su veliku većinu činili još živi narodni zastupnici u Hrvatskom saboru iz 1918. i narodni zastupnici izabrani na izborima 1938., a koji su u pretežnom broju odavali ulasku u Sabor, na svojoj sjednici održanoj 28. veljače 1942. proglašio je, "da su svih državnopravnih čini, koji su stvoreni od 1. prosinca 1918. sve do osnutka Nezavisne Države Hrvatske, a koji se tiču hrvatskoga naroda i njegove državnopravne samostnosti, za hrvatski narod bez svake pravne moći i ništveni". Istodobno "pozdravlja i prihvata u punoj moći na čitavom državnom području hrvatskog naroda sve državnopravne čine, stvorene prigodom osnutka Nezavisne Države Hrvatske i nakon toga"(57).

To je, dakle, odluka jednoga uglavnom izabranoga, dakle demokratskoga i legitimnog tijela, a ne delegiranoga, pa prema tomu i nedemokratskog i nelegitimnog tijela, kakvo je bilo partizansko Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ), ili skupine samozvanih pojedinaca, što je zaista bila jugoslavenska izbjeglička vlada u Londonu.

Ovo oduševljenje uspostavom Nezavisne Države Hrvatske uočili su i diplomatsi inozemnih država, pa čak i neprijateljski raspoloženi prema hrvatskoj državnoj nezavisnosti. Projugoslavenci orientirani i ustašama i u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj neskloni **Ivan Meštrović** tvrdi, danu mu je **Rapp**, britanski konzul u Zagrebu, na svomu bijegu 12. travnja 1941. u Splitu rekao: "Bez svake sumnje, Država Hrvatska je tu, a narod je za nju. A što će i kako će biti kasnije, to nitko ne može predvidjeti...".(58) Nakon pada Nezavisne Države Hrvatske pobjego je nekoliko stotina tisuća vojnika i građana, muškaraca i žena, odraslih osoba i djece u svih njezinim dijelova u izbjeglištu pred partizanima. To je bio najavači plebiscit za hrvatsku državnu nezavisnost. Stoga je bio i upravu zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac, kada je u svom obrambenom govoru pred jugokomunističkim sudom u Zagrebu 3. listopada 1946., neprekidno ističući, da je Nezavisna Država Hrvatska izraz prava na samoodređenje hrvatskoga naroda, rekao: "Hrvatski narod se je plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija, kada ne bih osjetio bilo hrvat-

skoga naroda, koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji!"(59).

Ali ni vanjski ni unutarnji neprijatelji nisu poštivali tu plebiscitarno izraženu volju hrvatskoga naroda. Nezavisna Država Hrvatska je stvorena i četiri godine opstojala bez istinskoga prijatelja u inozemstvu. Njezin opstanak značio je rušenje versailleskoga porekla stvoreno u Europi nakon 1918. Stoga su protiv njoj bili Zapadni Saveznici. Nakon njemačkoga napadaja na Sovjetski Savez 22. lipnja 1941. protiv nje je bila i ta država. Stajala je na putu talijanskog imperializma unatoč zaključenih, za nju štetnih. Rimskih ugovora, pa joj je neprijatelj bila i Italija, iako joj je formalno bila savežnica. Nastajale nepredviđeno, zbog čega joj istinski prijatelj nije bila ni Njemačka, kao ni ostale sile Osovine. A u Domovini protiv njoj su vodila ogorčenu borbu na život i smrt dva gerilска pokreta: četnički i partizanski.

Četnički pokret bio je raširen po svim hrvatskim područjima još za vrijeme Kraljevine Jugoslavije. Ne htijuci priznati kapitulaciju Jugoslavije, pa ni uspostavu Nezavisne Države Hrvatske, pukovnik **Dragoljub-Draža Mihailović** odmetnuo se je u šumu i stadio na čelo četničkoga pokreta. Ali nakon prvih ratnih sukoba s Nijemcima, u kojima je doživio poraz, odlučio je odustati od oružane borbe protiv Nijemaca i Talijana, pa je sve snage četničkoga pokreta usmjerio protiv hrvatskoga naroda i Nezavisne Države Hrvatske. U toj svojoj djelatnosti kolaborirao je sa silama Osovine, naročito u Dalmaciji i Hrvatskoj. Iako su se četnici formalno izjašnjavali za obnovu Jugoslavije, stvarno su se borili za uspostavu Velike Srbije. Ciljevi četničkoga pokreta najčešći su sadržani u instrukcijama, što ih je Draža Mihailović 20. prosinca 1941. poslao majoru Lašiću i kapetanu **Durišiću**, svojim novoimenovanim zapovjednicima u Crnoj Gori. Prema tim instrukcijama cilj je četničkoga pokreta "stvoriti veliku Jugoslaviju i u njoj Veliku Srbiju, etnički čistu, u granicama Srbije (misleći tu i na Makedoniju), Crne Gore, Bosne, Hercegovine, Sremu, Banatu i Bačke", zatim "čišćenje državne teritorije od svih narodnih manjina i nenacionalnih elemenata", te "stvoriti neposredne zadnjice granice između Srbije i Crne Gore kao i između Srbije i Slovenačke čišćenjem muslimanskog

življa iz Sandžaka i muslimanskog i hrvatskog življa iz Bosne"(60). U mje-

secu ožujku 1942. četnička Dinarska divizija, kojom je zapovijedao pravoslavni pogom **Momčilo Đurić**, pripredila je programatsku izjavu, koju su u mjesecu travnju iste godine prihvatali Četnički zapovjednici s područja Bosne, Hercegovine, sjeverne Dalmacije i Like. U njoj se, u skladu s instrukcijama Draže Mihailovića, prihvata "stvaranje Velike Srbije nastanjenje isključivo Srbima, s teritorijalnim koridorom koji povezuje Hercegovinu, sjevernu Dalmaciju, Bosnu i Liku sa Slovenijom" i zahtjeva se "mobilizacija svih nacionalnih (tj. srpskih) elemenata u svrhu čišćenja Hercegovine, Dalmacije, Bosne i Like od drugih nacionalnosti"(61). Tu je dakle doslovno, cmo na bijelom, napisan program biološkog istrijebljenja hrvatskoga naroda i Muslimana. Zbog tako otvoreno izraženoga srpskog ekstremizma četnički pokret bio je sastavljen gotovo isključivo od Srba i Crnogoraca. U njegovim redovima skoro i nije bilo pripadnika ostalih naroda s područja nekadašnje Jugoslavije, pa ni Hrvata.

Napadajem Njemačke na Sovjetski Savez 22. lipnja 1941. digli su se u šumu i komunisti, koji su se borili pod imenom partizani. Njihov cilj bio je takoder obnova Jugoslavije, ali i promjena do tadašnjeg društvenog uredjenja u njoj u skladu s komunističkim načelima i političkom praksom u Sovjetskom Saveznu. Bez obzira jesu li ili nisu svi partizanski borci bili po uvjerenju komunisti, partizanski je pokret nedvojivo bio komunistički. Naime, najviši dužnosnici Komunističke partije bili su ujedno i najviši partizanski vojni zapovjednici. Komunistička partija je u tančine određivala ciljeve, strategiju i taktiku partizanske borbe. Partizanski pokret bio je od vrha do dna prožet komunističkom ideologijom. U partizanima su nesmetano djelovale i širele svoju promidžbu samo organizacije Komunističke partije. U svakoj jedinici obvezno je postojao politički komesar koji je ujedno bio član Partije. I sva ostala zapovjedna mjesta u partizanima zauzimali su komunisti. Želeći dobiti diplomatsko priznanje i materijalnu pomoć Zapadnih Saveznika, komunisti su, a posebno **Josip Broz Tito** kao alf i omega partizanskog pokreta, skrivali pred inozemstvom komunistički značaj svoje vo-

jske. Oni koji su to htjeli mogli su ipak znati za pravu narav partizanstva. U nacionalnom pitanju bili su elastičniji od četnika pa su isticali nacionalnu ravnopravnost, a na Drugomu zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu 29. i 30. studenoga 1943. izišli su s programom federativnoga uređenja Jugoslavije, kako bi, osim Srbia i Crnogoraca, u svoje redove pridobili i prednike ostalih naroda bivše Jugoslavije.

Dr. Vladko Maček: Ne cu dezenivirati svojih drugova u jugoslavenskoj vlasti

Unatoč tomu partizanstvo je imalo srpski značaj. Srbu su njemu stalno dominirali. To priznaje i sam Josip Broz Tito a i njegovi najuži suradnici. Na vojno-političkom savjetovanju u Vrhovnom štabu u Stolicama, 27. rujna 1941. Tito je dao ovaku ocjenu partizanskoga pokreta: "Slabost partizanskoga pokreta u Hrvatskoj je u tome što obuhvaća srpsko stanovništvo na Kordunu, u Lici itd., a međutim vrlo mali broj Hrvata - seljaka. Najsjevnsiji dio radništva odazvava se pozivu Komunističke partije i stupio u partizanske redove. AH ni ti odredi nemaju dovoljno potpore od hrvatskog stanovništva ...." (62). Kada se je **Adil Zulfikarpašić**, inače istaknuti partizanski dužnosnik, u mjesecu siječnju 1942. došao požaliti Titu zbog masovnoga primanja u partizane četnika, koji su prije toga počinili masovne zločine nad muslimanicima, Tito mu je odgovorio: "Mi ne možemo voditi protutrspsku politiku, u našoj vojski nalazi se 95% Srba"(63>. Sam Tito, koji je nedvojbeno najbolje poznavao nacionalni sastav partizana, u prosincu 1942. piše: "Moram ovdje istaći

činjenicu da se u redovima naše Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, od samog početka pa do danas, nalaze u ogromnoj većini baš Srbii, umjesto da to bude obrnuto...."(64). Poznati partizanski dužnosnici **dr. Pavle Gregorić i Ivo Marinković** u svojim izvješćima iz svibnja odnosno iz prosinca 1942. ističu, da Hrvati u pravilu odbijaju odlazak u partizane(65). Situacija se mijenja tek u drugoj polovici 1943., nakon kapitulacije Italije, kada talijanska vojska masovno predaje partizanima oružje i područja, u kojima se je nalazila, pa partizani silom mobiliziraju Hrvate u svoje redove i time mijenjam nacionalni sastav partizanskih postrojbi. Ali, partizanstvo i dalje zadržava srpske značajke, pogotovo što se tiče zapovjednoga kadra, koji je dominantno srpski čak i u onim jedinicama, u kojima većinu boćara sačinjavaju Hrvati. S ovim su u skladu i izvješće Nezavisne Države Hrvatske. Prema izvješću njezina Ministarstva oružanih snaga od 3. siječnja 1944., na području NDH u partizanskim jedinicama krajem 1942. bilo je Srba i Crnogoraca oko 90%, a Hrvata, u što su uključeni i muslimani, tek oko 8%. U partizanskim stožerima Srbu su također u većini, ali osim nešto Hrvata i Slovenaca ima dosta Židova. Krajem 1943., prema istomu izvješću, stanje je bilo nešto drukčije, pa su Srbi i Crnogorci sa 75 do 80% i dalje u izrazitoj većini, a broj Hrvata, opet zajedno s muslimanima, kreće se od 15 do 20%. U stožerima najbrojniji su Srbi pa Židovi, a tezatim dolaze Hrvati i Slovenci(66). To je zapazio i opat **Marcone**, apostolski vizitator u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, koji u svomu pismu kardinalu Maglioneu 8. svibnja 1943. piše, da su četnici "svi redom raskolnici", dakle Srbici, a pobunjenici, pod čin podrazumijevaju partizane, "gotovo svi raskolnici"(67>. Sigurno je, da je ovaj vatikanski diplomat bio vrlo dobro upućen u stvar. S ovim se poklapaju znanstvena istraživanja, što ih je proveo **Mladen Ivezić**, koji tvrdi da se je tek 1. rujna 1944. na području današnje Republike Hrvatske, nakon prisilne mobilizacije, broj Hrvata u partizanima izjednačio sa Srbima. Istrom 30. studenoga 1944. Hrvati u Hrvatskoj brojem nadmašuju Srbce, pa je u partizanskim jedinicama bilo 60,40% Hrvata, a 28,64% Srbica. Ovaj podatak potvrđuju i službenu jugoslavensku izvješću(68). Uzveši u obzir cijelu Jugoslaviju, dominacija Srba u partizanima bila je još

očitija. U samoj pak Republici Hrvatskoj Hrvati su u partizanima i na kraju rata daleko ispod svoga ukupnoga udjela u stanovništvu, a Srba je dvostruko više od njihova udjela u ukupnomu stanovništvu u Hrvatskoj. Oni su još uvijek nesrazmjerno visoko zastupljeni u partizanskomu zapovjednom kadru, pa s pravom možemo tvrditi, da su partizani i po svomu duhu i po nacionalnom sastavu ne samo komunistička nego i prete'no srpska vojska, koja se bori za srpske nacionalne probitke. Ovim se ujedno pobijaju kao neistinita stajališta nekih hrvatskih povjesničara, među njima i dr. Franje Tuđmana, koji tvrde, da su Hrvati činili glavninu u partizanskim jedinicama.

Unatoč srpskim zločinima nad hrvatskim narodom u Kraljevini Jugoslaviji, pa i prije toga, Hrvati im se u travanjском ratu nisu osvećivali. Vlasti Nezavisne Države Hrvatske ponašale su se u početku vrlo korektno i ljudski prema njima. One su zarobile mnoštvo srpskih vojnika, među njima i viših časnika, pa i generala, ali nisu nad njima provodile nasilje. Čak su im davale i propusnice, da se mogu vratiti svojim kućama. Ali ni ovako velikodušan postupak nije mogao urazumiti Srbe.

Mnogi se, naime, Srbi nikako nisu mogli pomiriti s propašću Jugoslavije i uspostavom Nezavisne Države Hrvatske. Takvi su još prije 10. travnja 1941. počeli ubijati pojedinačno i u skupinama Hrvate. Nastavili su s tim i nakon toga, odmećući se u šumu i organizirajući pobunu protiv Nezavisne Države Hrvatske. Ovo su činili, dok još nije ni postojala organizirana hrvatska vojska. Za pobunu su imali pogodne uvjete. Raspolagali su golemlim količinama oružja, što im ga je ostavila jugoslavenska vojska, a oni ga ni na zahtjev hrvatskih državnih vlasti nisu htjeli njima predati. U protuhrvatskoj djelatnosti pomagali su ih i poticali

Talijani, koji su, nezadovoljni Rimskim ugovorima, htjeli srušiti hrvatsku državu. Ubrzo su se povezali s Dražom Mihailovićem, pa su počeli sve više istrebljivati mirno hrvatsko stanovništvo i napadati same ustanove državne vlasti. A nakon svoga odlaska u šumu to su činili i komunisti. U početku su zločine činili zajednički četnici i

komunisti. Poslije njihova političkoga razlaza čine ih odvojeno, ali se po svojoj okrutnosti ti zločini međusobno ne razlikuju. I po tomu se vidi, da potječu iz iste društvene sredine. Pismohrane su pune dokaza o četničkim i partizanskim zločinima nad hrvatskim narodom. Bleiburg i Križni put su samo vrhunac toga njihova stravičnoga divljanja. Četnici i partizani su u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj do temelja uništili mnoga hrvatska katolička i muslimanska naselja i poubijali nevino stanovništvo(69).

Tek nakon četničko-partizanske pobune i zločina, što su ih oni počinili, hrvatske državne vlasti su uzvratile represijom, kako bi uvele red, mir i građansku sigurnost. Ali su bile protiv zločina prema nevinim osobama, bez obzira na njihovu narodnosnu ili vjersku pripadnost. Ističući, da se "ne ćemo nikome osvećivati" ali da će se država snagom zakona braniti od napadaja, dr. Ante Pavelić u svomu govoru od 30. lipnja 1941. zahtijeva strogo poštivanje zakonitosti u radu svih državnih tijela i pojedinaca i naglašava da nitko nema pravo ni u kakvim okolnostima drugomu samovoljno oduzeti život, pa će državna vlast svakoga tko drugčije postupi smatrati zločincem i kazniti po zakonu(70). Isti je smisao i njegove Odredbe za postupak prigodom podhvata za čišćenje pobunjeničkih područja od 16. travnja 1942., kojom se zabranjuje "svaka samovoljna štetna djelatnost, kao: ubijanje, pljačka, krađa, palež i ino uništavanje imovine. Tko god se u tom pogledu ogriješi, ima biti stavljen pred prijeki sud i najstrože kažnjen"(71). Ali zbog kaosa i nereda izazvanoga pobunom ta vlast nije uvijek mogla normalno djelovati, pa je bilo slučajeva osvetničkoga i samovoljnog ponašanja, zbog čega su ponekada represijom bile zahvaćene i nevine osobe. To, međutim, nije bila državna politika nego ponašanje samovoljnih pojedinaca. Bilo je više slučajeva, da je državna vlast takve osobe strijeljala, kako bi suzbila samovolju i uvela pravni red. Ovo potvrđuje i zagrebački nadbiskup Stepinac u pismima Paveliću od 20. studenoga 1941. i kardinalu Maglioneu 24. svibnja 1943.(72), pa i apostolski vizitator Marcone u pismu istom kardinalu od 8. svibnja 1943., u kojem

naročito ističe, da "nikada sa strane hrvatske vlasti nije bilo vjerskog progona protiv raskolnika, dapače ih više od godinu dana civilne vlasti favoriziraju i pomažu"(73), dok odvjetnik i povjesničar Tomislav Jonjić primjerice navodi ustaše, koje je ustaški prijeki sud osudio na smrt strijeljanjem i strijeljao zbog nasilja nad Srbima ili drugim osobama(74). Valja pak znati, da su se partizani preoblačili u ustaške odore, palili srpska sela i ubijali u njima ljude, kako bi ih pobunili protiv hrvatske države(75).

HSS u jugoslavenskim izbjegličkim vladama: od 11. 4. 1941.
do 16. 10. 1943.

U Drugome svjetskom ratu Hrvatska seljačka stranka se raspala. Najbrojniji dio, izrazito hrvatski nacionalno orientiran, odvojio se je od dr. Vladka Mačeka i pristupio je Ustaškomu pokretu ili je na druge različite načine podupirao Nezavisnu Državu Hrvatsku

odnosno bio joj je lojalan. Drugi, manji dio, ali naglašenije projugoslavenski orientiran, s određenim brojem nižih dužnosnika, otišao je u partizane. Uz dr. Vladka Mačeka ostali su dr. Juraj Krnjević, ing. August Košutić, dr. Juraj Šutej, dr. Ivan Šubašić, dr. Bariša Smoljan, dr. Ivan Pernar, dr. Josip Reberski, dr. Rudolf Bičanić, Ilija Jukić i ostali članovi užega vodstva stranke, naravno s njihovim sljedbenicima. Kada u ovom radu govorim o odnosu Hrvatske seljačke stranke prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, mislim na taj dio, koji je ostao uz dr. Vladka Mačeka.

I dok je, praktički, cijeli hrvatski narod bio oduševljen stvaranjem Nezavisne Države Hrvatske, Hrvatska seljačka stranka je, odvojivši se od naroda, bila protiv nje. Ona je odlučno bila za opstanak Jugoslavije. Naime, nakon napadaja Njemačke na Jugoslaviju, jugoslavenska vlada je napustila Beograd i 7. travnja 1941. održala svoju sjednicu u Sevojnu, kod Užica. Na toj sjednici je Maček izjavio, da ne će ići u emigraciju i da svojim zamjenikom u vlasti imenuje dr. Jurja Krnjevića. Iz Sevojna vlada se je prebacila u Pale, kod Sarajeva. Na sjednici vlade u Palama 11. travnja 1941. prihvaćeno je, da Krnjević

preuzeće Mačekovo mjesto, dakle da umjesto njega bude podpred-

sjednik jugoslavenske vlade. Time je Krnjević ujedno postao ovlašteni, službeni predstavnik Hrvatske seljačke stranke u toj vladni i u jugoslavenskoj emigraciji. Njegove izjave i odluke značile su službena stajališta te stranke. Dana 14. travnja 1941. s nikšićkoga uzletišta zrakoplovom je pobegao u inozemstvo kralj **Petar II. Karađorđević** s užom pratnjom, a 15. travnja to je isto učinila vlada s predsjednikom **Dušanom Simovićem** na čelu.

U jednom od tri zrakoplova, kojima je bježala vlada, nalazili su se dr. Juraj Krnjević, ministar financija dr. Juraj Šutej, ban Banovine Hrvatske dr. Ivan Šubašić, pomoćnik ministra vanjskih poslova Ilija Jukić, pomoćnik ministra financija dr. Milan Martinović i direktor Direkcije za vanjsku trgovinu dr. Rudolf Bićanić, sve prvaci Hrvatske seljačke stranke. Uz Krnjevića, tu je najistaknutiji bio Šubašić. Njegov položaj hrvatskoga bana davao mu je mogućnost da javno nastupa u ime hrvatskoga naroda, što je on, na žalost, vrlo često činio, iako ga narod za to nije ovlastio. Jugoslavenska vlada u izbjeglištvu nije imala nikakvu političku moć, ona je postojala više na papiru nego u stvarnosti, ali je igrala značajnu promidžbenu ulogu. To se pogotovo odnosi na dr. Jurja Krnjevića i dr. Ivana Šubašića, ali i na ostale njihove stranačke sudrugove, povezane s jugoslavenskom izbjegličkom vladom. Njihove su izjave i odluke pobjedicima u Drugom svjetskom ratu služile kao pokriće za određivanje političke sudbine hrvatskoga naroda u poratnomu razdoblju, polazeći tobože od toga da su one izraz njegove demokratske volje. A ta jugoslavenska vlada i kralj, koji su doduše zdušno zagovarali srpske nacionalne probitke, bili su najobičnije britanske marionete, koje su u krajnjemu slučaju izvršavale britanske zapovijedi i ništa drugo.

Stupanjem u jugoslavensku izbjegličku vladu dr. Juraj Krnjević i dr. Juraj Šutej, kao i ostali ministri, položili su prisegu, zaklinjući se svemogućim Bogom, da će "vijerno služiti Njegovo Veličanstvo kralja Petra II. i čuvati i braniti interes Jugoslavije"(76).

Otišavši u izbjeglištvu, jugoslavenska vlada je, prema nekim izvorima, sa sjednice održane u jugoslavenskom poslanstvu u Ateni 17. travnja 1941. uputila notu američkoj, britanskoj i sovjetskoj vladni, u kojoj se ističe, da će biti nastavljena borba "do podpunog uspostavljanja teritorijalnog integriteta,

Juraj Krnjević: *Mi smo za Jugoslaviju!*

nezavisnosti naše države i podpune slobode Srba, Hrvata i Slovenaca"(77). U vladinoj izjavi od 4. svibnja iste godine, a koju su podpisali svi ministri, dakle i Krnjević i Šutej, osuđuje se proglašenje "neke tobože nezavisne Hrvatske", tvrdi se da je ona samo "tudinska kolonija najgore vrste" i opet izjavljuje, da će se nastaviti borba "do uspostavljanja teritorijalnog inegriteta, nezavisnosti naše države i pune slobode svih Srba, Hrvata i Slovenaca"(78). Jugoslavenska vlada bila je i te kako zabrinuta uspostavom Nezavisne Države Hrvatske i njezinim diplomatskim priznanjima. Stoga je osnovala Odbor za propagandu, u koji je, na Krnjevićev prijedlog, u ime Hrvatske seljačke stranke, bio imenovan dr. Rudolf Bićanić. Zadaća je toga Odbora bila boriti se, između ostalog, protiv diplomatskoga priznanja Nezavisne Države Hrvatske(79). Već ovim svojim političkim potezima Krnjević i Šutej, a time i sama Hrvatska seljačka stranka, osporili su legitimitet Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i najavili borbu protiv njoj. No, to nije bilo i zadnji put.

Britanska vlada brzo je reagirala na jugoslavensku notu, pa je **Anthony Eden**, ministar vanjskih poslova Velike Britanije, 23. travnja 1941. u Donjem domu izjavio, da britanska vlada "sa svoje strane ima čvrstu namjeru potpuno obnoviti nezavisnost Jugoslavije"(80). No, jugoslavenska vlada se nije ovim zadovoljila. Stoga je **dr. Momčilo Ninčić**, ministar vanjskih poslova jugoslavenske izbjegličke vlade, preko poslanstava u Washingtonu, Londonu, Madridu, Vichiju, Bernu, Stockholmu, Moskvi i Ankari poslao njihovim domaćinima prosvjednu notu protiv uspostave Nezavisne Države Hrvatske. Britanska vlada je na to odgovorila svojom notom od 11. lipnja 1941., u kojoj naglašava, da Vlada Njegovog Veličanstva smatra uspostavu Nezavisne Države Hrvatske ništavnom i da podržava i da će nadalje podržavati Vladu Kralja Petra II. kao jedinog ovlaštenog predstavnika Hrvatske i Slovenije i drugih dijelova jugoslavenske države(81). Sumner Welles, državni podtajnik Sjedinjenih Američkih Država, dao je 4. lipnja 1941. izjavu, kojom ističe negodovanje svoje "vlade i američkog naroda u pogledu napada i sakraćenja Jugoslavije, od strane članica Tripartitnog pakta"(82). Ovim se u stvari osuđuje uspostava Nezavisne Države Hrvatske. Time su ove dvije vodeće države protuosovinske koalicije stale na hrvatskomu narodu neprijateljsko stajalište. Osporile su mu pravo na samoodređenje, pogazivši sva načela za koja su se deklarativno izjašnjavale, pa i Atlantsku povelju, koju će uskoro donijeti. Ovakvo stajalište može se zahvaliti i držanju dr. Jurja Krnjevića, dr. Ivana Šubašića, dr. Jurja Šuteja i ostalih prvaka Hrvatske seljačke stranke u emigraciji. Oni su, naime, svaku priliku koristili, da istaknu svoju bezuvjetnu volju da Hrvatsku zadrže u Jugoslaviji i da što više kompromitiraju Nezavisnu Državu Hrvatsku. To su isticali kako u raspravama o deklaraciji o unutrašnjoj politici koju su jugoslavenske vlade trebale donijeti, tako i u raznim izjavama koje su davali preko krugovalnih postaja ili na javnim skupovima.

Želeći okupiti sve protuosovinske borbene snage oko Draže Mihailovića, Britanci su zahtijevali reorganizaciju

Jugoslavije, koja bi, po njihovu mišljenju, bila prihvatljiva za sve njezine narode. Pri tomu su naročito vodili računa, da zadovolje minimalne zahtjeve Hrvata, kako bi se i oni borili za obnovu Jugoslavije, uzimajući u obzir činjenicu da već postoji Nezavisna Država Hrvatska. Zato je trebalo donijeti deklaraciju, kojom bi se načelno utvrdila ta reorganizacija. U jesen 1941. vlada Dušana Simovića pokušala je donijeti takvu deklaraciju. Prijedlog deklaracije izradili su **dr. Miha Krek i Franc Snoj**, slovenski predstavnici u jugoslavenskoj vladi. Glavna misao toga prijedloga bila je nužnost obnove Jugoslavije, za koju se tvrdi, da je jedino jamstvo za budućnost jugoslavenskih naroda. Krnjević je, uz neke manje ispravke, prihvatio prijedlog te deklaracije, ali su ga Srbi odbili, pa je tako propao Simovićev pokušaj, da se doneše deklaracija(83). Čim je **dr. Slobodan Jovanović** 11. siječnja 1942. imenovan za predsjednika vlade, Krnjević je zahtijevao, da se nastavi rasprava o vladinoj deklaraciji i da se vlada izjasni, prihvaca li sporazum Cvetković-Maček od 26. kolovoza 1939., ali srpski predstavnici u vladi nisu htjeli o tomu ni čuti. Nakon tih neuspjeha Britanci su sami izradili nacrt deklaracije i u proljeće 1942. predali ga Slobodanu Jovanoviću, ali je on vješto odbijao svaku raspravu o tomu nacrtu. Tek na sjednici vlade održanoj 9. lipnja 1943. Jovanović je izšao s prijedlogom deklaracije i otvorio o njemu raspravu. Prijedlog deklaracije napušta nacionalni unitarizam i dopušta primjenu federativnoga načela u državnom uređenju Jugoslavije, ističući, "da je danas, kao i pre dve godine, samo jugoslovenska politika moguća. Služeći jugoslovenskoj ideji mi najbolje služimo dobro shvaćenim interesima Srba, Hrvata i Slovenaca"(84). O ovomu prijedlogu deklaracije razvila se je žučljiva rasprava, u kojoj su se hrvatski i srpski predstavnici natjecali, tko je veći Jugoslaven. Dr. Juraj Krnjević je napao prijedlog kao apstraktan, predbacujući Jovanoviću, da u njegovu radu nije bilo ni demokracije ni jugoslavenstva. On ničim nije osporavao Jovanovićeve tvrdnje, što znači da se je s njima slagao. Osporavao je način njegova rada. Toj kritici su se pridružili i drugi članovi vlade, pa je Jovanović podnio ostavku. Dana 26. lipnja 1943. njegova je vlada

razriješena dužnosti. Istoga dana **Miloš Trifunović**, kao predsjednik, sastavio je novu vladu, koja je već 2. srpnja 1943. nastavila raspravu o deklaraciji: Raspravljalo se uglavnom o istomu prijedlogu, što ga je bio podnio dr. Slobodan Jovanović. Rasprava je i dalje bila žučna, a Krnjević je na prijedlog deklaracije podnio amandmane. Uz ostalo, predložio je, da se u deklaraciju unese, da je sporazum Cvetković-Maček od 26. kolovoza 1939. jedan od temelja državne politike Kraljevine Jugoslavije i da će o novomu državnom uređenju Jugoslavije odlučiti većina hrvatskoga naroda, većina srpskoga naroda i većina slovenskoga naroda. No, za njegov odnos prema Jugoslaviji najznačajniji je 6. amandman. U njemu se najoštije osuđuju svi oni, "koji rade protiv uspostave Jugoslavije", kao i oni "koji šire razdor između Srba, Hrvata i Slovenaca"(85). Ni ova vlada nije uspjela donijeti deklaraciju, pa je 10. kolovoza 1943. moralna pasti. Nova vlada, koju je sastavio Božidar Purić, a u kojoj je do polovice listopada 1943. kao ministar financija i ministar trgovine i industrije bio dr. Milan Martinović, predstavnik Hrvatske seljačke stranke, trajala je do 1. lipnja 1944. Kao činovnička vlada, ona nije ni pokušala donijeti deklaraciju.

Nastupi na krugovalnim postajama i na javnim skupovima bili su naročito pogodno sredstvo za promicanje jugoslavenskih političkih ciljeva. Time su se često koristili prvaci Hrvatske seljačke stranke u emigraciji, osobito Krnjević i Šubašić, ali i ostali njihovi stranački sudrugovi, ako im se je za to pružila prilika. Dovoljno je navesti izjave samo s nekoliko takvih njihovih javnih nastupa, da bi se vidjelo kakvom su odlučnošću zagovarali jugoslavenstvo i radili protiv hrvatskih državnih probitaka.

BILJEŠKE:

44. Tomislav Jonjić, nav. dj., str. 266.
45. Dr. Fikreta Jelić-Butić: Ustaše i Nezavisna Država Hrvatska 1941.-1945., Zagreb, 1977., str. 78.-80.
46. Petar Pekić: Postanak Nezavisne Države Hrvatske, Zagreb, 1942., str. 103.-104.
47. Jakša Ravlić-Marin Somborac: Matica Hrvatska 1842.-1962., Zagreb, 1963., str. 195.
48. Ivan Košutić: Hrvatsko domobranstvo u Drugom svjetskom ratu, sv. I., Zagreb, 1992., str. 66.
49. Zbornik "Stepinac mu je ime", sv. I., priredio Vinko Nikolić, Muenchen-Barcelona, 1978., str. 43.; Mladen Colić: Takozvana Nezavisna Država Hrvatska 1941., Beograd, 1973., str. 167. - 169.
50. Mladen Colić, nav. dj., str. 169. - 171.
51. Ivan Mužić: Pavelić i Stepinac, Split, 1991., str. 159.
52. Džamija Poglavnika Ante Pavelića, priredili Velimir i Višnja Pavelić, Madrid, 1988., str. 5., 6., 93., 94., 117. i dalje.
53. Mladen Colić, nav. dj., str. 327.
54. Vjekoslav Vrančić: Postrojenje i brojčano stanje Hrvatskih oružanih snaga, obj. u knjizi: U službi domovine, Buenos Aires, 1977., str. 318., 320., 325. i dalje.
55. Tomislav Jonjić, nav.dj., str. 584. - 586.
56. Narodne novine od 14.3.1942.
57. Ivan Meštrović: Uspomene na političke ljudi i događaje, Zagreb, 1993., str. 272.
58. Zbornik "Stepinac mu je ime"; sv. I., str. 34.
59. Jozo Tomasevich: Četnici u Drugom svjetskom ratu (1941. - 1945.), Zagreb, 1979., str. 159.
60. Isto.
61. Josip Broz Tito: Sabrana djela, sv. 7., Beograd, 1982., str. 137.
62. Adil Zulfikarpašić: Put u Foču 25.1.1942. godine, obj. u Zborniku "Bleiburg: uzroci i posljedice, priredio Vinko Nikolić, Muenchen-Barcelona, 1988., str. 50.
63. Josip Broz Tito: Sabrana djela, sv. 13., Beograd, 1982., str. 100.
64. Fikret Jelić-Butić: Hrvatska seljačka stranka, Zagreb, 1983., str. 158. i 172.
65. Mladen Lorković: Hrvatska u borbi protiv boljševizma, Zagreb, 1944., str. 45. i 46.
66. Jure Kršto: Katolička crkva i Nezavisna Država Hrvatska, sv. II., Zagreb, 1998., str.267. i 268.
67. Mladen Ivezić: Genocid nad Hrvatima zapovjeda Tito, Zagreb, 1999., str.390.-408. i Nikola Anić: Oružane snage NOP-a Hrvatske u vrijeme njezina oslobođenja potkraj 1944. i na početku 1945. godine, obj.u Časopisu za suvremenu povijest br.1/85., Zagreb, str.103.
68. Ivan Košutić, nav.dj.,str. 257.-292., Tomislav Jonjić, nav.dj., str. 642.-648.,dr.Jure Kršto: Katolička crkva i Nezavisna Država Hrvatska, sv.I.,Zagreb, 1998.,str.325.-327.Vidi zbirke dokumenata: Odmetnička zvjerstva i pustošenja u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj u prvim mjesecima hrvatske narodne države, Zagreb, 1942. i Zdravko Dizdar-Mihael Sobolevski: Prešućivani četnički zločini u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, Zagreb, 1999.
69. Dr. Ante Pavelić: Govori od 5. 4. 1941. do 12. 10.1941., Zagreb, 1941., str. 37. - 45.
70. Ivan Košutić, nav. dj., str. 295.
71. Dr. Jure Kršto: Katolička crkva i Nezavisna Država Hrvatska, sv.II., Zagreb, 1998., str. 115.,118.,269. i 270.
72. Isto, str. 267.
73. Tomislav Jonjić, nav.dj., str. 653.
74. Dinko Šuljak: Tražio sam Radićevu Hrvatsku, Barcelona-Muenchen, 1988.,str. 89.- 92.
75. Dinko Šuljak, nav. dj., str. 251.
76. Tomislav Jonjić, nav. dj., str. 374.
77. Bogdan Krizman: Jugoslavenske vlade u izbjeglištvu 1941-1943., Zagreb,1981.,str.116.-118
78. Isto, str. 113. i dr. Franjo Tuđman: Okupacija i revolucija, Zagreb,1963.,str. 98.-102.
79. Bogdan Krizman, nav. dj., str. 104. i 462.
80. Dragovan Šepić: Vlada Ivana Šubašića, Zagreb,1983., str. 24. i Krizman, nav.dj.,str.13.-16.
81. Dinko Šuljak, nav. dj., str. 255., Dragovan Šepić, nav.dj., str. 24.
82. Dragovan Šepić, nav. dj., str. 45.- 46.
83. Branko Petranović: Jugoslavenske vlade u izbjeglištvu 1943-1945, Zagreb, 1981., str.104.-106.
84. Isto, str. 163.- 164.

S ONU STRANU KAZNIONIČKOG ZIDA (II.)

POKUŠAJ STVARANJA ORGANIZACIJE ZA OSLOBOĐENJE HRVATSKIH POLITIČKIH OSUĐENIKA IZ KPD LEPОGLAVA

Sva nabrojena događanja u Lepoglavi i njezinoj bližoj okolini, kao i lividacije brojnih skupina osuđenika i pojedinaca, njihovo zlostavljanje i mučenje, pored svih nastojanja uprave, nisu mogla ostati sakrivena unutar kaznioničkog zida. Posebno je teško i snažno odjeknuo nasilni pokušaj trojice političkih osuđenika da pobegnu preko bunkera 5. srpnja 1948., što nije uspjelo. Tom prilikom je ubijeno na razne načine četrnaest osuđenika.

Svjedočenje Andrije Mrzlečkoga

Uprava je sve pokušaje osuđenika da sebi olakšaju život osujetila, te je zavela nečuveni teror, šikaniranje i zlostavljanje što se svakodnevno pojačavalo. Sve je to dozlogrdilo stanovnicima Lepoglave i šire okoline, pa se našla skupina hrvatskih domoljuba i pokušala organizirati oslobođanje hrvatskih političkih osuđenika. Glavni pokretač te skupine, bio je **Andrija Mrzlečki**, jedan od poznatih i dugogodišnjih vođa Hrvatskoga radničkog saveza. To je bio čovjek državotvorne orijentacije, koji je znao da bez narodne slobode, ne može biti socijalne pravde. Prošao je robiju (7. lipnja 1950. – 29. studenoga 1953.) i tridesetgodišnju emigraciju (1959. – 1990.), a nikada nije sustao u borbi za istaknuta načela. U svojoj knjizi povodom događaja koji se zbio 5. srpnja 1948. u KPD Lepoglavi piše:

"Jednoga dana čujemo iza brda Sv. Josipa štektanje strojnica. Kratko vrijeme iza toga dojuri k meni Štefek Juriša kao Sv. Ilija sa svojim vatreñim konjićima te mi sav izvan sebe dojavi: 'Majstore, u Lepoglavi pokolj zatvorenika!' Mrtve se vozilo kamionima kao drvle na groblje. Slijedeće

Piše:

Dr. Augustin FRANIĆ

nedjelje išao sam u Ivanec na obrtnički sastanak pa sam se tom zgodom trenutno zadržao kraj kaznione. Mnoštvo žena tu više i plače. 'Recite nam otvoreno, da ste ih pobili?' usude se tako dovikivati krvnicima. To se pak nije dalo progutati, plane iz mene gnjev. Pobit će nam još to malo što valja. Stvorih odluku: mi ih moramo pošto poto oslobođiti, a one koji iz straha ne bi htjeli, primorat ćemo."

Navedeni citat opisuje točno i

Andrija Mrzlečki

vjerodostojno što se događalo. To se događalo u ponедјeljak, pa je tada upravitelj **Špiranec** izrekao niz skupnih zabrana. Iz tog razloga nije moglo biti posjeta u subotu. Robdina osuđenika je doznala što se dogodilo, a narod im je, kad su došli posjetiti svoje, kazao da su mrtve vozili na groblje i tamo pokopali u jednu jamu. Stoga je i reakcija žena i majki bila odgovarajuća, kako je on i opisao. S

nekolicinom istomisljenika stupio je u akciju oko organizacije zamišljenog oslobođenja osuđenika. Planira kako sve to izvesti, pa navodi u svojoj knjizi:

"To treba planski izvesti. Kod toga treba i na ono najgore misliti. Kontakti sa čuvarima kao i milicijom u Bednji već smo uspostavili. Ljudi za izvedbu plana imamo. Mnogo ih se potuca po šumama, a narod je sav razočaran i spremam na sve. Uostalom znamo i to, da su nam svima dani izbrojeni, ukoliko se ne odlučimo svi kao jedan. Da nas netko ne 'otkuca' govorit ćemo o drugim bezazlenim stvarima, a misliti na cilj. Zbog opreznosti ne smije narod znati o planu, nego iz njega odvajati, birati najspasobnije i najvjernije te svakome prema sposobnosti uloge podijeliti. Važno je, da se po danu radi, kao da se o ničemu ne zna, a po noći dogovaranja i akcije. Dolazili k meni seljaci iz dalnjih sela i pitali me: da li su ti milicajci uistinu naši ili da nije to možda neka klopka? 'Ne bojte se', uvjeravam ih ja, 'samo budite, molim vas, opreznii!'. Milicajci su imali najdelikatnije zadaće u vezi plana. Nas troje je izradilo plan – 'Trojka' - i bili smo sto posto sigurni u uspjehu pa nam je to davalo moralnu snagu. Daljnje 'trojke' širile su se munjevitno od sela do sela. One su samo jedno znale: kad zazvone sva zvona, što ih ima, znak je, da akcija počima. U narodu su se proširile vijesti, da će doći naša emigracija skupa s Amerikancima. Svakako da to nije mala stvar, s trikovima uz pomoć pouzdanih milicajaca pustiti na slobodu 7 do 8 tisuća zatvorenih Hrvata iz Lepoglave. Popisivali smo i kamione, koje bi u sretnom slučaju trebali za prebacivanje boraca kao i nemoćne i

iscrpljene Hrvate. Htjeli smo tako rekuć sve matematički predvidjeti."

Spomenuto uzdanje u Amerikance bila je zabluda, ali i bolest tog vremena. U isto se uzdaju konavoski škripnari (križari) i drugi antikomunisti-ki orientirani Hrvati, premda za to nije bilo realne osnove, jer su Amerikanci vodili svoju politiku. Trebalо je vremena da se shvati kako je Bleiburgom i Križnim putem država izgubljena. Međutim, hrvatski narod je još uvijek vjerovao u pravednu stvar, a to je pravo na svoju slobodu.

U čitavoj ovoj aktivnosti Mrzlečkog muči prisutnost nadbiskupa Stepinca. Razmišlja, hoće li njegova akcija dovesti u nepriliku budućega hrvatskog blaženika. U svojim planovima Mrzlečki ipak ostaje uporan. Iskušava snagu svoje organizacije, ali ispriječilo mu se nekoliko neprilika, o čemu kaže:

"Najviše glavobolje nam je dao Kardinal Stepinac. Pokušavao sam, da bih mu dao neki 'tip' na latinskom jeziku. Iz bojazni, da mu to ne bi donijelo još većih neprilika, odustao sam od toga računajući, da će se on sam opredijeliti. Termin 25. travnja 1949. približavao se pa je trebao plan još

jednom dobro preispitati i jače osigurati. Milicajci su me o svemu izvještavali, što i koliko se je postiglo na pripremama. Za 10. travnja sam htio isprobati vjernost tajnih čelija. Tu i tamo je po nešto zatajilo, ali je srčika bila zdrava. Ti zadnji dani bili su odlučujući i sudbonosno važni. Teško je to bilo neprekidno putovati, nabavljati oružje i municiju. Razumije se, da je i Slovenija bila uključena u plan. Obolio sam, srce mi otkazalo posluh. Cijela lijeva strana mi se kao ukočila i jedva sam se vukao. K tome još i ovo: troje vrijednih momaka ode na odsluženje vojnog roka. U meni sve vrije. Ali liječnici savjetuju mir i visinski zrak."

Dogovorili su se da odgode svoju aktivnost do bolje prilike.

Neuspjeh organizacije

Odgađanje akcije omogućilo je UDB-i da otkrije i onemogući organizaciju. Početkom lipnja mjeseca 1950. uhićena je skoro čitava skupina i 23. prosinca izrečena osuda od Vojnog suda u Zagrebu. U nastavku se daje tekst presude sa svim svojim pogreškama.

Sud br. 672 / 50

Lepoglava nekad (lijevo) i nakon komunističke "intervencije" (desno, snimka iz 1989.)

UIME NARODA

Vojni sud u Zagrebu, u vijeću od kapetana Majstorović Marijana, kao predsjednika, Mihajlović Milenka, potporučnika i vodnika Ivana kao članova vijeća uz sudjelovanje kapetana Srete Ilkića, kao zapisničara, u prisustvu Gospodnetić dr Ante, kao zastupnika optužbe, poručnika Lukić Slavka, branioca po službenoj dužnosti, opt. Mrzlečki Andije, Košanski Ivana, Lonjak Mije i Paska Stjepana, potporučnika Štrkalj Vladimira branioca po službenoj dužnosti opt. Lončarić Ivana, potporučnika Fiket Dragutina, baranioca po službenoj dužnosti opt. Matuze Mirka i Legac Nikole, branioca po službenoj dužnosti opt. Medved Milana, Tušek Ivana i Šipuš Cvetka, kao i optuženih koji se brane iz zatvora, nakon dne 11.20 i 23. decembra 1950 godine održanog javnog glavnog pretresa doneo je i 23. decembra 1950 godine proglašio slijedeću

P r e s u d u

1/opt. Mrzlečki Andrija, alatničar, sin pok Alekse i Marije rođ. Gašparić, rodjen 8. novembra 1910 godine u Lužaru, boravi u Bednji, srez Ivanec, Hrvat, državljanin FNRJ, svršio 4 razreda osnovne škole, oženjen, otac dvoje djece, posjeduje kuću, 600 kv. hvati zemlje te kovinarski alat u vrijednosti od 250.000 dinara, neosuđivan, u istaražnom zatvoru od 7. juna 1950 godine,

2/opt. Matuza Mirko, milicioner, sin Franje i Eve rođ. Djurin, rodjen 11. oktobra 1922 godine u Ivancu, srez Ivanec, Hrvat, državljanin FNRJ, oženjen, otac jednog djeteta, radnik, bez imovine, neosuđivan, u istražnom zatvoru od 6. juna 1950 godine,

3/opt. Lončarić Ivan, milicioner, sin Marka i Marije rođ. Domitrović, rodjen 14. juna 1924 godine u selu Prokluvani, srez Bjelovar, Hrvat, državljanin FNRJ, zemljoradnik, bez imovine, oženjen, otac jednog djeteta, neosuđivan, u istražnom zatvoru od 6. juna 1950 godine,

4/opt. Medved Milan, pekarski i so-boslikarski pomoćnik, sin Ćirila i Doroteje rođ. Kuća, rodjen 1. septembra 1925 godine u selu Bednja, srez Ivanec, Hrvat, državljanin FNRJ, bez imovine, neoženjen, neosudjivan, u istražnom zatvoru od 7. juna 1950 godine,

5/opt. Košanski Ivan, zidar, sin pok. Janka i pok. France rođ. Mrzlečki, rodjen 6. juna 1903 godine u selu Lužani, srez Krapina, svršio 2 razreda osnove škole, Hrvat, državljanin FNRJ, oženjen, otac petero djece, posjeduje kuću i 5 jutara zemlje, neosudjivan, u istražnom zatvoru od 7. juna 1950 godine,

6/opt. Paska Stjepan, trgovачki pomoćnik, sin Josipa i Katarine rođ. Kramarić, rodjen 20. marta 1921 godine u selu Pleš, srez Ivanec, Hrvat, državljanin FNRJ, svršio 5 razreda osnovne škole, oženjen, otac jednog djeteta, posjeduje dva bicikla, jedan motor marke DKW 90 kb, neosudjivan, u istražnom zatvoru od 7. juna 1950 godine,

7/opt. Tušek Ivan, urar, sin pok. Valenta i Terezije rođ. Juriša, rodjen, 13. marta 1895 godine u selu Pleš, Hrvat, državljanin FNRJ, svršio 4 razreda osnovne škole, udovac, otac dvoje djece, posjeduje kuću i oko 1200 kv. hvati zemlje, od strane Okružnog suda u Varaždinu sudjen 1945 godine na godinu dana prisilnog rada, radi suradnje sa ustašama, u istražnom zatvoru od 10. juna 1950 godine.

8/opt. Šipuš Cvetko, radnik, sin Josipa i Slave rođ. Keder, rodjen 4. oktobra 1924 godine u selu Viletanci, srez Ivanec, svršio 2 razreda gimnazije, Hrvat, državljanin FNRJ, neoženjen, bez imovine neosudjivan, u istražnom zatvoru od 24. jula 1950 godine.

K r i v i s u

Optuženi Mrzlečki Andrija, Matuza Mirko, Lončarić Ivan, Medved Milan i Šipuš Cvetko

što su i to:

opt. Mrzlečki Andrija, Matuza Mirko, Lončarić Ivan, Medved Milan koncem 1948 godine obrazovali nepri-

jateljsko udruženje, te prilikom održanih više sastanaka u stanu Mrzlečkog i Lončarića u toku 1948 i 1949 godine stvorili plan, da u slučaju kakove neprijateljske agresije, razoružaju milicijsku stanicu Bednju, ubiju komandira, napadnu KPD Lepoglavu i puste osuđenike, a potom napadnu Ivanec. Prethodno je svaki od njih trebao da prikupi što više oružja i ljudi, kako bi u datom momentu mogli da formiraju vojne jedinice, te razoružaju vojnike i oficire JA.

Na jednom od tih sastanaka je izabrano i rukovodstvo organizacije, kojom prilikom je opt. Medved izabran za političkog i vojnog rukovodioca, opt. Lončarić za njegovog zamjenika, a opt. Matuzu Mirka za komandira čete, a svaki od njih četvorice je još bio posebno zadužen da u određenim mjestima vrši agitaciju i propagandu.

Sprovodeći plan u život, opt. Medved Milan je u dva maha išao u Zagreb radi povezivanja sa izvjesnim licima i nabavke sanitetskog materijala, a opt. Matuza i Lončarić su išli u selo

Lužane gdje su održali sastanak sa Košanski Stjepanom.

Opt. Šipuš Cvetko je prisustvovao sastanku na kome je izabrano rukovodstvo organizacije i složio se sa planom iste,

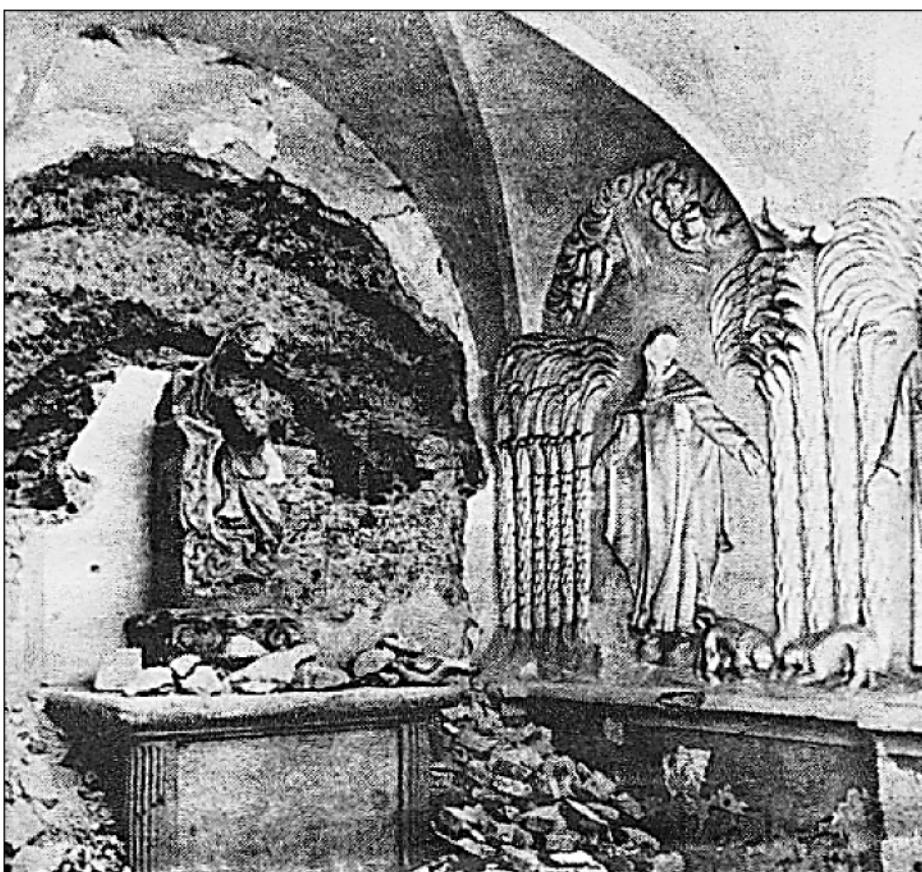
čime su opt. Mrzlečki Andrija, Matuza Mirko, Lončarić Ivan, Medved Milan i Šipuš Cvetko počinili krivično djelo iz čl. 3 t. 8 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države.

Opt. Šipuš Cvetko, posebno što je,

otisavši srpnja 1950 godine u Maribor, u međuvremenu od 14 – 24. jula 1950 godine tražio vezu za prebacivanje u Austriju, kuda je namjeravao da ilegalno prebjegne zajedno sa Šipuš Petrom i Šipuš Mavrom,

čime je počinio krivično djelo ilegalnog prelaza preko granice – u pokušaju, predvidjeno i kažnjivo po općim propisima KZ.

Opt. Košanski Ivan, Paska Stjepan i Tušek Ivan,
što su,

Zapušteni lepoglavski kompleks (1990.)

kada su iz privatnih razgovora sa optuženim Mrzlečkim i Lončarićem, saznali za postojanje organizacije, ove nisu prijavili organima narodne vlasti.

čime su počinili krivično djelo iz čl. 8 st. 1 Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države

pa se na osnovu citiranih zakonskih propisa, u vezi čl 26, 32, 33, 36, 37 i 66 KZ,

O s u d j u j u

1/opt.Mrzlečki Andrija, na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od 4 (četiri) godine, gubitak građanskih prava iz čl. 37 KZ i to: biračkog prava, prava na sticanje i vršenje funkcija u društvenim organizacijama i udruženjima, prava javnog istupanja, prava nošenja počasnog zvanja, ordena i odlikovanja i prava na državnu ili drugu javnu službu – u trajanju od 1 (jedne) godine, te na konfiskaciju cjelokupne imovine.

2/opt.Matuza Mirko, na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od 8 (osam) godina, gubitak građanskih prava iz čl. 37 KZ i to: biračkog prava, prava na sticanje i vršenje funkcija u društvenim organizacijama i udruženjima, prava javnog istupanja,

prava nošenja počasnog zvanja, ordena i odlikovanja i prava na državnu i drugu javnu službu – u trajanju od 3 (tri) godine, te na konfiskaciju cjelokupne imovine.

3/opt.Lončarić Ivan, na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju 10 (deset) godina, na gubitak građanskih prava iz čl. 37 KZ i to: biračkog prava, prava na sticanje i vršenje funkcija u društvenim organizacijama i udruženjima, prava javnog istupanja, prava nošenja počasnog zvanja, ordena i odlikovanja i prava na državnu ili drugu javnu službu – u trajanju od 4 (četiri) godine, te na konfiskaciju cjelokupne imovine.

4/opt.Medved Ivan, na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u trajanju od 7 (sedam) godina,

gubitkom građanskih prava iz čl. 37 KZ i to: biračkog prava, prava na sticanje i vršenje funkcija u društvenim organizacijama i udruženjima, prava javnog istupanja, prava nošenja počasnog zvanja, ordena i odlikovanja i prava na državnu ili drugu javnu službu u trajanju od 2 (dvije) godine, te konfiskaciju cjelokupne imovine.

5/opt.Šipuš Cvetko, na kaznu lišenja slobode s prinudnim radom u

Pjevalište samostanske crkve u Lepoglavi s orguljama iz 1649.

trajanju od 4 (četiri) godine, gubitak građanskih prava iz čl. 37 KZ i to: biračkog prava, prava na sticanje i vršenje funkcija u društvenim organizacijama i udruženjima, prava javnog istupanja, prava nošenja počasnog zvanja, ordena i odlikovanja i prava na državnu ili drugu javnu službu – u trajanju od 1 godine te konfiskaciju cjelokupne imovine,

6/opt.Košanski Ivan, na kaznu popravnog rada u trajanju od 20 (dvadeset) mjesecu,

7/opt.Paska Stjepan, na kaznu popravnog rada u trajanju od 24 (dvadeset i četiri) mjeseca i

8/opt.Tušek Ivan, na kaznu popravnog rada u trajanju od 20 (dvadeset) mjeseci.

Osobađaju se plaćanje paušala.

U smislu čl.65 KZ kazna lišenja slobode sa prinudnim radom teče opt. Mrzlečkom i Medvedu od 7 juna 1950 godine, optuženom matuzu i Lončariću od 6 juna 1950 godine, a opt. Šipuš Cvetku od 24 jula 1950 godine.

U kaznu popravnog rada se uračunava vrijeme provedeno u istražnom zatvoru i to: Košanskom Ivanu i Paska Stjepanu od 7 jula 1950 godine, računajući jedan dan zatvora kao 3 dana popravnog rada.

Obrazloženje ispušteno kao nepotrebno.

Pošto se zastupnik optužbe u zakonskom roku nije žalio protiv ove presude, to je ista postala pravosnažna.
Zagreb, 2 januara 1951 godine.

Zapisničar – Kapetan
Ilkić Sreto s.r. :

Predsjednik vijeća–Kapetan:

Majstorović Marijan s.r.

Točnost prepisa tvrdi i ovjerava:

M.P.

Načelnik kancelarije,
p-poručnik:
(Stipaničić Smilja)

Osuda u cjelini i nije tako oštra za to doba, kada se za najmanju političku aktivnost ili pomisao dosuđivala dugogodišnja vremenska, pa čak i smrtna kazna. Najveća kazna u ovoj skupini je deset godina, a zbir izrečenih kazni cijele skupine je 38 godina i 4 mjeseca.

Međutim, zamišljeni pothvat oslobođanja političkih osuđenika i prethodno razoružanje čuvara, bez obzira na to što nije izведен, pa ni pokušan, nego je ostao samo na razini zamisli, ipak je krupan pothvat. Ne bi stoga bilo čudno da su izrečene mnogo strože kazne po komunističkim mjerilima toga doba.

Možda je razlog ipak sljedeći. Mrzlečki je imao nekoga daljeg rođaka na visokoj partijskoj funkciji u tužilaštvu SR Hrvatske, koji je intervenirao i aktivnost spomenute skupine prikazao nedovoljno

značajnom. Osim toga, Mrzlečki se od početka pravio i ponašao kao da nije normalan, pa je njegovom interventu to dobro došlo. Svodenjem na niže značenje kazne Mrzlečkog kao organizatora, svedene su i kazne ostalih na nižu razinu.

Drugo pitanje koje se nameće je to, tko je UDB-i otkucao organizaciju. Nakon što je dogovorno odgođena čitava akcija zbog bolesti Mrzlečkog do bolje prilike, uslijedilo je uhićenje. Mrzlečki u svojoj knjizi izjavljuje da je svu aktivnost izdao **Milan Medved**, jer ga je na suđenju teretio da je za sve kriv i da "fingira ludilo".

Mrzlečki je izdržao 3 godine i 6 mjeseci od dosuđene 4 godine kazne, Mirko Matuza 5 od 8 dosuđenih, Ivan Lončarić oko 4 godine i 6 mjeseci od 10 godina, a Cvetko Šipuš 3 godine i 4 mjeseca od 4 dosuđene godine. Svima je kazna snižena pomilovanjem.

Bez obzira na neuspjeh ovog pokušaja neuspio, on je pokazao kulminaciju svih zbivanja u KPD Lepoglava i njegovoj neposrednoj okolini. Ta neostvarena zamisao jedna je u nizu aktivnosti koje su se zbivale poslije 1945., kad se hrvatski narod trzao sapet u lancima našavši se u ropstvu.

Mrzlečki je s robije izišao 1953., a 1959. je emigrirao, uvidjevši da je onemogućen uspješno se boriti u Domovini. Poslije više od 30 godina u tuđini, gdje se nastavio boriti za hrvatsku stvar, vratio se u Domovinu 1990. i tu je dočekao uspostavu države Republike Hrvatske. Utrošivši čitav život u borbi za Hrvatsku, umro je u Varaždinu 19. prosinca 2000. u devedeset i prvoj godini života.

Zaključna razmišljanja

Dovedeni iz raznih krajeva Hrvatske ili krajeva gdje Hrvati žive, našli smo se skupljeni u paklu zvanom KPD Lepoglava, ne poznajući taj lijepi kutak naše Domovine. Pred našim očima bila je kruta stvarnost, a iz nje je bilo vrlo teško sagledati što se događa izvan kaznioničkog zida. Pred nama su stajali oni kojima je bilo dano u zadatku da nas čuvaju, gone,

progone, muče i unište. Mi smo vidjeli oko nas vukove, ali ne jaganjce. Ne samo to, nego nam nije padalo na pamet razmišljati o tom svijetu izvan kaznionice. Glavna naša briga bila je kako sačuvati život ili u najmanju ruku, zdravlje.

Nekada, kao tračak svjetla u tami, pojavila se neka ljudska spodoba koja nije podigla glasa, koja nas nije opsovala ili koja je okrenula glavu, ako si zastao, da se malo odmoriš od teškog rada ili ako si se negdje dočepao hrane ili nešto slično tomu.

U tom sivilu svakodnevice, gdje su se nalazili mladi i dosta starih ljudi, mladići ili očevi, koji su silom ostavili svoje obitelji, stare roditelje ili brojnu djecu, i našli se u paklu, čovjek je mogao sebi postavljati brojna pitanja. Zašto sam dobio ovakovu patnju? Što sam kriv? Jesam li kriv što vjerujem? Jesam li krivac što volim svoju Domovinu kojoj želim slobodu? Je li moja krivnja što imam ideale, što nisam egoist koji bi mislio samo na sebe, već sam altruist koji želim i drugima dobro, pa čak i djeci svojih neprijatelja? Zar je zločin željeti i boriti se za dobro? Pripada li i meni, Hrvatu, pravo na slobodu, kad znam da mnogi narodi svijeta to već davno imaju? Kakvi su to drugi Hrvati koji žive oko ovog pakla, gdje sam silom doveden i okružen čelijom, zidom, a nekad u lancima i okovima kao srednjovjekovno roblje?

Kada je procesija Lepoglavčana pjevajući prolazila pored kaznioničkog zida prema brežuljku gdje je kapelica Sv. Ivana, mislio sam, pa to su ti, koje ja tražim u svojim mislima. Vjerojatno bi netko od njih mogao misliti slično meni, pa oni imaju istu Domovinu i istog Boga kao i ja!?

Dok sam sabirao podatke o umrlim i ubijenim političkim osuđenicima u KPD Lepoglava od 1945. do 1990., usput sam nailazio na elemente koji bi mi mogli pomoći da doznam, a i mnogi drugi biviši osuđenici, o onome što se događalo izvan kaznioničkog zida. Dao sam se na posao. Vjerujem da će nakon ovog članka mnogima postati jasno, gdje je i u kome bio zao

duh koji nam je prouzročio dosta боли, patnje i svakojakog zla. Gdje je ta sotona u ljudskom obliku. Stjecajem okolnosti, jedan mali broj Hrvata izvan zida dolazio je unutar zida tražiti posao – kruh, a mi unutra smo željeli i tražili slobodu. Pa, eto, utvrđih da ima nešto zajedničko za jedne i druge Hrvate, koji tu nešto traže. Dakle, uzeši zajedno jedne i druge, jer pripadaju istom narodu, spoznao sam dakle, da tu Hrvati traže kruha i slobode. Stoga sam se poslije moje objavljene knjige "KPD Lepoglava - mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika" potudio sliku o spomenutom mučilištu pogledati s obje strane zida.

Izvor i:

Augustin Franić: "KPD Lepoglava mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika", nakl. HDPZ-Središnjica Zgb., srpanj 2000. g.

Andrija Mrzlečki: "Uspomene na Hrvatski Radnički Savez, Kempfen 1971 / 72, nakl. Udruženje Hrv. Rad. Europe,

Mato Repić: "Uspomene lepoglavskog župnika 1946 – 1999.", nakl. Biblioteka Hrvatska povjesnica – Knjiga 3, Varaždinske Toplice, 2002. g.

"Hrvatski domobran" (časopis), Glasilo Udruge Hrvatski domobran, Zagreb br. 1 – 2 iz 2001. g., str. 29

Matične knjige umrlih, Župni ured Lepoglava, knjiga od 1932 – 1948. g.

Presuda Vojnog suda u Zagrebu br. 672 / 50 od 2. I 1950. A. Mrzlečkom i ostalima,

Izvješće Žup. ur. Lepoglava od 22. srpnja 1943., zaprimljeno na Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu 12. kolovoza 1943. (NDS, br. 7597 / 1943).

Dopunjeni popis ubijenih lepoglavčana kojeg je priredio gosp. Tomo Božak iz Lepoglave, rukopisi od 16. i 18. svibnja 2002. g.

Izvještaj Komandanta – kapetana Narodne milicije Gliša Mamule upućen nadležnom resoru u Zagrebu od 10. studenoga 1948. g. u vezi stanja i razvoja N.M. u KPD Lepoglava-i.

Dopis i pregled Komande straže Narodne milicije pri KPD Lepoglava od 23. veljače 1950. g. upućen MUP-u NRH (Upravi Narodne milicije) potpisani od Komandanta – kapetana Gliša Mamule.

Povjerenstveni zapisnik od 7. svibnja 1946. g. u vezi ubojstva Kolenko Franje.

“OČE, GDJE ZAPALITI SVIJEĆU?”

U subotu 29. lipnja **Piše:**

Franjo TALAN

2002. u organizaciji varaždinske podružnice Hrvatskoga društva političkih zatvorenika obilježena je 57. obljetnica stradanja zatvorenika varaždinskog zatvora iz Miličke ulice, koji su poubijani u šumi na predjelu zvanom Dugi vrh nedaleko naselja Tužno u općini Vidovec.

Pred stotinjak vjernika, rodbine i prijatelja nestalih tuga kobnog jutra na Petrovo 1945., misu je služio **vlč. Alojz Pakrac**, margećanski župnik, a komemoraciji su prisustvovali predstavnici općine Vidovec, članovi udruge Hrvatski domobran Varaždin, Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava te predstavnici Udruga proisteklih iz Domovinskog rata. U

Misu za poubijane zatvorenike Miličke ulice iz Varaždina služio je kraj groba u šumi vlč. Alojz Pakrac, margećanski župnik

prigodnoj propovijedi vlč. Pakrac osvrnuo se na razdoblje poslijeratnih stradanja u kojima je bez suda i prava na obranu pogubljen veliki broj nevinih osoba, a među ostalim na montiranom procesu od komunističkog suda osuđen je i hrvatski blaženik, kardinal **Alojzije Stepinac**.

Prema izjavama svjedoka, pretpostavlja se da su na grobištu Drvarićeve šuma pokopani barunica **Emilija** i barun **Metel Ožegović**, vlasnici dvorca Bela, **Đuro Herman**, **Ivan Damjanović** i mnogi drugi. Povodom obljetnice stradanja, mještani su ukrasili grob cvijećem, a uz postavljeno raspelo zapaljene su svijeće i položeni vijenci. U prigodnom govoru kojeg je u ime podružnice Hrvatskog društva političkih osuđenika – podružnice Varaždin izgovorila **Ivana Damjanović**, tom se prilikom

zahvalila svima koji uređuju grob u šumi i potiču ostale da se ne zaboravi tragedija koja je snašla brojne nedužne ljudi. Posebno dirljivo bili su primljeni stihovi koje je o svome ubijenom, nestalom ocu pročitala iz pjesmice «Oče, gdje zapaliti svijeću?», koju je sastavila na blagdan Svih svetih 1947. kad joj je nakon lutanja varaždinskim grobljem ostala jedna nezapaljena svijeća koja je bila namijenjena glavi obitelji.

Grobište Drvarićeve šuma tijekom godine posjeti rodbina poginulih i stradalih, a prema rječima Marija Hosni grob bez suda poubijanih žrtava iz 1945. najukrašeniji je na godišnjicu stradanja i povodom katoličkog blagdana Svih svetih. Za

ovogodišnju komemoraciju dugo godina prešućivani grob učvršćen je posebnom zaštitnom ogradom u koju je, zahvaljujući **Božidaru Đurasu** i vatrogascima DVD-a Tužno, ugradeno nekoliko prostornih metara betona. U podnožju križa Općina Vidovec postavila je spomen ploču, a zahvaljujući **Verici Sudec**, **Josipu Biškupu**, **Siniši Kelemenu**, **Antunu Barila**, **Tomici Vinceku**, **Ivanu i Tomi Pučeku** i **Antunu Hajsoku** do grobišta je kroz polje napravljen put za kojeg su se vlasnici odrekli svojeg zemljišta. Grobište Dugi vrh – Drvarićeve šuma udaljeno je 200 metara od ceste Tužno-Črešnjevo, a smješteno je u podnožju brda na čijem je rubnom dijelu uređeno malo parkiralište, dar obitelji **Lovre Pučeka**.

RASTANAK 1946.

Udarac u vrata.

Noć.

Premetačina.

Bijesni psi.

Općina.

A ti stojiš bez daha

uz tebe seka.

Budućnost

magla daleka.

Rastanak

s domom -

mjestom rođenja,

stvarima

penatima

i larima.

Nosiš samo

svoje uspomene.

Tata stari

ratnik

i patnik.

Tepih rola

i stavљa ga

pod ruku.

On vidi muku,

al smiješak titra

na njegovu licu

pruža nam feniks pticu.

Mama šuti

i gleda u čudu.

Nije lako

napustiti grudu,

svoje gnijezdo,

svoje boje,

svoje knjige.

Dize glavu

i ne pušta brige,

da ju slome.

Vrata cvile,

a u sobi

Prošlost drijema.

Da ti pruži ruku

nikog više nema.

Višnja Sever

SEBI U DNEVNIK

Tolikima si pisao, a što da napišeš sebi?
Ima li toliko grubih riječi da ih kao
zastave sablasne nanižeš
i da stilom Krleže, a s bolom Leopardija,
najstrašniji stih napišeš?

Slab si i sve udarce što ti ih daju
cinično na usnama pokažeš.

Ne mrziš, ali zlobno znadeš ismijati ljudе
dok im laskaš i lažeš.

S maniom skitnice prolaziš kroz život,
s vremenom se igraš lakounno kao dijete.
A večeras ćeš s ogromnim srcem sve
voljeti,
pa i one koji ti prijete.

Večeras ćeš biti velika dobra pjesma
koja će prijeći u san.

Do sutra.

Tomislav Pećarina

PRILOZI ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA (VII.)

323. ABRAMOVIĆ, Ana (Imbro) - rođ. 01.01.1914. u Ludinici, Kutina. Osuđena presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 8. st. 1. na 8 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi

324. ABRAMOVIĆ, Eva (Antun) - rođ. 01.01.1925. u Zdencima. Osuđena 1949. presudom Div. Vojnog suda Osijek po ZPND čl. 11. na 4 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

325. ABRAMOVIĆ, Kata (Đuro) - rođ. 08.08.1902. u Trebgrenu, Dugo Selo. Osuđena 1947. presudom Okr. suda Zagreb po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

326. ABRAMOVIĆ, Kata (Marko) - rođ. 01.01.1891. u Trebgvacu, Dugo Selo. Osuđena 1947. presudom Okr. suda za Grad Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 8 mj. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

327. ABRAMOVIĆ, Manda (Grga) - rođ. 01.01.1925. u Brušanima. Osuđena 1948. presudom Okr. suda Gospic po ZPND 5L. 2. USV. čl. 3. t. 3. na 2 god. 6 mj. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

328. ABRAMOVIĆ, Matija - rođ. 01.01.1921. u Brušanima. Osuđena 1945. presudom Vojnog suda Gospic po UVС čl. 10. na 5 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

329. ADAMAK, Marta (Martin) - rođ. 28.03.1915. u Kabelu. Osuđena 1947. presudom O.S.Bjelovar po čl. 3. t. 14. na 4 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

330. AĐIDOVIC, Manda (Mate) - rođ. 01.03.1907. u Gradcu. Osuđena 1947. presudom Okr. suda Bjelovar po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

331. ADŽIJA, Magda (Petar) - rođ. 25.11.1902. u Otočcu. Osuđena 1955. presudom Okr. suda Zagreb po KZ čl. 303/1, II na 1 g. 3 mj. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

332. ADŽIJA, Mara (Dragutin) - rođ. 23.01.1890. u Zagrebu. Osuđena 1946. presudom Div. vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 14 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

333. AIGINZER, Nada (Josip) - rođ. 26.12.1924. u Zagrebu. Osuđena 1945. presudom Vojnog suda Zagreb zbog članstva u Ustaškoj mlađeži na 2 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

334. AJKLER, Marica (Mate) - rođ. 11.10.1909. u Novoj Vesi. Osuđena 1952. presudom Okr. suda Pula po KZ čl.120. na 1g. 6 mj. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

335. ALAMA, Natalija (Milan) - rođ. 23.02.1923. u Zagrebu. Osuđena 1945. presudom Okr. narodnog suda Zagreb po ZKDND čl. 3. t. 3. na 20 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

336. ALAPOVIĆ, Ana (Ivan) - rođ. 10.08.1893. u Koprivni, Slavonski Brod. Osuđena 1945. presudom Okr. suda Osijek po ZKDND čl. 3. TGč. 3. na 20 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

337. ALBARTH, Sebastijan (Sebastijan) - rođ. 19.07.1903. u Pordincima. Osuđen 1945. presudom V. S. Voj. Oblast. Slav. po UVС čl. 13 I 14. na 8 god. zatvora.

338. ALBERT, Greta (Aleksandar) - rođ. 20.05.1911. u Zagrebu. Osuđena 1945. presudom Vojnog suda Zagreb po UVС čl.5,17,27. na 10 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

339. ALEŠKOVIĆ, Anica (Pavo) - rođ. 01.01.1928. u Krušljevcu. Osuđena 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 14. na 2 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

340. ALIBEGOVIĆ, Olga (Josip) - rođ. 09.09.1927. u Zagrebu. Osuđena 1947. presudom Okr. suda Zagreb.

341. ALIĆ, Drenka (Jure) - rođ. 01.01.1918. u Ljubuškom. Osuđena presudom Okr. suda Brod zbog jatakovanja na 1 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

Priredio:

Jure KNEZOVIĆ

342. ALIUS, Jozefina (Karlo) - rođ. 01.01.1899. u Bos. Kostajnici. Osuđena 1945. presudom Vojnog suda Petrinja po UVС čl. 13. na 16 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

343. AMANOVIĆ, Elizabeta (Šandro) - rođ. 01.01.1896. u Habarskoj. Osuđena 1948. presudom Okr. suda Sl. Brod na 1 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

344. AMBRENAC, Ivan (Josip) - rođ. 08.07.1931. u Nijemcima. Osuđena 1961. po KZ čl. 174. i 322. na 1 mj. zatvora.

345. ANBEL, Ana (Vilhelm) - rođ. 21.02.1897. u Kapetanovu Polju. Osuđena 1946. presudom Div. vojnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.14. na 1 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

346. ANBELKOVIĆ, Ana (Davor) - rođ. 28.11.1919. Osuđena 1946. presudom Div. vojnog suda Osijek po ZPND čl.3.t.14. na 7 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

347. ANČIĆ, Ivanka (Grga) - rođ. 29.11.1924. u Zagrebu. Osuđena 1945. presudom Voj. suda Kot. Gr. Zagreba po ZKP čl. 2.9.8. na 16 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

348. ANDABAK, Ljubica (Tomo) - rođ. 29.09.1924. u Livnu. Osuđena 1946. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl.11,9. na 4 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

349. ANDOK, (Aleksandar) - rođ. 12.04.1909. u Valpovu. Osuđen 1945. presudom Vojnog suda Osijek zbog "pomaganja okupatoru" na 4 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

350. ANDRIĆ, Ana (Luka) - rođ. 03.10.1901. u Strizivojni. Osuđena 1945. presudom Div. Vojnog suda Požega po ZPND čl. 11. na 1 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

351. ANDRIN, Marko (Josip) - rođ. 15.04.1926. u Rokovcima, Vinkovci. Osuđen 1960. presudom Okr. suda Osijek po KZ čl. 303. t. 2. na 7 mj. zatvora.

352. ANDROIĆ, Kata (Pavao) - rođ. 01.01.1905. u Pahperovcu, Zlatar. Osuđena 1947. presudom Okr. Narodnog suda u Varaždinu po ZPND čl.3.t.14. na 3 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

353. ANIĆ, Marija (Tomo) - rođ. 01.01.1920. u Otočcu. Osuđena 1950. presudom Okr. suda Karlovac po ZPND čl.9.st.1. na 2 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

354. ANIĆ, Matija (Grga) - rođ. 26.02.1921. u Bilopolju. Osuđena 1945. presudom V. S. U. Korpusa Sušak po ZPND čl. 11. na 5 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

355. ANIĆ, Ruža (Juraj) - rođ. 26.06.1928. u Splitu. Osuđena 1947. presudom Okr. suda za Dalmaciju po ZPND čl. 3. t. 14. na 3 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

356. ANIČIĆ, Vera (Ante) - rođ. 23.03.1916. u Ljubljani. Osuđena 1947. presudom Vojnog suda Zagreb po ZPND čl. 3. t. 3. t. 6 . 10 na 5 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

357. ANTOLIĆ, Katica (Tomo) - rođ. 01.01.1908. u Jasenovcu. Osuđena 1945. presudom Vojnog suda Virovitica po UVС čl. 14. na 8 god. zatvora. Kaznu izdržavala u Požegi.

358. ENGLERT, Petar (Matija) - rođ. 15.05.1927. u Somboru. Politički djelovalo samostalno i u skupini u Zagrebu i Bačkom Bregu (Vojvod.). Osuđen presudom Vojn. sud kom. Zagreb 530/45 i 1244/46 po članku radi Hrv. nar. odpora u okv. HOP-a na 3 god., 6 mjes. 2 d. zatvora.; prij. SUP-u djak-stud. u vrijeme uhićenja neoženjen. Kaznu izdržavao u Lonjskom polju, na autocesti Zagreb-Beograd, rudniku "Trepča"; fiz. radnik, posttrauma, psihoorg. sindrom, diabetes, itd.

359. ERCEG, Ana (Ante) - rođ. 1924. u Podbablju, kotar Imotski Politički djelovala samostalno u Podbablju. Osuđena presudom Okr.

sud Split 1947 po članku 3 t. 14. na 6 mjes. zatvora. Domaćica, u vrijeme uhičenja neudata. Kaznu izdržava u Imotskom.

360. ERCEG, Vinko (Ivan) - rođ. 24.10.1928. u Bjelini. Politički djelovao u skupini u Sinju. Osuđen presudom Okr. sud - Split Sfup-247/46 po članku 3. t. 7., 14 i čl. 9 na 3 god. zatvora gub. građ. prava 2 god. Gimnazijalac. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u 1. tenis-škola u Jug. (Rankovićeva) u Pančevu, Zemun (novi Beograd, pruga Brčko-Banovići), teško ošteć. kralj., želudca i srca

361. ERDELJIĆ, Josip (Tomo) - rođ. 21.09.1927. u Đakovu. Politički djelovao u skupini Budrovčima. Osuđen presudom Vrh. sud Nar. Rep. Hrv. Zagreb, K-117/50 po članku 268 KZ-a na 20 god. zatvora. Postolar. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao na građevini i kažnjenička špedicija. Fiz. rad. Posljedice: psihičke poteškoće.

362. ERDELJIĆ, Nikola (Mato) - rođ. 25.07.1926. u Budrovčima, kotar Đakovo. Politički djelovao u skupini u Budrovčima. Osuđen presudom Osječkoga pokr. suda u Đakovu 1950. na 20 god. zatvora, konf. imovine. Polaznik D. r. škole Vinkovci, u vrijeme uhičenja neoženjen.

363. ERIĆ, Ilija (Pero) - rođ. 27.11.1926. u Čitluku, kotar Mostar. Politički djelovao u skupini Semizovac kod Sarajeva. Osuđen presudom vojn. suda 38. div. 1946. po Uredbi o voj. sudovima na 20 god. zatvora i gub. građ. prava. Dipl. ekonomist. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u Zenici i Foči, stolar, bačvar, tokar. Reuma, ištijas, neuroze.

364. EXLE, Krunoslav (Aladar) - rođ. 26.08.1930. u Sl. Brodu. Politički djelovao samostalno u Varaždinu u JNA. Osuđen presudom vojn. sud Zgb. 1950. na 2 god. 6 mjes. zatvora. Ekon. tehn. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u St. Gradiški. Radio na gradnji st. obj. KP doma.

365. FABIJAN, Paško (Mate) - rođ. 02.02.1920. u Zemuniku, kotar Zadar. Politički djelovao u skupini u benkovачkom kraju. Osuđen presudom Okr. nar. suda u Zadru K. 102/45, po čl. 3. t. 4. na 7 god. zatvora gub. građ. i pol. pr. konf. imovine. Zemljoradnik. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u Lepoglavi.

366. FAK, Franjo (Josip) - rođ. 14.12.1901. u Ravnoj Gori, kotar Delnice. Politički djelovao samostalno u Ogul. Hreljin. Osuđen presudom vojn. sud ZGB 1946. po članku 3. t. 7 i čl. 11. na 3 god. 26 d. zatvora. Mesar, u vrijeme uhičenja oženjen, 1 dijete. Kaznu izdržavao u St. Gradiški i Fužinima, iskop tunela za HE;

367. FEDORAN, Pavle (Vasilj) - rođ. 25.03.1920. u Hrvaćanima, kotar Banja Luka. Osuđen presudom Okr. sud Tuzla 32/50. po članku 119-126. na 14 god. zatvora gub. svih građ. prava. Zidar, u vrijeme uhičenja oženjen, 2 djece. Kaznu izdržavao u St. Gradiški, Zenici, Sarajevu, Crnoj Gori, Puli. Obavljao zid. poslove. Posljedice zatvora: reuma, pluća, vene (rano umirovlj.)

368. FEKETIJA, Mato (Gašpar) - rođ. 28.09.1919. u Turanovcu, kotar Virovitica. Politički djelovao u skup. i samost. opć. Lukač Kriz. org. Osuđen presudom div. vojn. sud u Osijeku 1805-1826/46 po čl. 2, 3 i t. 8 na 8 god. zatvora gub. pol. i građ. prava 5 god. Zemljoradnik. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u Lepoglavi i Lonjskom Polju. Radio fiz. poslove. Posljedica zatvora: neuroza.

369. FEKETIJA, Stjepan (Gašpar) - rođ. 25.09.1923. u Turanovcu, kotar Virovitica. Politički djelovao u skupini Turanovac, Virovitica, Kriz. prom. Osuđen presudom div. vojn. sud u Osijeku 1805-1826/45 po članku čl. 3 t. 8. na 4 god. zatvora gub. pol. i građ. prava 1 god. Zemljoradnik. U vrijeme uhičenja oženjen 1 dijete. Kaznu izdržavao u Lepoglavi.

370. FILIPAC, Josip (Pavao) - rođ. 08.10.1914. u kotaru Bjelovar. Politički djelovao samost. i u skup. u Hercegovcu. Osuđen presudom suda u Bjelovaru 1950. po članku 1, 13 i 14. na 1 god. 1 mjes. zatvora. Poljoprivrednik. U vrijeme uhičenja oženjen, 2 djece. Kaznu izdržavao u Fužinama. Prokop tunela. Prehlada.

371. FILIPI, Mladen (Zvonimir) - rođ. 06.01.1925. u Đenoviću, kotar Herceg Novi. Politički djelovao u skupini u Zagrebu. Osuđen presudom okr. sud Zagreb pritvor Kio-24/60-2 po članku 118, 100, 105. U vrijeme uhičenja neoženjen.

372. FILIPOVIĆ, Luka (Martin) - rođ. 24.02.1925. u Strugi. Politički djelovao samostalno u Dvoru na Uni i okol. Osuđen presudom IV. vojn. sud II. Vojn. Obl. Banjasko podr. 519/45 po članku čl. 14 na strijeljanje. Kazna preinačena na zatvor i gub. građ. pr. 5 god. Poljoprivrednik. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u Novom Beogradu, radio fiz. građ. posl. Reuma.

373. FILIPOVIĆ, Mato (Ilija) - rođ. 02.06.1926. u Štrepćima, kotar Brčko. Politički djelovao samost. i u skupini u Jugo-Armiji. Osuđen presudom div. vojn. sud u Ljubljani 980/47 po članku na 6 god. zatvora. Hrv. vojnik. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u rudniku Zenica. Obavljao fiz. posl. Bolesti kao posljedice zatvora: reuma, op. kralješnica,

374. FILIPOVIĆ-ČUGURA, Mirko (Ivan, Mile) - rođ. 11.12.1922. u Sinju. Politički djelovao samostalno u Valjevu, Srbija. Osuđen presudom vojn. sud Beograd 28/48 na 5 god. zatvora gub. građ. prava i zabr. javn. istup. Radnik. U vrijeme uhičenja oženjen, 1 dijete. Kaznu izdržavao u St. Gradiški, Zemunu, Lonj. Polju, Kuli; fiz. radnik fiz. i psih. bolesti

375. FILIPS, Djuro (Josip) - rođ. 12.10.1924. u Vinkovcima. Politički djelovao u skupini u Zagrebu. Osuđen presudom div. vojn. sud Zagreb 739/46 po članku čl. 3 t. 7, 8 čl. 9 na 4 god. zatvora gub. građ. prava 3 god. Student poljopr. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u St. Grad., Doboju, Želeći. Radio na iskopima, u kamenolomu i dr. fiz. radnje. Posljedice zatvora: oštećenje glave, šum u glavi.

376. FLEGER, Branko (Ivan) - rođ. 06.02.1925. u Daruvaru. Politički djelovao u skupini u Daruvaru i Zagrebu. Osuđen presudom vojn. sud Slavonije kom. Virovitica, vojn. sud Beograd 564/45 i 69/47 po članku čl. 14. na 22 god. zatvora gub. građ. pr.. u vrijeme uhičenja neoženjen.

377. FLEISCH, Branko (Alojz) - rođ. 12.03.1923. u Daruvaru. Politički djelovao u skupini Daruvaru. Osuđen presudom vojn. sud Slav. kom Virovitica. i vojn. sud Beogr. 503/45 i 353/53 po članku čl. 13 i 14 na 22 g. i 3 g. gubitak građ. pr. Trgovac. U vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u Lepoglavi, na Gol. Otoku i obavlja obradu kamena.

378. FOSCHIO, Bruno (Rudolf) - rođ. 27.09.1924. u Karlovcu. Politički djelovao u skupini u Karlovcu. Osuđen presudom vojn. sud IV vojn. obl. II JA, Karlovac 422/45 na 1 god. zatvora gub. sv. grad. pr. 1 god. zabr. javn. istup. Đak IV razr. uč. šk. Karlovac, u vrijeme uhičenja neoženjen. Kaznu izdržavao u logoru Prolom i Glina, fiz. radnik na izgr. ceste.

379. FOTEZ, Marija (Maca) (Martin) - rođ. 1924. u Ravniku, kotar Popovača. Politički djelovala u skupini u Popovači i Zagrebu. Ubijena bez suda. Službenica. U vrijeme uhičenja udata.

380. MARIĆ, Bosiljka (Hinko) - rođ. 07.05.1923. u Somboru. Politički djelovala samostalno (vjerski u Sisku). Osuđena presudom općinskog suda Zagreb 1949. na 6 mjes. zatvora. Prof. matematike. U vrijeme uhičenja neudata. Instruirala iz matematike trojicu vodiča.

(nastavit će se)

ISPRAVAK

U ljetnom dvobroju *Političkog zatvorenika* (br. 124/125) u Prilozima za biografski leksikon hrvatskih političkih uznika, na str. 30., podkrala se pogreška: umjesto Makso Čarbonja, treba stajati **MAKSO ČARGONJA**.
Ispričavamo se!

PRVI ZATOČENICI NA GOLOME OTOKU

Nerijetko se u publicistici spominju prvi zatočenici u jugoslavenskom konclogoru Goli otok, ali, uz ostalo, ne slazu se mišljenja: tko su bili prvi.

Uobičajeno je, naime, u publicistici nacići na sadržaje o tome da su prvi zatočenici bili iboveci, a od 1949. godine. Ipak, iako rijetko,javljaju se mišljenja da su prvi logoraši mogli biti i drugi, pa i privrženici drugih ideologija. No, čak ni približnoga odgovara na to pitanje nema, jer nisu provedena znanstvena istraživanja, odnosno — često su započeta, ali su i zamirala zbog unaprijed veoma otežanih okolnosti koje se javljaju pred istraživačima. A to su, u prvome redu: nema dostupnih vreda, a i sjećanja su veoma riješta, i k tome još nepouzdana. Pa i ono nekoliko svjedoka, već u visokim godinama života, koji bi zaista mogli dati relativno pouzdane (barem) uspomene — još ih uvijek odbijaju izreći. Možda i s pravom, zbog svoje sigurnosti i sigurnosti svojih bližnjih. Osim toga, istraživači su nailazili na nepremostite teškoće zbog osobito osjetljive teme, pa im je redovito sugerirano: ostavite to za neko buduće vrijeme.

Naravno, sve je to velika šteta za znanost. Jer, protok vremena nije naklonjen istraživačima kad se radi o osobito osjetljivim temama iz prošlosti. No, o čemu se radi?

Staljinovi instruktori

Jedno od mišljenja o tome tko su bili prvi zatočenici u staljinističkome jugoslavenskom konclogoru na Golom otoku nedavno je objavljeno i u «Politickome zatvoreniku» («Linč na Golome», br. 124/125, Zagreb, VII-VIII, 2002., str. 35) i pridružuje se već ranijim (usamnjenim) mišljenjima. Autor **Dinko Jonić**, i sam golootočki zatočenik, ali od 30. svibnja 1960. nadalje, piše da «treba (...) zanijati hrvatske nacionaliste (...) činjenica, da su prvi gosti Golog otoka tamo zatekli 14 baraka», i to «9. srpnja 1949.», kada je «pristigla prva skupina golootočana, za koje se službeno govorilo da su za Staljinu». No: «Nitko se nije hvalio da ih je gradio. S obzirom na vrijeme kad se gradnja obavljala, opravdano je pretpostaviti da su graditelji bili hrvatski vo-

nici iz Drugoga svjetskog rata ili poratni osudjenici, također Hrvati. Nekoliko sam puta kušao intervenirati, tražeći od osoba koje to treba zanimati a koje bi i mogle znati, da se utvrdi sudbina navodno dvjestotinjak graditelja. Ostalo je na pokusu. Logično je pretpostaviti da su ljudi nakon obavljenja posla, ne bi li se gradnja sakrila, smaknuti.*

U svojim istraživanjima rijetko zalazim

u doba poslije 1945., a za konclogor Goli otok sam se zainteresirao, jer sam kvarnerski Bodul, te na poticaj nekoliko svojih prijatelja, kolega i poznanika, posebice književnika, izvanrednoga člana JAZU i glavnoga tajnika *Zvana Crne*, te mojih rođaka — golootočkih zatočenika. Donosim ono što mi je poznato na temelju veoma maloga broja i sadržajima oskudnih vreda te kontradiktornih sjećanja golootočkih zatočenika, šefova i stražara, rabskih ribara i drugih, do čega sam došao pribiranjem podataka od 60-ih do 80-ih godina, točnije rečeno — do 1985., kad sam (4. prosinca) na jednome (javnom) skupu iznio ovo što slijedi dalje i što se sada prvi put tiska.

U 1944. vidljivo je bilo svima (antifašističkoj koaliciji i nacifašističkoj Osovini) da II. svjetski rat i na području Jugoslavije prilazi kraju. Stoga se u toj godini ubrzano sredstu postoeća ili organiziraju nova tijela — očito je — pobjedičkoga Narodnooslobodilačkog pokreta, pa tako i represivna. Naime, u NOR-u se nije veća i zasebna pažnja pridavala represivnim tijelima — sva su tijela

NOP-a u danim trenucima mogla djelovati i djelovala su kao policijska i slična tijela. Ali, sada nastaje sasvim drukčija situacija — država je bila opipljiva. Trebalо je naglo ubrzati poslove, pa su na traženje nadležnih tijela DFJ, potonje FNRJ, do oslobođenja Beograda 22. X. 1944. malo, a dalje u većem broju dosli i službenici sovjetskih represivnih tijela (ili „obična“) ispmoč jugoslavenskim represivnim tijelima u formiraju (a u nekim slučajevima i kao voditelji).

Svi ti došljaci iz SSSR-a bili su profesionalni oficiri represivnih sovjetskih tijela — uglavnom potporučnici i poručnici te nekoliko kapetana i majora, a moguće je da je bilo i nekoliko nositelja viših činova (pukovnici). Svi su bili Jugoslaveni — najviše iz Srbije, pa iz Crne Gore, najmanje iz Hrvatske i Slovenije, anikoga nije bilo iz Makedonije. Nekoliko ih je austro-ugarskih zarobljenika (još) iz I. svjetskog rata, koji se nisu vratili u domovinu, a većina ih je u meduraču stigla iz Jugoslavije pred progonom karadorevićevskog režima, ili, pak, manji broj iz Španjolske, nakon tamošnje frankističke pobjede, ili — veoma malo — iz drugih zemalja. Uglavnom — do 1941. godine — bili su članovi KP Jugoslavije, malo iz drugih komunističkih stranaka, ali su postali članovi sovjetske partije.

Godinama su se nalazili u sovjetskoj politici ili drugim represivnim službama. Izvrsno su bili uvježbani — štoviše: natprosječno — snalaziti se u bilo kojim uvjetima života, u bilo kojem zemljopisnom prostoru, od ledenog Sibira do toploga Krima (nekoliko ih je sudjelovala u etničkom «čišćenju» tamošnjih Tatara). Uz ostalo, većina njih su bili dobro izvježbani lovi na odbjegle logoraše iz brojnih sovjetskih logora (otvorenoga i zatvorenog tipa). U tim konclogramima kao i u zatorima znali su biti čuvari ili šefovi. Uza sve to, kao aktivni sudionici staljinističkoga smrtonosnog terora, oni su preživjeli i strašnu/smрtonosnu selekciju u brojnim obraćunima unutar sovjetskih represivnih tijela.

Najveći dio tih dugo godina obrazovanih i u praksi prekaljenih profesionalaca bio je unaprijed najavljen jugoslavenskim

službama, a ove, u načelu, nisu znale kakve dodatne specijalnosti došljaci imaju. Samo manji dio stigao je tajno, tj. uključen je u okvir raznih drugih vrsta pomoći Titovoj Jugoslaviji.

Do 1985. god. ostalo mi je nepoznato koliko ih je točno stiglo, ali moguće je da

Golotočka kaznionica u siječnju i 987.

je bilo oko 900 takvih (visokih) profesionalaca.

Gotovo odjednom postalo je vidljivo pogoršanje odnosa sovjetske i jugoslavenske partije, a time i dviju država. Uz ostalo, »netko« je u Moskvi odjednom otkrio, npr., nevjerljatu činjenicu – usprkos svim »običajima« **Josip Broz Tito** od imenovanja za generalnoga sekretara KPJ 1937. i povratku te godine u Jugoslaviju, sve do 1944. nije se »udostojao« poći na obvezno »poklonjenje« u SSSR, a i tada (1944.) došao je kao–maršal, koji je imao veliku, pobedičku vojskuiza sebe i državu u obnavljanju. Ti sukobi u javnosti eskaliraju napode od početka 1948. Do tada su na jednoj i drugoj suprotstavljenoj strani učinjeni u takvima slučajevima uobičajeni koraci. Tako je sa sovjetske strane spomenuti povratnicima u Moskvi naloženo da budu oprezni i spremni na radikalne, inače za njih uobičajene potvrate, a s jugoslavenske strane određeno je nekoliko profesionalaca (Beograd je njima oskudjevalo) da pažljivo utvrde što rade spomenuti povratnici.

Rezolucija Informbiroa komunističkih i radničkih partija, koje su listom podržavale Moskvu, u lipnju 1948., uz ostalo, tražila je da jugoslavenski partijski i državni rukovoditelji napuste nacionalizam i vrate se internacionalizmu, a ukoliko to ne učine, pozvane su »zdrave snage KPJ« na pobunu. No, Moskva se prevarila u svemu, pa i u pogledu uloge onih, moguće

(oko) 900 poslanih profesionalaca u Jugoslaviju.

U međuvremenuje Titov kadar–osobito onaj sa stečenim znanjem u španjolskom ratu 30-ih i NOR-u 40-ih godina – brzo i uspešno usvajao ono što mu je prenosio i u čemu ga je učio spomenuti **Staljinov** represivni kadar. A taj je postao velika opasnost od trenutka Titova kidanja sa Staljinom i s početcima orijentacije na Zapad, jer svi su povratnici bili toliko duboko impregnirani staljinističkim duhom da ni u snu nisu mogli pomisliti da će »mali« Zagorec izdržati udar »velikog« Gruzije više od nekoliko dana, eventualno tijedana.

Val uhićenja

S obzirom na to da je svaki od tih oficira svojom uvježbanošću i fizičkom snagom mogao zamijeniti desetak prosvjećenih jugoslavenskih specijalaca, u Beogradu je na veoma tajnom sastanku užega kruga predstavnika iz svih republika odlučeno da ih se istodobno pohapsi.

U raznim dijelovima Jugoslavije odjednom je uhićeno oko 600 takvih profesionalaca, uglavnom jedan po jedan, što je nevjerojatan uspjeh Titovih ljudi – da se tajnost akcije tako dobro mogla održati. Ne znam što je bilo s preostalih (eventualno) oko 300 ljudi. Samo nekoliko ih je uspješno pružiti otpor, ali su odmah ubijeni. Svakoga uhićenika pojedinačno nastojalo se pridobiti za Tita, ali su svi glatko odbili ponude – nitijedan nije vjerovao u mogućnost da će se Tito održati.

Ocijenjeno je da svaki od njih veoma lako može pobjeći iz bilo kojega tadašnjeg jugoslavenskog zatvora ili u njemu nanjeti znatnu štetu, pa se »netko« setio da ih se izolira na nekome od jadranskih otoka. Tako se do pomicali na Goli otok došlo lako, jer je isto tako »netko« znao da su na njemu za I. svjetskog rata austro–ugarske vlasti držala nešto ratnih zarobljenika Carske Rusije.

Goli otok je dio Kvarnerskih otoka, površine do 5 km, s vrhom od oko 230

obale uglavnom muje preko trideset metara. U pojedinim dijelovima otok ima nešto grmlja, trave, zmija,

gušterica, galebova, a u moru ribe je u izobilju.

Jugoslavenski represivni organi znali su da nije moguć bijeg plivanjem do susjednoga, podelebitskoga kopna i u najblizljih otoka, naseljenog Raba te do nenaseljenih otoka Grgura i (uz o.Krk) Prvića. Stoga su ti prvi zatočenici – sovjetski povratnici/staljinisti samo iskrčani i ostavljeni na gotovo doslove golom otoku, na kršu i u škrapama. Stražari – isto tako profesionalci – ostali su na tri do pet manjih, ali brzih ratnih plovila (kaže se – iz nekadašnje talijanske

U prvi tren zatočenicima je ostavljeno samo nešto hrane i malo vode kako bi ih se što brže slomilo. No, iako se u međuvremenu doznalo da (samo neki) od njih imaju brojne specijalne vještine, ipak se nije vjerovalo u svu iznimnost tih dodatnih vještina (ni u tih nekoliko zatočenika).

Zatočenici su se sami brzo organizirali i snašli, što im nije bilo nimalo teško, jer su bili dobro izvježbani preživjeti i u znatno gorim uvjetima. Trava, gušterice, zmije, galebovi, ali i ribe, pa i život u škrapama i

ambijent u kojemu su mogli živjeti. Upravo za to su bili i dobro istrenirani.

Zatekli su nešto ostataka dasaka nekadašnjih nastambi ruskih carskih zarobljenika kao i rabskih povremenih pastira. Odmah su žrtvovali tri do četiri ekipe od nekoliko ljudi – nešto zbog veoma nepovoljnih prirodnih (kanalsko–morskih) uvjeta, a nešto zbog veoma dobrih i budnih stražara, svi su se relativno brzo utopili ili su bili ubijeni u moru. Preostalima bilo je dosta – nitko od njih više nije bježao. Hladno su – čekali.

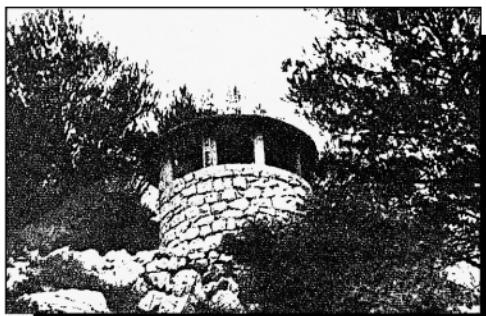

Golotočka parola: "Briga Panje za naše zdravje – svetao primer čovečnosti"

Nakon nekoga vremena stigli su istražitelji i drugi (npr. poznanici, koji, u načelu, nisu znali što su povratnici iz SSSR-a zapravo postali u međuraču i u prvim godinama rata, u prvoj zemlji «komunizma»). Svaki je zatočenik pojedinačno opet «obrađivan», ali ne i fizički.

Vježbanje terora

Kad su zatočenici vidjeli da se Tito ipak održao, desetak njih ipak se odlučilo za prelazak na jugoslavensku stranu, pa su odvezeni s otoka. Tada su počele stizati daske i drugi materijal, pa su zatočenici napravili nastambe najprije za upravu i stražare, a tek znatno kasnije i za sebe, prve golootočke logoraše. Potkraj 1948. i u početku 1949. opet su stizali istražitelji, pa je još nekoliko – sad već desetaka – odlučilo prieći na drugu stranu. I oni su odvezeni s otoka. Većina je ostala, pa su oni i dočekali prve «normalne» ibeovske

Ostatci stražarnica krajem 80-tih

zatočenike na Golome, ali ovi nisu znali za cijelovit predživot prvih zatočenika.

Većina koja je zadržana na Golome, najprije, neko vrijeme bila je sklonjena na druga mjesta otoka, opet u škrape, pa su postupno dovoženi morem, u grupama ili s drugim, novim zatočenicima, kao da su i oni novi logoraši. Veoma lako su se infiltrirali među druge, od kojih su neke i poznavali. Od njih se tražilo – ukoliko žele bolji i lakši zatočenički život ili, čak, i slobodu – da budu grubi i da slome druge, «klasične» ibeovce. I upravo ti visoki profesionalci sa stečenim iskustvom iz rada u brojnim sibirskim i drugim logorima i zatvorima zaveli su i na Golome onaj staljinistički monstruozni i stravični logorski teror, koji je već od druge polovice 30-ih godina i široj svjetskoj javnosti poznat, nakon što je na francuskom jeziku objavio knjigu **dr. Ante Ciliga** iz Istre, također zatočenik staljinističkog režima.

Dio tih prvih golootočkih zatočenika, potom, iz različitih je razloga ipak, ubijen, možda i stoga da ne budu svjedoci onoga što se radilo na Otoku, ali, vjerojatno, više zbog onoga što su oni znali otprije o dijelu sovjetskih, jugoslavenskih i drugih rukovoditelja. Dijelu njih gubi se trag u veoma oskudnim vrelima i sjećanjima logoraša i stražara te drugih. Može se, za sada, opravdano pretpostaviti da su i oni izgubili živote. Ali, ima još nešto: za neke od njih utvrdio sam da su pod drugim imenima bili integrirani u jugoslavenski represivni aparat ili neke druge službe (takva bi barem petorica trebala biti i sada živa), ili su neki vraćeni u SSSR (trebalo bi ih i sada biti na životu barem desetak), ili su, pak, posuđeni «bratskim marksističkim» pokretima za oslobođenje od kapitalista po zapadnome svijetu (Afrika, Južna i Srednja Amerika, pa bi ih također trebalo biti nekoliko živih).

Svi preživjeli danas su veoma stari ljudi, a isto tako i stražari, šefovi i drugi svjedoci.

To bi bilo sve, za sada, veoma ukratko, naravno, ono o čemu sam stvorio bar nekakvu sliku još 60., pa 70-ih i u prvoj polovici 80-ih godina, do spomenutoga skupa 1985., o «prvobitnim stanovnicima» Golog otoka poslije prekida jugoslavensko-sovjetskih odnosa. Ali, ova dio priopćenje na samome skupu primljen je sa šutnjom, iako je kuloarski već na samome skupu izazvao veliko zanimanje, pa i kasnije. Ali – javnost o tome nije obaviještena. Po svemu sudeći, bio je to takav represivni «kadar» da se o njegovu postojanju trebalo što manje znati. No, nisu mi sprječena dalja istraživanja. Ali, kako nisam dolazio do novih, pouzdanih podataka – prestao sam istraživati.

Ipak, možda će ovo nekome pomoći da dođe do više i – što je najvažnije – pouzdanijih podataka. Vrijedi se potruditi, što se mene tiče – povjesničar sam i arhivist – ne toliko zbog osobnih sudbina tih ljudi, zbog socioloških, patoloških i drugih osobujnosti koje zanimaju znanstvenike u drugih oblastima znanosti, u što se ne razumijem, već zbog upotpunjavanja podataka i vijesti o povijesti pogroma, konclogora, represije općenito, pa tako i one staljinističke u jugoslavenskom društvu poslije II. svjetskoga rata, stjecajem okolnosti, na hrvatskome tlu, na odabranome istočnojadranskom otoku, štoviše, u mom zavičaju.

DOMÂČA RÎČ

*Käj vrülja kâ žđlami möjîn těčę
i u môre življenja hđta
najslâda od svega je
domâča rîč – domâča besđda.*

*U kamikû i u cvitu
po celomu svitu
käj da môre sînje bûči
slâtka rîč domâča
hrvâskomu sînu dûšu lîči.*

*Önâ je těnja ddova življenja
ča me krž živôt prâti
od prvoga svâniča i jütra
do grôba svetog di ču počivâti.*

*Önâ je tepla sîza mäterina
önâ je rîka näšega späsenja
i živôt i bôl i poköra
önâ je šûm najdrâzega môra.*

*Čuješ li sîne käko jecî
drâga i slâtka domâča rîč
käj müžika nebëska iz râja
ta rîč zvunkdja od sûhoga zlâta
ča srca i dûše nân spâja.*

Tomislav Maričić Kukljičanin

VEĆ DESET LET

*Deset let je prešlo kak smo gospodari
vu Hrvacke hiže, gazde svoji sami.
V domovinskom boju si smo braća bili
a denes smo, nekaj, jeden drugom
krivi!?*

*Bogčija nas gnete kak kakvo proklectvo
beteg za betegom - društvo je betežno.
Meknite se z vlasti truti, nevalanci
cajti so vam prešli - Titovi ostatki.*

*Nek v naše domaje poštenje regira
nek se novo, zdravo Precedništvo bira.
Nek hrvackom žitku jenpot dobro bode
nek nas "bezstranački" vu Evropo
vode!*

Slavko Čamba

KNJIŽEVNIK ZVONIMIR REMETA, HRVATSKI SUŽANJI MUČENIK

Ivan ALILOVIĆ

Zvonimir Remeta jedan je iz naraštaja hrvatskih književnika, koji stradaše u tragičnome hrvatskom svibnju 1945. ili na Križnom putu diljem lijepe naše domovine, ili izvan nje. Istina, Remeta je imao sreću preživjeti bleiburški pokolj i izbjegći izvršenje izrečene mu smrtnice kazne, ali ga nije mimošla teška i strašna rođa. Kao robija proveo je 15 godina i sedam dana u jugokomunističkim zatvorima i kazneno-popravnim domovima. Radeći kao fizički radnik najteže poslove na raznim gradilištima i autocestama širom Srbije, teško je obolio, a nije mu bilo dopušteno liječiti se izvan zatvorske bolnice, pa je izlaskom na slobodu bolest prebrzo prekinula njegovu životnu nit.

Pošto se njegovo ime nije smjelo javno spominjati u brozovskoj Jugoslaviji, nije Čudo što je kao pripovjedač i pisac tri romana potonuo u potpuni zaborav kao da nije nikada ni postojao. Prvi se o Remeti usudio pisati sada već pokojni **Ivo Balentović** koji je mnoge zaboravljene i prešućivane hrvatske pisece oteo zaboravu. On je objavio jednu Remetinu pripovijetku i bilješku o piscu. Isto tako, i pisac je ovih redaka objavio tri pripovijetke Zvonimira Remete i njegov kратki životopis (Hrvatski pripovjedač iz Hercegovine, Zagreb 1983.). Na žalost, to nije imalo nikakvih odjeka kod hrvatskih pisaca iz Hercegovine.

Dolaskom pluralističke demokracije nastavljeno je prešućivanje ovoga piscu-mučenika. Remeta je dobio jednu uličicu u Ljubuškom i to je sve što je učinjeno na oživljavanju spomena na ovog hercegovačkog pisca, ali on i dalje ostaje nepoznat u svome rodnom kraju. Ugledni zagrebački književni kritičar **Branimir Donat** napisao je studiju pod naslo-

vom "Prilozi nenapisanoj zatvorskoj biografiji Zvonimira Remete" ("Društvo žrtvovanih pjesnika", Zagreb, 1998.), ali je i taj pothvat prošao nezapaženo u Hercegovini.

Zvonimir Remeta

U Donatovu djelu "Društvo žrtvovanih pjesnika" zastupljena su trojica hrvatskih pisaca iz Hercegovine: **fra Radoslav Glavaš**, **Ivan Sofia** i Zvonimir Remeta. To je bio veliki razlog da se Donatovo djelo "Društvo žrtvovanih pjesnika" promovira u Mostaru, u mostarskom ogranku Matice hrvatske.

Remetin životopis

Rodenjem i službovanjem Remeta je vezan za hercegovačko podneblje. Rodio se 12. prosinca 1909. u Klobuku kraj Ljubuškog u službeničkoj obitelji. Njegov otac Mate rodom je iz Zrinja, kotar Dvor na Uni, a službovao je kao "priglednik" finansijske kontrole u Klobuku i

u Ljubuškom. Kako je tada duhan bio monopoljska biljka, financi su vodili strogi nadzor njegove proizvodnje u Hercegovini. Još i sada postoji zgrada u Klobuku koju narod zove "flanakačka kasarna", u kojoj su stanovali naoružani financi. Remetina majka bila je **Evica Crnek** iz Dolca kraj Travnika.

Osnovnu školu Remeta je završio u Ljubuškom, zatim se kao vanjski učenik upisuje u klasičnu gimnaziju u Travniku, koju su vodili isusovci. Nakon završene gimnazije studirao je pravo na Zagrebačkom sveučilištu, gdje je i doktorirao 1933. Posvetio se sudskoj službi. Službovao je kao sudac u Mostaru, Visokom, Smederevskoj Palanci i ponovno u Mostaru. Proglašenje NDH zateklo ga je na dužnosti sudca Okružnog судa u Mostaru, gdje ostaje do početka 1942. kada prelazi u Domobransko popunidbeno zapovjedništvo u Mostaru, gdje ostaje do svršetka rata.

Književnim radom počeо se baviti kao gimnazijalac. Prve svoje radeve objavio je u "Nadi" - listu vanjskih učenika travničke gimnazije, a bio je urednikom toga lista. Kasnije je suradivao u katoličkom časopisu i u novinama: "Hrvatskoj prosvjeti", "Hrvatskoj straži", "Hrvatskoj reviji", "Katoličkom tjedniku", "Kalendaru sv.Ante", "Glasniku sv.Ante" i drugdje. Nakon pripovjedaka okušao se i u pisanju romana. Bio je nadaren pisac, skroman i čvrstoga karaktera, pa mu se nije žurilo niti je žudio za književnim slavom. U ratnim godinama Matice hrvatske objavila mu je tri romana: "Grieh" (Zagreb, 1942.), "Tako svršava" (Zagreb, 1943.) "Sentimentalna reportaža" (Zagreb, 1944.). Sva tri romana su sadržajno povezana i u njima se iznose društvene prilike. Prvi roman "Grieh" napisao je u Mostaru i za

njega uzima gradić iz mostarskog života, a u romanu je prikazao propast jedne mostarske obitelji u kojoj su uzeli maha razni poroci, u kojoj nitko nikoga ne sluša niti poštiva...

Ugledni književni kritičar **Ljubomir Maraković** napisao je o Remetinim romanima, između ostalog, i sljedeće: "Romani nisu namjerno 'odgojno' štivo, ni zabavni pačak ni ljeplji romani- onako kako se to obično shvaća - nego su skroz modern (i zato modernem) čovjek, makar i bez jerca pristupačan) odraz stvaralačke duše, koja duboko u svojoj nutrini unatoč vrtlogu i smutnjama vremena, neprestano i uporno zaokupljen ulogom, što je život s Bogom ili bez Boga igra u sudbinu ljudi... A roman 'Tako svršava' upire prstom u to kako se svršava jedan odsek života u kojem je čovjek silom potisnuto u pozadinu zakon Božji, da uzmognе živjeti po zakonu svoje naravi i strasti."

Evo kako roman završava: "Tako završava onaj odsek moga života, kad je pod osobitim okolnostima prolazila kroz nj jedna djevojka, koja se zvala Nerina, a zatim Margita Kos, a zapravo se ne zna, da li je i jedno od tih imena njezino pravo ime. Da, da, tako svršava. Zvoni...."

Sužanstvo dugo 15 godina

Zagrebačka Ozna uhitila je u Zagrebu Zvonimira Remetu 15. svibnja 1945. Optužnica što ju je javni tužitelj srednjedalmatinskog okruga uputio Okružnom narodnom судu Split pod brojem 496/45 od 28.XII. 1945., tereti 1) dr. Rafaela Borišića, 2) Pavla Kralja, 3) Zvonimira Remetu, 4) Nikolu Grabovca, 5) Mihovila Perovića i 6) Jurja Bubla, te ih optužuje da su:

"Oni ad. 1/2/3 i 4/ Boršić dr. Rafael, Kralj Pavao, Remeta dr. Zvonimir i Grabovac Nikola,

što su kao članovi ustaškog prijekog suda i baš Boršić dr. Rafael ko predsjednik suda a Kralj Pavao i Remeta dr. Zvonimir ko članovi suda, te Grabovac Nikola kao državni tužitelj, dana

26. augusta 1941. u Sinju poslije trodnevног судenja osudiли 24 zarobljenika prvoboraca iz Dalmacije na kaznu smrti samo zato, što su se oni dogli u borbu protiv okupatora i baš Čerina Tonka, pok. Tome, Krstulović Jozu Marinova, Matković Marina pok. Ivana, Marković Ivana pok. Grge, Rogulj Dragutina pok. Ivana, Antonini Ivana pok. Stipe, Ozretić Vjekoslava Ivanova, Torbar Antu Josipova, Krašić Antu pok. Marina, Markotić Josipa pok. Ljubomira, Kadetić Josipa pok. Jure, Popović Antu Kristina, Urlić Davora pok. Jakova, Santini Alfreda Šimunova, Petrić Josipa Dujina, Stojanac Šimi pok. Petra, Skopljanač Tadiju Markova, Želić Antu pok. Jure, Frua Dušana pok. Enrika, Kurir-Borović Bruna Franina, Duplančić Branka Lukina i Dujmić Mirka pok. Šime, te malolet. Borozan Nebojša, koji su zatim isti a, nešto poslije jedan sat poslije podne na mjestu Zvanom Raduša u neposrednoj blizini Sinja i strijeljani.

Te što su time za vrijeme rata i za neprijateljske okupacije počinili ratne zločine osuđivanjem na smrtnu kaznu 24 zarobljenika druga borca NOV-e državljana Jugoslavije...

...posebice onaj ad. 3... Remeta dr. Zvonimir ...što je razdoblje od početka godine 1942. do oslobodenja Mostara služio u neprijateljskoj vojsci u Mostaru u činu satnika i kao takav vršio prisilnu mobilizaciju rođoljuba u neprijateljsku vojsku i to one koji niješu bili uopće dužni služiti vojsku ni po postojećim propisima neprijatelja kao Ivković Smaila imamskevećnika iz Jablanice i druge, te što je u istom razdoblju maltretirao zarobljene drugove borce, nazivajući ih bandom, koja nije dostojna da živi, nedozvoljavajući rođolju-

bima, da im donose hranu i okrepnu, te što je u to vrijeme davao kao povjerljiva ustaška osoba nepovoljna mišljenja o samim svojim drugovima ustaškim vlastima, radi čega su ovi bili nadzirani i na taj način one mogućeni u vršenju rođoljubnih dužnosti i pomaganja NOB-e, e je time za vrijeme rata počinio zločine stupanja u neprijateljske vojničke formacije i prinudnom mobilizacijom i mučenjem i prokazivanjem stanovništva Jugoslavije...."

Osudom izrečenom 14. siječnja 1946. su vi optuženi bili proglašeni krivima i osuđeni. Sud je bio sastavljen od narodnih sudova (sic!) **Mariani, Krupa**, kao predsjednika, **Kraus, Ante i Mašković**, Arne kao predsjednik, te **Vešović, Vinke** kao zapisničara. Javni je tužitelj bio zloglasni **Ljubo Pervan**, a branitelji okrivljenih po službenoj dužnosti bili su **dr. Ivo Tartaglia, dr. Marin Lemešić, dr. Silvije Matulić i dr. Vlado Matešić**

Remeta bio je osuđen na kaznu smrti strijeljanjem, trajan gubitak političkih i pojedinih prava, te na konfiskaciju imovine. Odluka je preinačena, te je izdržao 15 godina i sedam dana teške robije.

GENERALOVO SVJEDOČENJE

SDP JE KRIV ZA RAZORUŽANJE HRVATSKE

ZAGREB - General pukovnik Martin Špegelj objavio je otvoreno pismo predsjedniku Stranke demokratskih promjena Ivici Račanu u povodu njegova intervjua Večernjem listu, u kojem on opovrgava Račanove navode, tvrdeći, među ostalim, da TO Slovenije nije sasvim razoružana zato što je to sprječila SDP i druge snage Slovenije, a da je u Hrvatskoj TO razoružana uz pomoć članova SDP i da je Račan za to znao.

Odgovor na tri pitanja mogu neobavještenog čitaoca dovesti u zabluđu, Sto je i bio cilj gospodina Račana, te da ti i drugi odgovori vrlo zorno govore o Račanu kao pripadniku stare garde SKJ - jedno je program, drugo govorim, treće radim, formalna vlast su oni drugi, a stvarna vlast to sam ja. Ta opterećenost, gospodine Račan, u vašem osobnom djelovanju je više nego vidljiva, ali to je žal za definitivno prošlim

Gospodine Račan, TO Slovenije nije razoružana sva. Polovici su razoružali, a zatim su SDP Slovenije i druge snage Slovenije silom oružja onemogućile daljnje razoružavanje TO Slovenije. U Hrvatskoj, gospodine Račan, bili ste još u neformalnoj vlasti (SKH), razoružanje TO Hrvatske išlo je izvanredno tajno do posljednje cipelite upravo u svesrdnu pomoć članova SDP, a postoje egzaktni dokazi o tome. To je razlika, gospodine Račan, između Čirila i Račana i sada se Vi, da okom ne trepnete, pozivate na to kako je to riješeno u Sloveniji, a nije u Hrvatskoj.

Na razoružanje u vrijeme njegovog

(bio sam tada umirovljenik pa, usput da kažem, Mate Meštrović lupa na pogrešna vrata). Poslije dvadesetak dana predsjed-

tako nešto nije znao, ali pouzdano znam da je gospodin Račan za to znao, isto tako kao i gospodin Čiril. Razlika je u tom što je Čiril sprecavao razoružanje, a Račan? Tu smo, gospodine Račan.

Riječ je ukratko o Teritorijalnoj obrani, a razoružanju Teritorijalne obrane, i konceptiji svenarodne ili, ako hoćete, općenarodne obrane, o taktici djelovanja onih koji nemaju oružje, a moraju se braniti, i na kraju o političkoj pripadnosti. M. Špegelja i njemu, kao osloncu militarnih

struja u vladajućoj stranci i izvan nje, te o logičnosti ostavke M. Špegelja.

Samo toliko o drugim pitanjima i odgovorima iz zaista dozloboga zbrkanih ili namjerno neukljih odgovora, jer se tako može reći sve, i ostati živ.

No, da se vratimo, gospodine Račan, na prva tri pitanja iz podnaslova "Ispraviti

Martin Špegelj

promašaje u obrani".

Eh, Teritorijalna obrana Republike Hrvatske u usporedbi sa Slovenijom. Ovo ipak ne bi tako odgovorio tko nije bio nekoč veliki vladac u SKJ, koji može misliti i raditi što mu je volja, a drugi trebaju šutjeti.

Općenarodna obrana, to je druga tema. Gospodine Račan, pozvan sam da budem ministar obrane. Pa ima li što logičnije da onaj ministar obrane, koji nema oružanu silu, traži neko drugo spososno rješenje. Poučavati me u tome, gospodine Račan, iako je od Vas, previše je. Upravo smo svim silama išli na realizaciju konceptije svenarodne obrane. Ubrzo smo okupili preko 300.000 ljudi od MZ do Republike. Oko te organizirane jezgre okupilo bi se cijeli demokratični narod Hrvatske, većina njenih građana svih nacija, vjera i političkih uvjerenja. I sada je to neslavida snaga koja se može, ako bude trebalo, sa svim drugim saveznicima dići i obraniti suverenu Hrvatsku. A gdje

ste Vi bili u tome, gospodine Račan? Držali sjednice, davali proglašće da se sasvim ne raspadne SDP i tu svrhu optuživali sve i svakoga?

Daje ta svenarodna obrana svojina svih stranaka, svih nacija i vjera, postoje vjerodstojni spisi u Ministarstvu obrane, a isticanje kako je to jednostranačko organiziranje pobija podatak da u toj svenarodnoj obrani stoji svega oko 40 posto onih koji se opredjeljuju kao članovi HDZ-a.

To što Vi, gospodine Račan, o tome ne znate ništa i niste sudjelovali, Vaš je problem, a ja bih rekao, i Vaša teška pogreška.

Tako nije čudo da se nisam, ili nismo, poslužili tom iškustvenom metodom sasvemobrane svih građana Hrvatske, već je čudno i indikativno da se Vi, gospodine Račan, toga dotičete samo u političkoj promidžbi na način koji ste tako dobro naučili u prošlosti.

Kadrovi, pa svi, ili bar većina, kadrovi iz TO Republike Hrvatske i organizacija svenarodne obrane su ti, nisu izmijenjeni: svi građani, rukovodioци u toj obrani koji misle i žele "Lijepu našu", sa svojim su mjestima spremni na žrtvovanje u obrani; sruštvo je vaš način, gospodine Račan.

Ali ne može se preći preko nečega zbog čega gospodina Račana pritišće i dnevne i noćne more.

Naiome, upravo članovi SDP i danas, gospodine Račan, poneki se samo presvukao u SK-PK, odlaze u vojarne, oblače uniforme tzv. JA, odvlače i posljednje ostatke imovine TO (čitaj Hrvatske) i dijele Vojničku, Korenicu. Da ne gorovim napamet, taj prijelaz dijela vaših strančkih ljudi izvršen je u zadnjih mjesec dana u Virovitici, Osijeku, Varaždinu, Zagrebu, Sisku, Karlovcu, Rijeci, a da ne gorovim još 11 općina. Republički štab ili bivši gradski štab TO saopćavaju da oni nisu stabovi RH već SSNO. Čudesnom dopunom Zakonao ONO i SFRJ, makar je protuustav, tako je riješeno. Što ste Vi učinili, gospodine Račan, da do te pljačke i u nasilja Saveznog vijeća Savezne skupštine ne dode? Ništa!

U drugom pitanju i odgovoru vidi se cijelovita konfuzija, u vašem razmišljanju, gospodine Račan. Da, SDP Slovenije i drugi, uspjeli su sačuvati pola oružja TO, Vi,

niste, i sada slijedi da nije problem samo u oružju, nego i u organizaciji, osmišljavanju. Činjenice su tvrdoglavla stvar. Znajući da oružje nije sve, da smo uz pomoć nekih snaga razoružani, išli smo na organiziranje, a prije toga osmišljavanje svenarodne obrane, i to je izvršeno u najvećoj mjeri, samo se dograduje, gospodine Račan.

Kaže, gospodine Račan, da se oružje može i otimati, to je otkrivanje proizvodnje tople vode, ali bih Vam postavio pitanje zašto ste ga dali (oružje), gospodine Račan i gospodine Latin, pa ga sada preporučujete otimati. Čudno do apsurdna. Ni u organiziranim sastavima policije ni u MO nema sektaštva. U policiji i gardi postoje sve nacije i sve stranke, a najviše je nestranakačkih opredjeljenja. U MO i sada je blizu 20 posta Srba i nekoliko posto drugih, a većina je bila nestranakačka, sada su svi, jer sam shvatio odavna da izvršni organi kakvo je MO ne smiju biti aktivisti niti jedne stranke. To se dogodilo i sa mnom, gospodine Račan.

I treći odgovor na pitanje 'general Špegelj koji je rukovodio obranom' bio je član Vaše stranke. 'Došao je kao član SDP', kaže gospodin Račan, 'ondje je zamrznuo svoje članstvo, pa napokon prešao u HDZ, a završio pogrešnim konceptom, s kojim je dijelom postao oslonac militantnih struja u vladajućoj stranci i izvan nje. Tako je njegova ostavka logična'.

Bože, što li je ovdje sve izneseno? Istina je samo da sam došao pozvan kao član SDP, s preko 20 tisuća glasova na izborima od ukupno 50 tisuća, i da sam na izvrsnoj funkciji MO zamrznuo svoje članstvo u SDP. Sve drugo je gruba podvala, zdravljem i još nečim drugim, protiv već skravnih čovjeka.

Gdje ste Vi, gospodine Račan, pročitali ili vidjeli neku moju pristupnicu HDZ, da li ste možda po starom SKJ običaju čavrjali i sa nekim pa "utvrdili sebi podobnu istinu", treba li vam to u stranačkom nadmetanju, da li ne znate ili svjesno podvaljujete, posljedica je ista. Radi se samo o skidanju maski i pokazivanju starog i prastarog lica spremnog na podvale.

I na kraju najgore, preko sada nemoćnog čovjeka optuzivati militantne struje u HDZ. Za sve bih mogao biti optužen samo ne za militantnost, gospodine Račan. Dao sam desetke televizijskih i novinarskih intervjuja, stotine razgovora po općinama i MZ širom Hrvatske. Samo mi u jednom slučaju, u jednoj rečenici, u

jednom praktičnom potezu recite gdje potvrđujete svoju tezu o mojem djelovanju, čak kao osloncu militantnim strujama. Ja ču Vas, gospodine Račan, kad-tad demokratskim postupkom prisiliti na to - izvedite dokaz. Ali, i tu se pokazuju stara SKJ metoda, iznijeti optužbu, pa ako žrtva nije u stanju da se brani, sve je redu, a ako se brani, može se odšutjeti ili, u najgorjem slučaju, potegnuti za 'konstrukcijom argumentata'. Nedavno sam imao incenciran proces, sličnost je vidljiva, gospodine Račan.

Militantnost, pa to je apsurd, ako je nekome trebalo da se preko mene bori protiv ekstreme opet ne 'militantne struje', onda to nije moj problem, niti istina o meni. Previše sam poznat i u mojoj stavovi da bi ta Vaša teza bila djelotvorna - a bit će za vas kontraproduktivna.

Molio sam i molim za mir za sve ljude

razrješenja, moji prijedlozi su dati, za slučaj ako ništa od toga ne uspije, i ti moji prijedlozi su opet obrana i samo obrana gologa života građana Hrvatske svim raspoloživim sredstvima, koja su sadržana u svim međunarodnim konvencijama, a odnose se na obranu.

Ne prepostavljali možda gospodin Račan da bi trebao absolutno dokazati svoje mirovstvo skrušenom, javnom molbom da teroristi i inni što manje ubijaju

gradane Hrvatske, a i to sam molio i takvu mirovnu politiku podržavao i u raspravama i u praksi, ali sam i za to da se čovjek i njegova izabrana zajednica imaju pravo braniti svima sredstvima, kada su prisutni agresijom i terorom.

Samo mi najednom dijeliču mojih postupaka otkrijete militantnost, gospodine Račan, u protivnom, Vi ste lažac koji osobno gubi u svim varijantama, Što je predmet sljedećeg pitanja.

Na kraju, ispričavam se članovima SDP, vrhunskim ljudima, velikih intelektualnih moći, velikih mogućnosti u praksi obrane, ugrožene Hrvatske na svim sektorima sustava države Hrvatske. Desetke takvih ljudi vidim, oduševljavam se njima, a ovo moje otvoreno pismo je sasvim konkretno adresirano vam.

Ja sam zaista bolestan čovjek (dozvoljavam gospodinu Račanu da taj dojevi) i tada će vidjeti pravu logičnost moje ostavke i čitav r̄sm (zbrka) u površnosti i nelogičnosti u postizanju njegovih (Račanovih) malih i sve manjih ciljeva", stoji u otvorenom pismu general-pukovnika Martina Špegelja predsjedniku SDP-a Ivici Račanu.

*Preneseno iz Hrvatskog vjesnika
(Australija), br. 386
od 16. kolovoza 1991.*

SUDIONICI VELEBITSKOG USTANKA

U Brušanima postoji spomen-ploča na dogadjaj iz rujna 1932., kad je skupina hrvatskih rodoljuba na čelu s Ivanom Devčićem napala tamošnju oružničku postaju. Dogadjaj je zapamćen kao Lički ili Velebitski ustanak. Kako na spomen-ploči nisu upisani imena sudionika podhvata, dužnost mi je – kao poručniku PTS-a, nositelju naslova viteza i bratu Bonaventura Baljaku, također sudionika ustanka – navesti tko su bili sudionici ustanka:

Bonaventura Baljak

IVAN DEVČIĆ, zapovjednik roja,
STIPE DEVČIĆ
BONAVENTURA BALJAK,
PAVAO DEVČIĆ,
RAFAEL BOBAN,
JURE DEVČIĆ,
ANTE PEJKOVIĆ,
MILE BARIŠIĆ, i
PETAR ŠARLIJA.

To su pripadnici ustaškog roja, koji su zločinacima jugoslavenskom režimu pokazali da će Hrvati znati i oružjem izboriti svoju slobodu!

Ilijia vitez BALJAK, poručnik PTS-a

JUGOKOMUNISTIČKA "PRAVDA"

Piše: Bruno

Piščer -

Bruno ZORIC

Obijest trojice (pripitih) milicionara

Duvanjski milicionari Drago Nenadić, Miloš Vuković i Budimir Stanišić isprebjivali Stipu Krstanovića i njegova sina Mirona bez ikakva povoda — Zahtjev za strogim mjerama protiv Izarednika

DUVNO, 11. kolovoza — Na sjednici osnovne organizacije SK Sušica, održanoj 9. kolovoza, raspravljalo se o ne- dozvolenim i samovoljnim pustepcima duvanjskih milicijonaera Dragi Nenadića, zamjenika komandira, Miloša Vučkovića i Rudimira Stanijića.

WIESN STAR GETYBTAK-12-KOL

i Budimira Stanišića

Sjednici su pored gotovo svih članova Šujičke organizacije prisutni bili i sekretar Općinske konferencije SK Duvno Mile Krišto i komandir Stanice javne sigurnosti Duvno Nikola Stanić. Nairme, spomenuta trojica milicijara su na povratku sa izleta iz sela Malovan svratili u Šujići, u gostonicu Seđfe Huseinagića. Tu su bez ikakvog povoda sva trojica napali Mirona Krstanovića, radnika iz

Šujice, oca četvero djece. Prema pričanju očeviđadca, milicionari su bili pijani i bez ikakve milosti su nogama i rukama udarali po nedužnom čovjeku. Kasnije su ga izveli iz gostionice i doslovno strpali u širokoj ulici. Stipe Krstanović i upitao što mu to učinili. Šujice je odgovorio da su ga ugurali u kola. Od Šujice su ih učinili nešto učinkovitije. Na skoro pet kilometara i tu ih obolioku okrenuli i ostavili. Zbog zadobivenih ozljeda prošao je na bolničku liječenje.

Sudionici te sjednice jednoglasno su osudili takvo fizičko malteriranje nedužnih ljudi, tim više što su i Miran i njegov otac Stipe Krstanović poznati kao veoma mimi ljudi. Još je više za čudenje takav postupak duvanjskih milicionara kad niti jedan nije bio ni u službi niti u uniformi.

Na sjednici je istaknuto da toj trojici to nije prvi slučaj i da bi tome trebalo stati na kraj. Zato je jednoglasno predloženo Općinskoj konferenciji SK Duvno da se sva trojica milicionara isključe iz SK i da se o tom nemilom

slučaju povede sudska istraga. Komandir Stanice javne sigurnosti u Duvnu Nikola Stanić izjavio je da će krivci biti pozvani na odgovornost i složio se sa zaključcima sjednice. (BRANKO PAŠALIĆ "VJESNIK", 12. 8. 1971.)".

Slična zlodjela poput ovoga bezrazložnog premlaćivanja i odvođenja u nepoznato, srpski su, prvo žandari u karađorđevičevskoj, a onda milicionari u Brozovoj Jugoslaviji, počinili nebrojeno puta. Razlog nije bio potreban, dovoljno je bilo što se čovjek rodio kao Hrvat ili što na bilo koji način iskazuje pripadnost svome narodu. Dakle, nisu stradavali samo više ili manje djelatni borci za hrvatsku državnu neovisnost, već i ostali ljudi.

Navedeni milicionari, Nenadić, Vuković i Stanišić, naravno srpske narodnosti i članovi Saveza komunista, za svoja zlodjela nisu kažnjeni. Pitanje je samo jesu li za takvu "revnost" možda i nagrađeni? Naprotiv, protiv autora navedenog članka, sada pokojnog Branka Pašalića "Opštinsko javno tužilaštvo" Livno podnijelo je "Opštinskog suda" Duvno optužni prijedlog. Optužen je da mu sadržaj članka nije istinit te da je objavlјivanjem tog članka, koji većim dijelom prepričava sjednicu Saveza komunista u Šujici, javno oklevetao i omalovažio pripadnike milicije.

Dana 18. 2. 1972. god. milicija izvršila pretres stana Branka Pašalića te su mu "privremeno" oduzeli slijedeće: 1. Čestitka od Brune Zorića 21. 12. 1971. g. sa fotografijom bana Jelačića, 2. Brošura "Navek on živi ki zgine pošteno" - Feletar - Đurić - Čakovec 1971. g., 3. Dopis "Vjesniku", a odnosi se (sadržaj) na hotel "Tomislav", potpis sa inicijalima".

Zanimljivo je primjetiti da se na potvrdi o privremeno oduzetim pravima, po službenoj dužnosti, kao službenik SUP-a potpisao Drago Nenadić, zamjenik komandira i jedan od trojice počinitelja okrutnog premlaćivanja nedužnih ljudi, oca i sina, Hrvata iz Šujice.

SKUPŠTINA OPŠTINE
SEKRETARIJAT ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE

DUVNO

Broj: Kai 26/72
Datum: 18.2.1972.g.

P O T V R D A

o privremeno oduzetim predmetima

Na osnovu člana 196. ZKP-a privremeno se
čušimaju slijedeći predmeti:

1. Čestitka od Brune Zorića 21.12.1971.g.
sa fotografijom bana Jelačića
2. Brošura "Navek on živi ki zgine
pošteno" - Feletar - Đurić - Čakovec
1971. g.
3. Dopis "Vjesniku", a odnosi se (sadržaj)
na hotel "Tomislav", potpis sa
inicijalima

Potvrda se izdaje vlasniku - držaocu predmeta
Branko Pašalić

Privremeno oduzeti predmeti pohranjeni su kod
SUP - Duvno

Vlasnik predmeta:
Branko Pašalić
Dana: 18.2.1972.

Ovlašteni službenik:
Drago Nenadić

Prihvatuju počinac:
1. Jasmin Jazi
2. Drago Nenadić
2. Ante Petričušić

Službenik sud:
1. Drago Nenadić

Nedugo zatim, Pašalić je napustio svoju rodnu Šujicu, ne obavijestivši sud u Duvnu. Nakon nekoliko godina, predmet je, izgleda, zastario.

TRAŽE SE ANTE I MIJO PETRIČUŠIĆ

Ja, Jozo Petričušić iz Zagorja, općina Posušje, Republika BiH, tražim svoja dva strica koji su nestali u vremenu od 1941-45. godine u Hrvatskoj vojsci.

Jedan se zove ANTE PETRIČUŠIĆ, a drugi MIJO PETRIČUŠIĆ. Ante je rođen 1919., a Mijo 1921. ili 1923. godine u Zagorju, općina Posušje, selo Zagorje, Republika BiH (prije II. svjetskog rata bila je općina

Duvno, a poslije općina Posušje). Njihovi roditelji bili su otac Jozo - Jozuka i majka Anica zvana Crnica, djevojačkog prezimena Jurišić.

Svi koji nešto znaju o njima molim da mi se javе na adresu Jozo Petričušić, Turinina 2, 10000 Zagreb.

PARTIZANSKO-KOMUNISTIČKI ZLOČIN U OPĆINI BRINJE 1941.-1945.

Predsjednik HDPZ Podružnice Gospić, Ogranak Brinje, gospodin Vlado Dasović uručio mi je popis pobijenih Hrvata s područja općine Brinje, koje su partizani ubili tijekom Drugoga svjetskog rata i u prvim godinama iza njega.

Tragedija je time veća što je većina likvidirana na najokrutniji način nakon završetka rata, što zločinu daje dodatnu težinu, jer je počinjen u miru.

Žrtve su poznate, kao i zločinci. Nažalost, vlada Republike Hrvatske, usksle, na moru prolivene krvi i neizrecive patnje njenih najboljih sinova, ne haje za svetost tih žrtava.

Štoviše, zločinci se veličaju i kočepere uz blagoslov čelnih ljudi državne vlasti. Što nam je donijela njihova pobjeda? Pobjien je cvijet hrvatskog naroda i na tisuće i tisuće utamničenih i prognanih iz zemlje. Hrvatski partizani i komunisti sluganski su obavljali najprljavije poslove u korsit velikosrpskog hegemonizma.

Priredio:

Ivan VUKIĆ

U općini Brinje ubijeno je 914 Hrvata bez suda, dokazane krivnje i mogućnosti obrane. Jeste li se upitali, drugovi, a danas gospodo, koliko je iza vašeg zločina ostalo siročadi, koliko nerođene djece, koliko ugасle radosći?

Sjedinjene Američke Države i Izrael zorno vam svjedoče kako se brani čast i ponos svoga naroda i države. No, takvi osjećaji vama su strani. Vi ne možete iskočiti iz vašeg sluganski nagodbeničkog mentalnog sklopa.

Radi oprosta i svehrvatske pomirbe niste se u stanju na pravi način ispričati žrtvama i reći gdje su do sada neotkrivena stratišta i skupne grobnice.

Samo isповједen i okajan grijeh može biti oprošten!

Puk općine Brinje u Domovini i iseljenoj Hrvatskoj prikupio je novac za izgradnju spomenika žrtvama partizansko-komunističkog zločina. Žele ga postaviti na mjesto koje i dolikuje takvom spomeniku. No, vlastodršci im ne daju suglasnost, već im određuju zabačeni kutak, čime dodatno ponižavaju žrtve.

POPIS ŽRTAVA DRUGOG SVJETSKOG RATA PORATNE ŽRTVE I ŽRTVE VELIKOSRPSKOG RATA PROTIV HRVATSKE ZA PODRUČJE BRINJA GOD. 1941-1945. I KASNIJE

RB. IME I PREZIME OCA	IME	RB. IME I PREZIME	IME OCA	RB. IME I PREZIME	IME OCA
1. JURE KOREN	MARKO	32. JOSO TOMAŠ	IVAN	63. IVICA BABIĆ	MARTIN
2. TOMO JOTIĆ	GRGO	33. STIPE KRZNARIĆ	JOSO	64. STJEPAN BABIĆ	ANTON
3. PETAR JOTIĆ	MIKO	34. JOSO KRZNARIĆ	JOSO	65. JURE PERKOVIĆ	MILE
4. MILE PAVLAK	MILE	35. IVAN KRZNARIĆ	JOSO	66. IVAN KALAFATIĆ	LOVRE
5. TONA VIČIĆ	JURE	36. FRANE KRZNARIĆ	MARKO	67. STIPE DASOVIĆ	MIKO
6. JOSO VIČIĆ	JURE	37. TOME KRZNARIĆ	JOSO	68. ZLATKO LIPOVAC	.....
7. VLADE DASOVIĆ	JURICA	38. STIPE BLAŽANIN	MARKO	69. JURE JURAŠIĆ	NIKOLA
8. STIPE DASOVIĆ	MIKO	39. PAVE LOKMER	.....	70. PETAR VIČIĆ	MARKO
9. MILE DASOVIĆ	MIKO	40. MARKO LOKMER	PAVE	71. STIPE JAVOR	JOSO
10. JURE DASOVIĆ	JOSO	41. JOSO LOKMER	JOSO	72. MILE JAVOR	JOSO
11. IVAN DASOVIĆ	JOSO	42. JURE LOKMER	JOSO	73. MILAN MEDARIĆ	IVAN
12. JURE KRZNARIĆ	VID	43. JURE KARAKAŠ	IVICA	74. MILKA MEDARIĆ	IVAN
13. IVAN KRZNARIĆ	VID	44. MILE RAJKOVIĆ	VID	75. IVAN VUKOVIĆ	MARKO
14. JOSO CRNKOVIĆ	STIPE	45. MIKO RAJKOVIĆ	JURE	76. IVAN JELIĆ	TONE
15. JURE CRNKOVIĆ	JURE	46. STIPE RAJKOVIĆ	STIPE	77. MARKO JELIĆ	TONE
16. MILE CRNKOVIĆ	JURE	47. IVAN ZORIČIĆ	VID	78. MARKO JELIĆ	IVAN
17. JURICA TOMAŠ	JOSO	48. MIKO ZORIČIĆ	VID	79. FRANE JURAŠIĆ	JURE
18. MILE ŠKORUP	IVAN	49. ZVONKO ZORIČIĆ	GRGO	80. STIPE RUMENOVIC	MARKO
19. JOSO LOKMER	JOSO	50. ZLATKO ZORIČIĆ	GRGO	81. JOSO RUMENOVIC	MARKO
20. JURE LOKMER	MIKO	51. ZLATA ZORIČIĆ	GRGO	82. JOSO VIDAKOVIĆ	JOSO
21. MIKO LOKMER	MIKO	52. MILAN ZORIČIĆ	JOSO	83. IVAN VIDAKOVIĆ	MIKO
22. JOSO LOKMER	MIKO	53. IVICA ZORIČIĆ	JOSO	84. MILE VIDAKOVIĆ	MARKO
23. MARKO ZORIČIĆ	MIKO	54. JOSO MILAKOVIĆ	JOSO	85. MARKO VIDAKOVIĆ	TOMO
24. PAVE LOKMER	IVAN	55. IVAN MILAKOVIĆ	JOSO	86. JOSO BLAŽANIN	TOMO
25. MARKO LOKMER	PAVE	56. IVICA JAVOR	IVICA	87. PETAR VIDAKOVIĆ	JOSO
26. MARKO TOMAŠ	FRANE	57. JOSO JAVOR	IVICA	88. JURE VIDAKOVIĆ	JOSO
27. MILE TOMAŠ	FRANE	58. IVAN BOSNIĆ	FERDINAND	89. MIKO VRANIĆ	MILE
28. JOSO KOMADINA	JURE	59. KATE CAR-GEROVAC	.....	90. MILE BIONDIĆ	MIJO
29. IVAN CRNKOVIĆ	IVAN	60. MIKO KALAFATIĆ	MIKO	91. MIKO BIONDIĆ	GRGO
30. STIPE TOMAŠ	STIPE	61. VLADE KALAFATIĆ	MIKO	92. STIPE ŠVEGAR	STIPE
31. MIKO TOMAŠ	IVAN	62. PATAR JAVOR	FRANE	93. MIKICA BENIĆ	MIKICA
				94. MILE BENIĆ	MIKICA

RB. IME I PREZIME	IME OCA	RB. IME I PREZIME	IME OCA	RB. IME I PREZIME	IME OCA
95. JOSO RUBČIĆ	KARLO	150. MARTIN ŠIMUNIĆ	..... rođ.	197. MARKO JELIĆ	IVAN
96. MILAN ŠVEGAR	IVAN		Hrvatsko	198. IVAN KOMADINA	IVE
97. RIKO ŠVEGAR	FRANE		Polje	199. PAVAO PERKOVIĆ	MIKO
98. IVAN RUMENOVIC	MIKO	151. IVAN ŠIMUNIĆ	MARTIN	200. FRANE PERKOVIĆ	FRANE
99. MILE BIONDIĆ	MIKO			201. ANTON ŠEBALJ	BOŽO
100. ANTON BUTKOVIĆ	NIKOLA	BRINJSKA KAMENICA, RADOTIĆI I HOLJEVCI:		202. MARKO JELIĆ	TONE
101. NIKOLA BUTKOVIĆ	NIKOLA	152. JOSO LOKMER	GRGIN (KUCIN)	203. IVE JELIĆ	TONE (Jelić)
102. STJEPAN BUTKOVIĆ	NIKOLA	153. MARKO MESIĆ	IVAN	204. IVAN (Pecija) LINARIĆ	PETAR
103. STIPE UGARKOVIĆ	JOSO	154. IVAN MESIĆ	TOME	205. IVAN VUČETIĆ	STJEPAN
104. MIKO VIDAKOVIĆ	JURE	155. STIPE MESIĆ	JURE		Maljkovac
105. IVAN ŠVEGAR	IVAN	156. MILE MESIĆ	STIPE	206. ANTE KATALINIĆ	21. 2. 42.
106. STIPE ŠEGOTA	.....	157. MIKO MESIĆ	MIKO	207. MARIJA JURKOVIĆ	(Rajčan)
107. PETAR VRANIĆ	JURE	158. MILKA MESIĆ	MIKO		Lučane
108. IVAN VRANIĆ	STIPE	159. MIKO MESIĆ	MATE		1943.
109. IVAN BLAŽANIN	TOME	160. MILAN MESIĆ	JURE	208. MILE FRELIK	.....
110. ANTON VRANIĆ	TOME		Bojnik-Zap. 19. Brinj. Brig.		IV kotara, Obadine 43.
111. MIKO VRANIĆ	TOME	161. IVAN MESIĆ	VID		
112. JOSO VRANIĆ	IVE	162. IVAN SERTIĆ	TOME	PODRUČJE: VUČETIĆI, LOKMERI, BUBLIĆI I KALANJI	
113. MIKO VRANIĆ	MARKO	163. MILE MESIĆ	MIJO	209. MARKO VUČETIĆ	MARKO
114. MIKO UGARKOVIĆ	MIKO	164. FRANE SERTIĆ	KATE	210. JURE VUČETIĆ	JURE
115. IVAN UGARKOVIĆ	IVE	165. TOMO SERTIĆ	STIPE	211. MIKO VUČETIĆ	STIPE
116. MILE UGARKOVIĆ	STIPE	166. MIKO SERTIĆ	JURE	212. IVAN VUČETIĆ	IVAN
117. STIPE UGARKOVIĆ	STIPE	167. IVAN SERTIĆ	IVAN	213. MILE VUČETIĆ	IVAN
118. JOSO VRANIĆ	JURE	168. STIPE MESIĆ	TOMO	214. JURE VUČETIĆ	MARKO
119. MILE VRANIĆ	JURE	169. LUKA SERTIĆ	MIJO	215. JOSO VUČETIĆ	STIPE
120. FRANE UGARKOVIĆ	LUKA	170. FRANE SERTIĆ	.....	216. MARKO POZNANOVIĆ	FRANE
121. LUKA UGARKOVIĆ	MIKO	171. IVAN BORIĆ	(JURIŠA)	217. JURE RUMENOVIC	JOSO
ŽUTA LOKVA, PROKIKE I LUČANE:					
122. MILE PAVLOVIĆ	IVAN	172. IVAN SERTIĆ	IVAN	218. MIKO BUBLIĆ	IVAN
123. STIPE PAVLOVIĆ	MILE	173. MILE BORIĆ	MIKO	219. STIPE BUBLIĆ	IVAN
124. KRUNE PAVLOVIĆ	IVAN	174. IVAN BORIĆ	TOMO	220. JURE KALANJ	JURE
125. DRAGAN PAVLOVIĆ	IVAN	175. MILE GALETIĆ	MATE	221. MIKO KORIČIĆ	MIKO
126. MILE TOLJAN	MIJO	176. TONKA SERTIĆ	..... Strelj. u Obadina	222. MARKO MURAT	MIKO
127. MATE PAVLOVIĆ	MILE		1943.	223. JURE LOKMER	.....
128. JURE TOLJAN	JOSIN	177. IVAN SERTIĆ	MATIJA (majka)	224. PAVE LOKMER	JURE
129. DRAGAN ČAVRAK	IVAN	178. JURE LOVINČIĆ	TOMIN	225. JURE LOKMER	MILE
130. MARKO ČAVRAK	MILE	179. IVAN SERTIĆ	MILE (Šuvake)	226. MILE LOKMER	.....
131. IVAN ČAVRAK	STIPE	180. VLADE RADOTIĆ	MILE	227. NIKOLA JURKOVIĆ	.....
132. RUŽA ČAVRAK	.....	181. MILE RADOTIĆ	JOSO	228. MILE JAVOR	MILE
133. FRANE ČAVRAK	.....	182. IVAN RADOTIĆ	JOSO	229. STJEPAN KARAKAŠ	.....
134. IVAN BELAVIĆ	MARKO	183. PETAR RADOTIĆ	JOSO	230. MILE RAJKOVIĆ	MARKO
135. STIPE BELAVIĆ	IVAN	184. IVAN RADOTIĆ	MARKO	231. MILE RAJKOVIĆ	JOSO
136. JANKO VUKOVIĆ	..... rođ. Jezerane	185. JURE PETRAK	PAVO	232. JOSO RAJKOVIĆ	JOSO
137. MILAN SERTIĆ	MIJO	186. VIDE BORIĆ	.....	233. TOMO RAJKOVIĆ	TOMO
138. MATE JELIĆ	MARKO	187. PETAR BORIĆ	JURE	234. IVAN ŠIMUNIĆ	ILIJA
139. TOMO PAVLOVIĆ	TOMO	188. MIKO HOLJEVAC	TOMO	235. JOSO KRZNARIĆ	IVAN
140. MILE PAVLOVIĆ	MILE	189. NIKOLA HOLJEVAC	MIKO	236. IVAN FUMIĆ	IVAN
141. PERE BIONDIĆ	..... rođ. Vratnik	190. STJEPAN HOLJEVAC	TOMO	237. MIKO FUMIĆ	IVAN
142. IVAN VUČKOVIĆ	.....	191. MILE HOLJEVAC	TOMO	238. MIJO FUMIĆ	MIKO
	Mašin. kod Vukovića	192. IVAN HOLJEVAC	IVAN	239. PAINA RUMENOVIC	IVE
143. MILE BILJAN	FRANE	193. TOMO HOLJEVAC	IVAN	240. IVAN RUMENOVIC	PAINA
144. MIKA BILJAN	JOSO	194. TOMO JELIĆ	MARKO	241. STIPE RUMENOVIC	PAINA
145. PETAR DOMIĆ	JURE	195. VINKO TRTANJ	TOMO	242. MARKO RUMENOVIC	PAINA
146. JOSO DOMIĆ	JURE		Rod. Jelvica	243. TOME RUMENOVIC	MILE
147. STIPE DOMIĆ	JURE	196. VLADO JELIĆ	IVAN		(nastaviti će se)

PREDĆIRILOMETODSKO PODRIJETLO GLAGOLJICE I GLAGOLJSKOGA BOGOSLUŽJA (18.)

POKRŠTENJE HRVATA I GLAGOLJICA

Brojni povjestnici umjetnosti slažu se u jednom: starohrvatska umjetnost osebujna je umjetnost u predromaničkom razdoblju europske umjetnosti. Nije bitno, što se ovi povjestnici ne slažu u svim pojedinstima o tome, koji su starohrvatski spomenici najizvorniji i odakle dolaze poticaji i utjecaji važni za razvitak starohrvatske umjetnosti. Bitno je, da ni jedan od njih nije mogao podcijeniti tu umjetnost u tolikoj mjeri, da o njoj ne bi trebalo voditi računa. Najspornije su bile, a za neke su još uvijek starohrvatske crkvice. Dok neki hvale ljepotu i izvornost njihovih slobodnih oblika, za druge su one rustične grube tvorevine nevjesta seoskih samouka. Nu, nedavna iztraživanja slikara i povjestnika umjetnosti Mladena Pejakovića dokazala su, da su starohrvatske crkvice majstorska djela vrhunske umjetničke vrijednosti. Proučavajući ih najprije sam, a zatim u suradnji s povjestnikom umjetnosti i umjetničkim fotografom Nenadom Gattinom, Mladen Pejaković nas je uvjerio, da starohrvatske crkvice nisu gradile nevjesta ruke, nego izkusni i bogatom starom tradicijom oplemenjeni majstori. Ljepota tih crklica je neosporna. One dominiraju u otvorenu krajoliku. Izbor mjesta, na kojima su sagrađene, nije slučajan. U njima se zrcali smišljeni sustav starohrvatske građevinske vještine. Služe ne samo za potrebe kulta, nego bilježe i mjestno vrijeme. Starohrvatske crkvice djela su zrele misli, te je opravданo govoriti o njima kao o crkvicama slobodnih oblika. One pokazuju svezu između prostora i vremena, između krajolika i zgrade.

Kod nekih od najljepših starohrvatskih crkica (Sv. Petar na Priku, Sv. Mihajlo u Stonu, Sv. Toma u Kutima i dr.) središnji dio posebno je naglašen kupolicom po načelu "primus inter pares". To načelo susrećemo i kod vrlo uspјelog trojagodnoga tipa starohrvatskih naušnica. Ovo isto načelo primjenjeno je i u starohrvatskom pleteru. Shema ravnoteže starohrvatskih crkica, što još nitko nije zapazio, nalik je glagolskom slovu št, odnosno čak. šć.

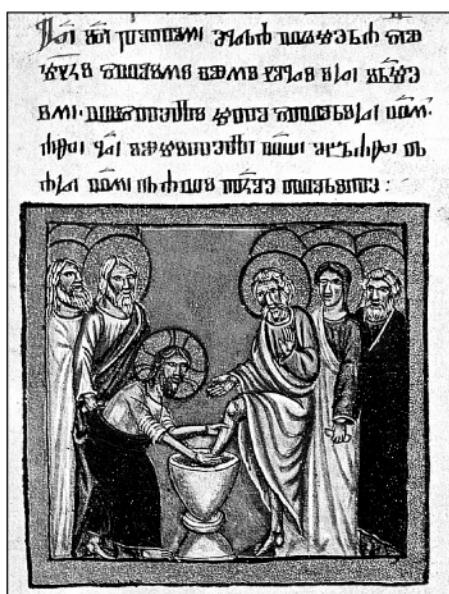
"Ujedinjujući u intiman odnos arhitekturu, skulpturu i slikarstvo, starohrvatski je graditelj uspio ostvariti nesumnjivo minijaturni 'Gesamtkunst-werk' – sintezu u arhitekturi". Unutar predromaničkoga

Piše:

Mato MARČINKO

razdoblja "naši spomenici imaju nešto određeno – i to ne posljednje – mjesto" (Vladimir Gvozdanović). Ne samo da nema posljednje mjesto, starohrvatska umjetnost dapače u europskoj predromanici neosporno ima prvo mjesto. I zato neka nam svaki spomenik ove umjetnosti bude svetinja. Jer, kao što bi rekao indijanski poglavica Seatle, "sve to pripada istoj obitelji". Obitelji narodnoj i čovječanskoj.

Starohrvatska umjetnost nema samo mjestno značenje, nego europsko, a to

*Isus pere noge učenicima
(Hrvatskoglagoljski misal Hrvoja
Vukčića Hrvatinića, god. 1404., r. 83.)*

znači i svjetsko. Njezin utjecaj na europsko romaničko graditeljstvo danas je neosporan. Ona nije proizvod provincijalizirane, periferne i granične sredine, nego izvorna umjetnost nadahnuta umjetnički prebogatom i profinjenom staroiranskom baštinom. Iz tame tisućljeća ona nam svijetli trozvukom crvene, modre i zlatne boje staroiranskoga pletenca. Zato se moramo izboriti mi sami, da starohrvatska umjetnost bude poznata i priznata u Europi i svijetu kao izvorna, samosvojna i plodonostna umjetnost. Za Europu i svijet nismo, niti smijemo biti,

samo rubna egzotika. Jer borba za dostojanstvo hrvatske kulture i umjetnosti, napor njihova odkrivanja, čuvanja i prikazivanja nije samo privatni hir i izprazna zabava bezposlenih ljudi. Spomenici starohrvatske kulture i umjetnosti veličanstveni su dokaz našega mukotrpnoga i slavnoga hoda kroz prostor i vrijeme. Zato je borba za očuvanje tih spomenika ujedno i borba za dostojanstvo i čovjeka i naroda. Presudna je to borba protiv opće smrti i ništavila.

Glede podrijetla glagoljice i glagolskoga bogoslužja i njihova nastanka u vremenu i prostoru hrvatska jezikoslovna struka većim se dijelom nije makla dalje od Ćirila i Metoda. Nu i tu u najnovije vrijeme ima pomaka. Poznati jezikoslovac Valentin Putanec piše: "Ja sam dugi niz godina proučavao povijest glagoljice i stajao sam uz one koji su podrijetlo glagoljice stavljali u praslavensko doba, s time da je tu glagoljicu za slavenski jezik kasnije uredio jedan od svete braće Ćirila i Metoda" (900. godina Baščanske ploče /1100. – 2000./, Baška voda 2000., str. 245.).

U povodu 1300 – godišnjice pokrštenja Hrvata u zagrebačkoj pravoslavničkoj katedrali otkriven je i posvećen prigodni glagoljski spomen nadpis. Taj je znameniti događaj opisao Milutin Mayer, Zmaj Svetohelenski, u članku pod naslovom **VELIČAJNI SPOMEN-NADPIS U ZAGREBAČKOJ KATEDRALI U SLAVU 1300-GODIŠNJCIE POKRŠTENJA HRVATA** ("Hrvatski zmaj", Zagreb 1944.):

"Pokrštenje Hrvata jamačno je najsvjetlijii događaj u poviesti hrvatskoga naroda u doba njegova dolaska u današnje hrvatske zemlje.

Bio je to događaj od presudne važnosti, jer primivši sveti krst i uzvišeno Kristovo evanđelje od svećenika svete rimske Crkve, stupili su Hrvati u zajednicu drugih velikih naroda kršćanskog Zapada i njegove visoke uljudbe. Rimsko-katolička vjera prožela je sav narodni život Hrvata. Upravo toj vjeri zahvaljuje hrvatski narod, da je sve do današnjih dana – u nizu dugih, presudnih vjekova – neprekidno očuvao neizbrisivu sviest svoga suverenog života.

(nastavit će se)

NAPUSTIO NAS JE RODOLJUBNI DRAGULJ

U svome rodnom Velikom Ograđeniku podno Međugorja, nakon duga i teška životnog puta našao je pokoj poznati hrvatski uznik, aktivni križar i bezkompromisni borac za hrvatsku samostalnost **Dane Šarac**. Na pogrebu je 30. srpnja nazočilo mnoštvo svijeta, puno svećenika. Bratove su ga ruke opravile, nećakove riječi pune topoline i ljubavi odpratile na vječni počinak. Sestrin jecaj "brate moj" parao je srca, dok se lijes lagano primicao pokojnoj suprugi koja je nakon zajedničke suzne doline tu, u svetoj zemlji hrvatskoj, čekala. U službi višoj od običnog obreda, svećenik je istakao osobine, vrline, zasluge i posljednju volju našeg Dane.

Znatiželjan kakvog ga znademo, svećeniku je kod ispovijedi rekao kako jedva čeka da vidi je li to tako kako se govori na drugome svijetu. Sve je dugove odužio, kaže svećeniku i mise unaprijed platio, pa neka svećenik ne uzima za nj misa od drugih, jer on više ne će moći vratiti. Tko ga je imao čast poznavati, nije mogao drugačije ni očekivati. Slušajući svećenika na groblju časnih hrvatskih dugogodišnjih robijaša, lako se poželi umrijeti u Hercegovini.

Dane je bio član Hrvatskog društva političkih zatvorenika, i znao je tko su atentatori na nj, znao je i gdje su, ali nije težio za osvetom, iako mu nisu bili jasni prijatelji koji su propustili privesti ih pravdi. U ime HDPZ-a od pokojnog Dane oprostio se predsjednik Društva **Jure Knezović**, ovim riječima:

Žalobni skupe,

evo nas u ovoj suznoj dolini na ispraćaju našeg prijatelja i subrata, hrvatskog robijaša i bezkompromisnog borca za hrvatsku državnu nezavisnost, našeg Dane.

Među nama je ovdje dosta bivših robijaša, ali Dane se uzvisuje nad nama, jer je njegova patnja za našu hrvatsku slobodu, bila puno teža od naše. Njega sveta žrtva u našim srcima već sada uždiže do svetosti.

Roden kratko prije utemeljenja Ustaškog pokreta, pokreta "u kojem je

Piše:

Jure Knezović

utjelovljen pokušaj hrvatskog naroda da sam odlučuje o svojoj sudbini", a koji će odrediti cijeli njegov životni put. Kao dječak, s tom će idejom poći u borbu za spas hrvatske države, proći tragične trenutke propasti nedosanjanog sna, izdržati križni put, na kojem je bio svje-

Dane Šarac

dokom, do tada u hrvatskoj povijesti neviđenih a nad našim narodom izvršenih zločina i toj će ideji do zadnjeg časa ostati odan, a istodobno prihvativši trenutak vremena i uskrsnuće ovakve hrvatske samostalnosti. Mnogi su prošli sličan put - i stali. Čekali. Dane nije čekao. Znao je da se samo borbom može steći prava sloboda i nastavio borbu protiv zločinačke jugoslavenske i komunističke nenarodne vlasti. Zbog toga biva osudjen na deset godina robije koje izdržava u zloglasnoj Zeničkoj kaznionici. Kad je odrobio svojih deset godina odlazi u inozemstvo i nastavlja borbu.

Vjeran uzvišenoj ideji, čijem je ostvarjenju stalno težio, poznat je i priznat u emigrantskim krugovima. Nijednoj se akciji, koja je bila usmjerena na oslobođenje hrvatskoga naroda, nije izmicao. Zbog toga biva i u inozemstvu zatvaran gdje je odležao 4,5 godine.

Tamo nije bilo komunista na vlasti, ali se žrtva za Hrvatsku svugdje kažnjava, toga smo, nažalost i danas svjedoci. Jednom, dok je moj sin bio mali, pitao me kako se postaje politički zatvorenik, a ja sam mu rekao da zakone čine ljudi prema svojoj potrebi, pa kad zaborave na Božju i moralnu sastavnici, onda je taj zakon nasilje. Pravo hrvatskom narodu na vlastitu državu pripadalo je i po Božjem zakonu, pa tko se za to pravo bori, krši nemoralne zakone i postaje političkim uznikom. Eto, tako je i naš dragi Dane postao politički zatvorenik; moral i rodoljublje njegova je vodilja tijekom cijelog života. A rodoljublje je bl. Alojzije Stepinac držao za jednu od najvećih krjeposti.

Voden rodoljubljem, a zbog samozatajnog djelovanja, zločinačka UDB-a ga uzima na Zub i 1967. otvara tjeralicu, a 1975. organizira atentat na Danu. Zadobiva teške rane u glavu, prsni koš i trbuh; ukupno 22 naboja iz kratkoga automatskog oružja. Zahvaljujući hitnoj kirurškoj intervenciji, te prisutnosti duha i visokoj koncentraciji adrenalina u krvotoku, nagomilanog tijekom borbe s atentatorima, uspio je izbjegći potpuno iskrvarenje ozlijedene jetre i fatalnu posljedicu akutne anemije – piše u liječničkom izvjesцу. Čudo je da je ostao živ, ali ostali su naboji u tijelu i posljedice koje su ga 28 godina prikovale za krevet.

U tim teškim vremenima nije nikada izgubio nadu u samostalnost Hrvatske i nije nad svojom sudbinom zdvajao, nego je svojom borbenošću i upornošću zadržavao svakoga koji ga je posjetio i s njim razgovarao.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika smatra se počašćenim da je takav kremen, takav rodoljubni dragulj bio našim članom.

Ovdje se rastajemo od ovozemaljskog rodoljuba, borca i hrvatske žrtve i molimo Gospodina da našemu časnom članu udijeli mjesto na Nebesima koje pripada krjeposniku i žrtvi. Neka ti je, Dane, laka draga hrvatska gruda!

PROF. GRGO PEJNOVIĆ

U Zagrebu je 13. lipnja 2002. nakon teške bolesti u 88. godini umro prof. Grgo Pejnović, višegodišnji politički robijaš i poznati profesor u srednjim školama u Bugojnu, u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu i u privatnoj srednjoj školi za spremanje svećenika franjevaca konventualaca na Sv. Duhu u Zagrebu. U sprovodu 18. lipnja 2002. na zagrebačkom Mirogoju Grgu je na vječni počinak ispratio

Mr. Nikola BIĆANIĆ

Zagrebu su lijep vijenac od prirodne cvijeća priložili Grginu odru. Nad Grginim grobom je i kći bugojanskog odvjetnika, gospodina Stjepana Vučadina, pročitala vrlo lijepo i dirljivo pismo svoga oca, Grgina negdašnjega

psihologijom i hrvatskim jezikom diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U doba srednjoškolske mladosti Grgo je bio revan u gospičkoj hrvatskoj nacionalnoj i vjerskoj mladeži, dosljedan svom roditeljskom odgoju. Zato su bila uzaludna nastojanja ondašnjih gospičkih komunista da ga pridobiju u svoja ateistička i anacionalna kola.

U novinama "Vila Velebita" u rujnu 1996. Grgo Pejnović je lijepo opisao kako su gospički studenti, i on među njima, 1935. u Gospicu osnovali Križarsko bratstvo i Križarsko sestrinstvo i kako su oba ova hrvatska vjerska društva radila u duhu hrvatskoga do-moljublja i kršćanskoga nauka. Grgo je u vrijeme svoje mladosti često bio u sukobu s jugoslavenskim karadordevičevskim režimom i njegovim velikosrpskim žandarskim temeljem. Zbog narodnosnih hrvatskih pitanja i isticanja žandari su ga progonili. zajedno s Antonom Brkljačićem - Pićom i Stipom Tomljenovićem (prvoga u Zagrebu, a drugoga u Gospicu su kao ustaške dužnosnike partizani likvidirali 1945.) organizirao je javno spaljivanje jugoslavenske državne zastave nad grobovima senjskih žrtava u gospičkome katoličkom groblju na Svisvete 1940., i zbog toga je Grgo 10 dana proveo u gospičkom žandarskom zatoru pod istragom. Grgo se isticao i kao domovinski svjestan Član Hrvatske student-ske organizacije. U vrijeme Nezavisne Države Hrvatske kao profesor Grgo Pejnović je do kraja Drugoga svjetskog rata 1945. godine radio u Odjelu za literaturu u Državnom izvještajnom i promidžbenom uredu Nezavisne Države Hrvatske.

Nakon povlačenja u svibnju 1945. Grgu su Englezzi od Klagenfurta izručili jugoslavenskim partizanima i počeo je njegov Križni put: preko Radovljice, Škofije Loke, Samobora, Prečkoga, Kanala i Maksimira u Zagrebu, pa preko Sušaka, Gospicu i Ogulinu natrag do Zagreba, gdje je bio

Članovi Križarskog bratstva u Gospicu 1939.

Stoje s lijeva na desno: Milan Devčić, Braco Čanić, Nikola Japundžić, Ivica Brklačić (Pićov brat), Braco Kolačević i Luka Matijević;
Sjede: N.N. Čanić, Grgo Pejnović, N.N. Milinović i Drago Tomljenović.

lijep broj njegovih prijatelja i zaga-rebačkih mlađih franjevaca i svećenika kojima je Grgo kao profesor u srednjoj školi predavao. U ime Hrvatskog društva političkih zatvorenika pokojnika je pozdravio mr. Nikola Bićanić, koji je govorio i u ime Hrvatskoga književnog društva sv. Jeronima, komu je pokojni Grgo Pejnović pripadao od 1967. godine, i u ime Udruge gospičkih Hrvata u Zagrebu, koja na neki način predstavlja revitalizaciju Društva Ličana Hrvata u Zagrebu iz vremena prije Drugoga svjetskog rata, u čijem je posljednjem Upravnom odboru i Grgo Pejnović bio, sve do proljeća 1945., kad se do-laskom partizana Društvo rasulo. I HDPZ i Udruga gospičkih Hrvata u

učenika iz Bugojna, a posljednji su pok. Grgo Pejnovića govorom bogatoga sadržaja ispratili njegov nekadašnji učenik, a sada ravnatelj zaga-rebačke Nadbiskupske gimnazije, vlč. Boris Balenović, i na kraju župnik župne zajednice Marije Pomoćnice, kojoj je i pok. Grgo pripadao, salezi-janac vlč. Stjepan Bolkovac.

Grgo Pejnović se rodio u hrvatskom podvelebitskom srcu u Lici, u Podbrdu u općini Smiljan 10. travnja 1915. godine. Bogje htio da se to 10. travnja u Grginu srce duboko usjeklo i da mu je, kao i svakom poštenom Hrvatu, sudbinu predodredilo...

U Gospicu je završio Preparandiju (Učitelj sku školu), a potom je filozofiju s pedagogijom,

osuđen - najprije, na 20, pa na 15 i najzad na 9 godina zatvora s prisilnim radom. Tu je 9-godišnju robiju izdržavao u KPD u Slavonskom Brodu, pa u zatovu u Viktorovcu u Sisku, pa u KPD u Staroj Gradiški, pa u rudniku uglja Strmac u Raši, pa ponovo u Staroj Gradiški i -konačno, u zatvoru u Lepoglavi, u vrijeme kad je u Lepoglavi robijao i zagrebački nadbiskup, kasniji kardinal i danas blaženi dr. Alojzije Stepinac. Dok je bio na robiji Grgi je god. 1951. umrla supruga, koja je iza sebe ostavila njegova dva sina.

Nakon robije u svojoj Hrvatskoj profesor Grgo Pejnović nije mogao do radnoga odnosa, jer mu je nepremostiva prepreka bila osuda zbog kulturne suradnje u ustašama u vrijeme NDH, pa je nakon dužega vremena posao dobio preko natječaja u Bugojnu, gdje je kao "ustaša" bio pod stalnim nadzorom. U Bugojnu je oženio profesoricu kemije i biologije gospodu Jelenu, s kojom ima sina Ivicu i koja ga je vjerno dopratila do kraja njegova života. Od 1963. godine je s obitelji u Zagrebu, gdje je predavao u srednjoj školi za spremanje svećenika franjevaca konventualaca na Svetom Duhu, surađujući istovremeno u "Glasniku Svetog Ante Padovanskoga". Od jeseni 1967. do umirovljenja iz zdravstvenih razloga 1991. radio je kao profesor na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji na Šalati u Zagrebu. U svoja predavanja, uz obrazovnu, redovito je unosio i snažnu odgajateljsku vjersku i domovinsku dimenziju. Osim u svom svakidašnjem profesorskom radu u školi, pok. Grgo se istakao i kao vješt pisac u pojedinim časopisima: u "Glasniku sv. Ante Padovanskoga" i u edicijama Hrvatskog književnog društva sv. Ćirila i Metoda (danasa Društva sv. Jeronima): književnoj reviji "Marulić" i u godišnjaku "Danici". U "Maruliću" je pod pseudonimom Smiljan Velebit objavio blizu 100 raznih napisa, a u toj je književnoj reviji vodio i posebnu rubriku "Izložbe". Zapaženi su i njegovi napisni o pojedinim hrvatskim pjesnicima, posebno o Nikoli Šopu, Zvonimiru Remeti, Sudeti, i drugima. Bio je i među redovitim posjetiteljima jeronimskeh književnih večeri. Grgo Pejnović se istakao pišući i u pojedinim ličkim publikacijama prije Drugog svjetskoga rata.

Najstariji sin pok. prof. Grge Pejnovića Josip Branimir s kanadskim državljanstvom živi u američkoj državi Arizoni, njegov mlađi sin Tomislav živi u Velikoj Gorici, a najmlađi sin Ivica živi s majkom, prof. Jelenom Pejnović u Zagrebu i kao profesor povijesti radi u školi u Svetoj Nedelji kod Samobora.

Za sve što je za Hrvatsku prof. Grgo Pejnović propatio, naš ga je prvi predsjednik Republike Hrvatske, dr. Franjo Tuđman odlikovao Redom Stjepana Radića, a mi vjerujemo da ga je milost Božja među svoje odabrane uvrstila. Laka mu bila naša draga hrvatska gruda, koju je čili hrvatski državotvorac, prof. Grgo Pejnović tako snažno i neizmjerno volio!

U SPOMEN

DANE ŠARAC

1927.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

AURELIJA BRUMEN

umrla u 78. godini života.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Koprivnica

U SPOMEN

BOŽICA GOLUBIĆ

umrla u 72. godini života.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Koprivnica

U SPOMEN

IVAN HORVAT

umro u 83. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

ANA MARTONJA

umrla u 82. godini života.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Koprivnica.

IN MEMORIAM

U SPOMEN

LJUBICA POSAVEC

umrla u 79. godini života.

Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

MIJO DRAGAŠ

1913.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Sisačko-moslavačka.

U SPOMEN

STJEPAN MARTINČIĆ

umro u 73. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Koprivnica.

U SPOMEN

AMALIJA KOVAČEK

Umrla u 87. godini

Laka joj bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

MILAN LIPECKY

2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

ANTONIJA JARDAS

umrla 11.08.2002.

Laka joj bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

STJEPAN RADIĆ

1923.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Dubrovnik.

U SPOMEN

MILAN BALEN

umro 05.07.2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

VLADIMIR JANDROKOVIC

umro u 89. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

DRAGUTIN KRUŽIĆ

umro 15.08.2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

IVAN ŽEGER

1927.-2002.

Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - podružnica Varaždin.

U SPOMEN

RUDOLF KANCELJAK

umro 22.08.2002. u 89. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja.

IN THIS ISSUE

Croatian Catholic priest, Msgr. Dr. Stjepan Lacković was the secretary of the Archbishop Dr. Alojzije Stepinac 1941-1946. The Communist authorities sentenced the Archbishop in 1946 to long-term imprisonment. In 1952, Pope Pius XII appointed him cardinal and recently, Pope John Paul II proclaimed him blessed. In this issue we release a conversation with Msgr. Lackovic. He testifies that Archbishop Stepinac was unconditionally loyal to the Holy See while at the same time being a fervent Croatian patriot. Stepinac considered patriotism one of the greatest of human virtues. It is for this reason in fact that he defended the right of the Croatian people to their freedom and self-determination. When in 1941, the Independent State of Croatia was proclaimed, Archbishop Stepinac considered the founding of the state and its defence as a positive act. That does not mean that he was

pleased with the foreign political orientation of the regime at the time, which in fact did not have any other alternative. Stepinac also sharply condemned violence, the lack of legal security and everything that went against the teachings of the Catholic Church. However, the denouncements that he courageously forwarded to representatives of the regime did not negate the Croatian State. He aspired towards its survival and development in the spirit of Catholic teaching at the benefit of all its citizens. Stepinac unconditionally removed any contact with political powers that opposed the Croatian State (the Yugoslav Communist Partisans, and civic advocates to renew the Yugoslav State and sympathisers of the Yugoslav exiled government).

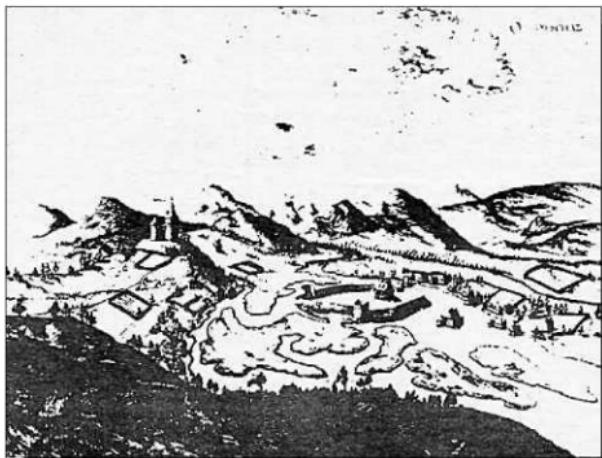
***

Debating with the theory presented by Dinko Jonjić, released in

the last issue, academic Petar Strčić in this issue presents a theory not known yet about the first prisoners in the Yugoslav prison on Goli otok in the Adriatic. The prison is most often associated with the oppression of Stalin's sympathisers in Yugoslavia after the Stalin - Tito fall out (1948). The prison however, housed a large number of Croatian political prisoners. Strčić nevertheless believes that the theory that Croatian prisoners of war were the first prisoners on Goli otok is incorrect. He believes that the prison was first used to detain instructors of Stalin's ideology who were deployed early on to assist in Yugoslavia. The majority of them were executed in 1948 and after that the prisoners that came to the island were Yugoslav sympathisers of the Inform Bureau, then Albanian, Croatian and Bulgarian nationalists.

***

From this issue, we bring a list of victims of the Yugoslav Communist terror in the Lika municipality of Brinje. Ivan Vukić, the president of the local branch of the Croatian Association of Political Prisoners, prepared this tragic list of almost one thousand victims. Ilija Baljak describes a brief episode of Croatia's political resistance in the region. He reminds of the attempted Croatian armed uprising in 1932 when Croatian patriots who were involved in the Ustashi movement, revolted against the Monarchical Fascist dictatorship of Yugoslav king Alexander. The attempted uprising incited horrific repression by the Yugoslav regime over the civilian population in Lika.

Otočac, panorama of the settlement and fort on the hill above the town
(sketch by M. Slier, around 1660)

IN DIESEM HEFT

Der katholische Priester, Msgr. Dr. **Stjepan Lacković** war 1941 - 1946 Sekretär des Zagreber Erzbischofs. Das jugoslawische kommunistische Regime hat den Erzbischof 1946 zur langjährigen Haft verurteilt und Papst Pius XII. ernannte ihn 1952 zum Kardinal. Selig sprach ihn unlängst Papst Johannes Paulus II. In diesem Heft veröffentlichten wir das Interview mit Herrn Msgr. Lackovic. Er bezeugte, dass Erzbischof Stepinac dem hl. Stuhl bedingungslos ergeben aber gleichzeitig ein glühender kroatischer Patriot war. Patriotismus erlebte Stepinac als eines der grössten Tugenden. Gerade deshalb verteidigte er auch das Recht auf Freiheit und Selbstbestimmung des kroatischen Volkes. Als 1941 der Unabhängige Staat Kroatiens ausgerufen wurde betrachtete Erzbischof Stepinac dessen Gründung und Verteidigung als eine positive Tat. Das bedeutet nicht, dass er wegen der aufgedrangten außenpolitischen Orientierung des damaligen Regimes,

das sowieso keine richtige Alternative hatte, glücklich war. Stepinac verurteilte auch Gewalt, Mangel rechtlicher Sicherheiten und alles was der Doktrin der Katholischen Kirche widersprach, sehr scharf. Doch Kritiken, die er ständig und mutig an Regimevorgesetzte richtete, bedeutete für ihn keine Ablehnung des Kroatischen Staates. Dessen Bestehen und Entwicklung im Geiste der katholischen Lehre und zum Wohle all seiner Bürger sich wünschend, wies Stepinac jeden Kontakt mit politischen Kräften, die gegen den kroatischen Staat waren (jugoslawischen kommunistischen Partisanen, bürgerliche Fürsprecher zur Erneuerung des jugoslawischen Staates und Anhänger der jugoslawischen Emigrantenregierung) bedingungslos zurück.

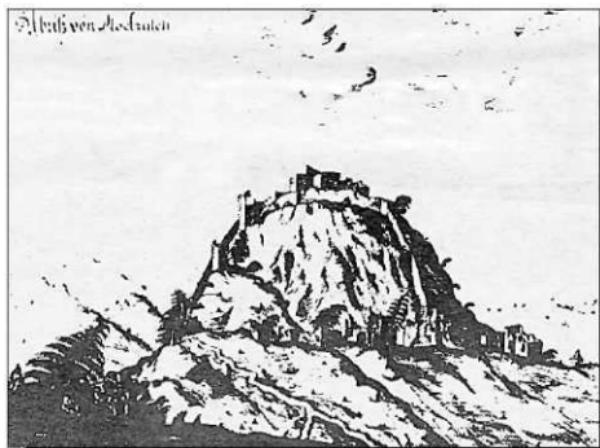
***

Mit der These des Herrn **Dinko Jonić**, im vergangen Heft vorgetragen, polemisiert Mitglied der Kroatischen Akademie der Wissenschaften und Künste **Petar Strčić** und veröffentlicht in diesem

Heft eine bisher unbekannte These über die ersten Inhaftierten im jugoslawischen Lager auf der Insel Goli im Adriatischen Meer. Dieses Lager wird mit der Verfolgung der Stalin-Anhänger in Jugoslawien nach dem Konflikt Stalin - Tito (1948) gleichgesetzt, in dem aber auch eine große Anzahl kroatischen politischer Häftlinge ihren Frondienst ableisteten. Strčić hält trotzdem daran, dass kroatischer Kriegsgefangene als erste Gefangene auf der Insel Goli waren, unrichtig ist. Seinem Urteil nach wurden dort zuerst Stalins Instrukteure, die in früheren Jahren als Aushilfe nach Jugoslawien gesandt wurden, gefangen genommen. Der grösste Teil von ihnen wurde 1948 umgebracht und danach kommen jugoslawische Anhänger des Informbüro nach Goli, und weiter albanische, kroatische und bulgarische Nationalisten.

***

Ab diesem Heft bringen wir ein Verzeichnis der Opfer des jugoslawischen kommunistischen Terrors in der Lika, Gemeinde Brinje. Das tragische Verzeichnis von fast tausend Opfern bereitete **Ivan Vukić**, Vorsitzende der dortigen Filiale der Kroatischen Gesellschaft politischer Häftlinge, für den Druck vor. Über eine kurze Episode des kroatischen Widerstand in dieser kroatischen Provinz berichtet **Ilija Baljak**. Er erinnert an den Versuch des bewaffneten Aufstandes im Jahre 1932, als sich kroatische Patrioten, in die Ustaschabewegung organisiert, gegen die monarchistische Diktatur des jugoslawischen Königs Alexander, auflehnten. Der Versuch des Aufstandes rief der zivilen Bevölkerung in Lika gegenüber grauenhaften Repressalien des jugoslawischen Regimes hervor.

Feudal-Festung in Modruš (Zeichnung von M. Stier, um das Jahr 1660)

Br. Prez. Z. 413-1942.

Zagreb, dne 16. listopada 1942.

Poglavlje!

Obećao ~~sam~~ u predstavci o bjelovarskim dogodgajima poslati obširniji prikaz dogodjaja u Žumberku u vezi s partizanskim provalama, što rado činim s ovim izvješćem.

Strateška važnost Uskočkih planina/Uskokengebirge oder Sichelburger gebirge/.

U sjeverozapadnom kutu gornje Hrvatske uzdižu se do preko 1.180 m nad morem Uskočke ili Žumberačke planine/Uskoken-oder Sichelburgergebirge/. One se protežu u krugu ovih gradova u prigorju: Smobor, Kostanjevica /Landstrasse/, Šent Jernej, Novo mesto/Rudolfswert/, Metlika, Karlovac, Jastrebarsko. Strateški položaj toga sklopa planina je vrlo važan i dominira dolinom Kupe do Karlovača, zatim dolinom Save od Zidaniog Mosta/Steinbrück/preko Zagreba sve do Siska. Ta strateška važnost vidi se iz ovih historijskih činjenica:

- (1). Kad su Osmanlije osvojile Balkanski poluožok i specijalno Bosnu, po nekoliko puta su pokušali prodrijeti ovim putem preko Kranjske i Koruške i Štajerske/Krain, Kärnten, Steiermark danas genante Innere Ostereichosche Provinzen/uvrno u Beč, jer je taj put prema zapadu t.j. prema Njemačkoj bio gotovo netrta kraj nogo drugi put preko ugarske ravnice i Budimpešte do Beča.
- (2). Uani austrijski njemački oficiri i vojničke vodje spoznali su važnost ovoga gerja, pa su zato protiv provala Osmanlija iz Bosne već godine 1530 ovde osnovali jaku Vojničku Granicu/Militärgrenze/, koja se zvala Sichelbürger Militärgrenze ili Uskoken Militärgrenze. To je granica dokinuta istom koncem prošloga stoljeća, dokle je bila na straži neprekidno oko 300 godina. Na toj granici bili su odgajani najbolji vojnici, koji su se borili u svim tadašnjim ratovima u prvim redovima. Bili su po cijeloj Europi poznati radi svoje vjernosti i hrabrosti.
- (3). Kad se u Hrvatskoj počigla Seljaka Buna godine 1570 i kad je zauzela cijeli teritorij na području Save od Zidaniog Mosta do Zagreba, tada su vodje željele imati na svojoj strani Uskoke sa Uskočkim planinama znajući dobro, da im je povjeda osigurana, ako osvoje ove strateške položaje. Međutim Thurn, kapetan Uskoka usprotivio se tomu oružanom snagom i potukao hameticę seljaka na podnožju Uskočkog gorja kod Krasice/R. ann/.

i svi ostali, koji budu pronadjeni sposobnima i pouzdanima. Ta se Legija neka vojnički izobrazi u Zagrebu u domobranskim vojarnama. Neka se prema tomu Žumberak opet pretvori u vojničku granicu, kakvom je bio do konačne prošloga stoljeća. To će biti najuspješnije sredstvo za borbu protiv partizana i za stalno čuvanje ove hrvatske granice.

4/. Neka se što prije dade pomoć postradalima selima u hrani ili u novčiću. Za taj posao neka se pozove Društvo Žumberčana, koje će to najbolje u djelu provesti. Kako se približava zima, to je ta stvar vrlo žurna i ne može se s njome odlagati.

U Zagrebu, dne 17. listopada 1942.

Dr Janko Šimrak, ~~vrhovni~~ profesor.

~~Vrhovni~~ pisar

5/. Neka se što prije putem Ureda za kolonizaciju preseli ~~xxxix~~ u druge krajeve Hrvatske onaj dio žumberačkog žiteljstva, koje se тамо ne može izdržavati. Ured za kolonizaciju neka u tom pogledu saradjuje sa spomenutim Društvom Žumberčana i osobito sa predsjednikom Ilijom Vranešićem, umir. župnikom Ilijom Garapićem i župnikom u Berkasovu u Šremu Pavlom Gvozdanovićem.